

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE GÖÇ ve KENTLEŞMENİN
SUÇ ve SUÇLULUKLA İLİŞKİSİ
(İstanbul Örneği)
(Yüksek Lisans Tezi)**

Tezi Hazırlayan: **Yahya Fikret ÖZGEN**

İstanbul, 2010

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE GÖÇ ve KENTLEŞMENİN
SUÇ ve SUÇLULUKLA İLİŞKİSİ
(İstanbul Örneği)
(Yüksek Lisans Tezi)**

Tezi Hazırlayan:
Yahya Fikret ÖZGEN
Öğrenci No:
070771016

Danışman:
Doç.Dr. Gonca Bayraktar DURGUN

İstanbul, 2010

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’de İçgöç, kentleşme ve suç İlişkisi: İstanbul Örneği” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.30/09/2010

Yahya Fikret ÖZGEN

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

30/09/2010

Enstitümüz *Uluslararası İlişkiler* Anabilim dalı *Uluslararası İlişkiler* Bilim dalı yüksek lisans öğrencilerinden 070771016 numaralı *Yahya Fikret ÖZGEN*'in "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*TÜRKİYE'DE GÖÇ VE KENTLEŞMENİN SUÇ VE SUÇLULUKLA İLİŞKİSİ (İSTANBUL ÖRNEĞİ)*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 31.08.2010 tarih ve 2010/21 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (60) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~ayekliliği/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red veya Düzeltme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN

DOÇ.DR. GONCA BAYRAKTAR DURGUN

ÜYE

YRD. DOÇ.DR. MUZAFFER ÜREKLİ

ÜYE

YRD.DOÇ..DR. NERGİS ÖZKURAL

**TÜRKİYE’DE GÖÇ VE KENTLEŞMENİN SUÇ VE SUÇLULUKLA
İLİŞKİSİ
(İstanbul Örneği)**

Tezi Hazırlayan: **Yahya Fikret ÖZGEN**

ÖZET

Göç ve kentleşme, Türkiye’de son 60 yıl içerisindeki süreciyle ülkede en fazla etkileri olan olgulardandır. Bu iki sürecin sonucunda ortaya çıkan suç olgusu da özellikle son yıllarda ülke gündeminde yerini almıştır. Ülkemizde yaşanan hızlı ve yoğun göçe, kentlerimiz gerekli altyapıyı sağlamadan karşılaşmışlardır. Göç eden insanlar da gerekli mesleki donanımla veya nitelikli işgücü ile gelmedikleri için sosyal, kültürel ve ekonomik birçok sorunla karşılaşmışlardır. Bu sorunlar kısaca ekonomik açıdan işsizlik, yoksulluk, marjinal veya kayıt dışı işler, sosyal olarak dışlanma, bütünleşememe(uyumsuzluk), geleneklerde ve ailevi değerlerde zayıflama, aile ve toplum denetiminin(sosyal kontrol) azalması, alt kültür ve arabesk kültürü, psikolojik açıdan stres, yalnızlık, ruhsal bunalımlar ve depresyon olarak sıralanabilir. Aslında sosyal bir sorun olarak görülen suç veya suçluluk bütün bu sayılan sorunların birleşiminin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Yani, kentlerin bünyesinde taşıdığı sorunlar göç eden insanların yaşadığı çeşitli sorunlarla birleşince, kişilerde sapma davranışlar görülebilmektedir.

Suç olayları şehirlere ilk göçle gelen insanlarla birlikte ortaya çıkmamıştır. Bununla birlikte göç eden insanlarda en fazla ekonomik sorunlar görüldüğü için şehirlerde mala karşı suçlar daha fazla işlenmektedir. Gençlerimiz kötü çevreden, suç örgütlerinden ve uyuşturucudan kötü yönde etkilendikleri için büyük tehlike içerisindeyler. Çocuklar da aynı durum içerisinde olmakla birlikte ailede yaşanan sosyal ve ekonomik sıkıntılar ve erken yaşta çalışmak onları da suça itmektir.

Sonuç olarak, göç eden insanlar suç işlemek için şehre gelmemişlerdir. Kentleşme de sadece suçun oluşmasına etki eden faktörleri oluşturan bir ortam sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Kentleşme, Kentleşme, Suç, Suçluluk

**RELATIONSHIP BETWEEN MIGRATION AND URBANIZATION,
CRIME AND CRIMINALITY IN TURKEY(Example of Istanbul)**

Presented By: **YAHYA FİKRET ÖZGEN**

ABSTRACT

Migration and urbanization are the most effectual facts that in last sixty years in Turkey. Criminal cases placed in country's agenda specially in last years that Our cities encountered instant and dense migration that occurred in our country without any preparation. Also because of migrating peoples didn't come to cities with enough professional or qualified labour, they confronted to many social, cultural and economical problems. These can be listed shortly, in economical angle, joblessness, poverty, unregistered employments, for social angle, being marginalized, inadaptability, corruption in values of family and antiquities, decreasing in communal supervision(social control), sub-culture, arabesque culture and the last psychologically, stress, loneliness, psychoses and depression.

Actually, crime and criminality, as seen social matter, occurs results of combining of all these before-mentioned. In other words, when problems that bearing within cities merges the problems experienced by peoples, that wrong actions can be seen among individuals.

Crime cases hasn't seen with the people who had come to cities first. However, because of being seen economical problems in migrating people mostly, being committed offenses against property seen mostly in cities. Our youth is being effected badly from environment, corrupt organizations and drugs, for that reason they are in very serious danger. Although the children are in same danger, they are thrust to faults for social and economical troubles experienced in family.

As a result, migrating people has not come to city for committing crime. Also, urbanization consists environments that provides factors of being crime.

Key Words: Migration, Urbanization, Urbanizing, Crime, Criminality

İÇİNDEKİLER

ÖZET

ABSTRACT

GRAFİKLER LİSTESİ.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM GÖÇ VE KENTLEŞME

1. GÖÇ OLGUSU.....	3
2. GÖÇ TEORİLERİ.....	4
2.1. Ravenstein'in Göç Kanunları	5
2.2. Kesişen Fırsatlar Teorisi.....	5
2.3. İtme Çekme Teorisi.....	6
2.4. Merkez Çevre Teorisi	6
3. TÜRKİYE'DE GÖÇ.....	6
3.1. Türkiye'de İçgöçler.....	7
3.2. Türkiye'de İç Göçlerin Nedenleri.....	9
3.3. İstanbul'da Nüfus Artışı ve İstanbul'a Yaşanan Göç.....	12
4. KENTLİLEŞME KAVRAMI.....	14
4.1. Kentleşme Kavramı.....	14
4.2. Kentleşmenin Özellikleri.....	15
5. TÜRKİYEDE KENTLEŞME.....	16
5.1. Türkiye'de Kentleşmenin Özellikleri.....	17
5.2. Türkiye'de Kentleşme Nedenleri.....	19
5.2.1. Demografik Nedenler.....	20
5.2.2. Ekonomik Nedenler.....	20
5.2.3. Siyasal Nedenler.....	21
5.2.4. İtici Nedenler.....	21

5.2.5. İletici Nedenler.....	22
5.2.6. Çekici Nedenler.....	22
7. TÜRKİYE’DE İÇ GÖÇ ve KENTLEŞMENİN SONUÇLARI.....	23
7.1. Sosyo-Kültürel Sorunlar.....	25
7.1.1. Kentle Bütünleşme Sorunu.....	26
7.1.2. Yalnızlık.....	26
7.1.3. Anomi ve Yabancılaşma.....	27
7.2. Ekonomik Sorunlar.....	28
7.3. Fiziki Sorunlar.....	29
7.4. Gecekondu Gerçeği.....	30
7.4.1. Gecekonduların Ortaya Çıkışı.....	30
7.4.2. Kentleşme Sürecinde Gecekondu Kültürü ve Kent Yaşamına Etkileri...31	
7.5. Asayiş ve Kamu Düzenine İlişkin Sorunlar.....	34

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇ VE SUÇLULUK

1. SUÇ VE SUÇLU KAVRAMI.....	36
2. SUÇ SINIFLAMALARI.....	37
3. SUÇLULUĞUN SOSYO-PSİKOLOJİK NEDENLERİ	38
4. SUÇ VE SUÇLULUĞUN TOPLUMSAL YAPIYA ETKİLERİ.....	39
5. KENTLEŞME VE SUÇ BAĞLAMINDA SOSYOLOJİK SUÇ TEORİLERİ.....	41
5.1. Chicago Okulu Kent Çalışmaları ve Sosyal Ekoloji Suç Teorisi	42
5.2. Sosyal Organizasyonsuzluk Görüşü ve Göç-Suç İlişkisi.....	43
5.3. Ekoloji’nin Kentleşme ve Suç/Suçlulukla İlişkisi.....	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GÖÇ, KENTLEŞME VE SUÇ İLİŞKİSİ

1. GENEL OLARAK	46
2. KÖY-KENT SUÇ FARKLILIKLARI	51
3. TÜRKİYE’DE KENTLEŞME VE SUÇ İLİŞKİSİ	53
3.1. Türkiye’de Kentleşme Suç İlişkisinin Tarihsel Gelişimi.....	55
3.2. Türkiye’de Kentleşme ile Suç İlişkisini Ortaya Çıkaran Faktörler.....	57
3.2.1. Kentsel Yoksulluk	57
3.2.2. Zorunlu Göç.....	61
3.3. Türkiye’de Kentleşme Sonucu Ortaya Çıkan Suçluluk Olguları.....	65
3.3.1. Çöküntü Bölgeleri.....	65
3.3.2. Suç Üretim Yerleri: Varoşlar.....	71
3.3.3. Çocuk Suçluluğu.....	76
3.4. Türkiye’de Yapılan Suç İstatistikleri Çalışmalarının Değerlendirilmesi.....	80
3.5. Silivri Açık Cezaevi Hükümlüleri ile Yapılan Anket Çalışması.....	93
3.5.1. Çalışmanın Amacı.....	93
3.5.2. Yöntem.....	93
3.5.3. Evren ve Örneklem.....	93
3.5.4. Bulgular ve Yorumlar.....	94
SONUÇ	111
KAYNAKLAR	115
EKLER	
Ek-1(Tablolar).....	122
Ek-2(AnketSoruları).....	123

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik-1 1989-2006 Toplam Asayiş Suçları.....	82
Grafik-2 1998 Yılı 100.000 Kişiyeye Düşen Asayiş Suçu.....	83
Grafik-3 1998 Yılı 100.000 Kişiyeye Düşen Cinayet Oranı.....	84
Grafik-4 1998 Yılı 100.000 Kişiyeye Düşen Irza Geçme Suçu.....	85
Grafik-5 1998 Yılı 100.000 Kişiyeye Düşen Hırsızlık Suçu.....	86
Grafik-6 1998 Yılı 100.000 Kişiyeye Düşen Gasp-Soygun Suçu.....	87
Grafik-7a Medeni Durum.....	94
Grafik 7b Yaş Durumu.....	94
Grafik-7c Eğitim Durumu.....	95
Grafik-7d Sahip Olunan Meslek/İş.....	96
Grafik-7e Bağlı Bulunduğu Sosyal Güvenlik Kurumu.....	96
Grafik-7f Dışarıda Maaş/Kazanç Durumu.....	96
Grafik-7g Borç Durumu.....	97
Grafik-7h Dışarıda Sosyal Olanaklardan Ne Oranda Faydalanabildiği.....	98
Grafik-7i Göç Etme Sebebi.....	98
Grafik-7j Kiminle/kimlerle Beraber Göç Ettiği.....	99
Grafik-7k Göç Ettiği Yerleşim Birimi.....	99
Grafik-7m İstanbul'da Bulunma Süreleri.....	101
Grafik-7n Hemşerileriyle Yardımlaşma Durumu.....	102
Grafik-7o Tutuklu Bulunmasının İşini/mesleğini Nasıl Etkilediği.....	102
Grafik-7ö Ailesinin/Maddi Destekte Bulduklarının Tutuklu Bulunmasından Nasıl Etkilendiği.....	104
Grafik-7p Ailesinin Geçim Durumu.....	104
Grafik-7r Ailenin Nerede Kaldığı.....	104
Grafik-7s "Sizce İnsanı Suça İten Sebepler Nelerdir?".....	105
Grafik-7t "Sizce İnsanı Suçtan Caydıran Sebepler Nelerdir?".....	106
Grafik-7u Şehirlerin İnsanı Suça Teşvik Etme veya Şehirlerde Suç İşleme Oranının Yüksek Olma Sebepleri.....	107
Grafik-7v "Aynı suçu göç etmemiş olsa işler miydiniz?".....	107
Grafik-7y "Göçü Önlemek İçin Ne Tür Yatırımların Yapılması Gerekir?".....	108

GİRİŞ

Sanayi devrimi ile üretim ve teknolojide gerçekleşen gelişmeler sonucunda artan istihdam, özellikle batılı devletlerde kentlere göçü ve kentleşmeyi tetiklerken, üretim artışının sağlanması yönünde olumlu etkileri olmuştur. Ancak Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde tarımsal yapıdaki değişimlerden dolayı başlayan şehirlerdeki istihdamın çok üzerinde gerçekleşen göç hareketleri, çarpık kentleşmeye ve beraberinde birçok soruna kaynak teşkil etmeye başlamıştır.

Göç ve kentleşme birçok siyasi, sosyal ve kültürel değişimin ve gelişimin sebebinin oluşturmaktadır. Ancak göç, ani ve hızlı, kentleşme ise gerekli altyapısı tamamlanmadan, hazırlıksız olduğu zaman, süreç tam tersine işleyerek sorunların ve sıkıntıların kaynağı haline gelmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, gelişmeler genellikle bu şekilde olmuş ve birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Ülkemizde göç ve kentleşmenin meydana getirdiği sorunlar ele alınırken, genelde fiziki sorunlar göz önüne alınmış, sosyal, kültürel ve psikolojik sorunlar göz ardı edilmiş veya derinlemesine tahlil yapıp değerlendirilmemiştir. Hâlbuki fiziksel sorunlar bir şekilde baş edilebilir sorunlar olmakla birlikte, sosyal, kültürel ve psikolojik sorunlar üzerinden birkaç senede gelinemeyecek, uzun vadeli, nesilleri aşan bir sürece girmiştir. Bunun sebebi olarak da daha çok Türkiye'nin siyasi ve politik yapısından kaynaklandığı bilinmektedir.

Çalışmanın amacı da göç ve göçün sonucunda oluşan, kentleşme adı verilen - ancak gerçek manada kentleşmenin olmadığı- süreçlerin sonucunda ortaya çıkan sorunlardan suç ve suçluluk konusunu, genelde Türkiye'de, özeldede ise İstanbul ilinde incelemek ve neden sonuç ilişkisini ortaya koymaktır.

Çalışmanın ilk bölümünde göç, kentleşme ve kentleşme kavramları, bu konuda ortaya atılan sosyal teoriler, özellikleri, sebep ve sonuçları Türkiye açısından ele alınmıştır. Açıklanan sorunlar daha çok genel olmakla birlikte, hepsi de bir şekilde çalışmamızın konusunu oluşturan suç olgusu ile ilişkilidir.

İkinci bölümde suç ve suçluluk olgusu, nedenleri, toplum hayatına etkileri kısaca ele alınmış, suçluluk konusundaki sosyolojik bazı kuramlar aktarılarak bundan sonraki konunun anlaşılmasının kolaylaştırılması için teorik zemin hazırlanmıştır.

Üçüncü ve son bölümde Türkiye’de göç, kentleşme ve suçluluk arasındaki ilişki detaylı olarak açıklanmaya çalışılmış, bu kapsamda Türkiye’de kentleşme ile suç ilişkisinin tarihsel gelişimi, Türkiye’de kentleşme ile suç ilişkisini ortaya çıkaran faktörlerin ve Türkiye’de kentleşme sonucu ortaya çıkan suçluluk olgularının önemli görülen ve daha önce açıklanmayan konular anlatılmıştır. Konu ile alakalı Türkiye’de yapılmış bazı istatistikî çalışmalardan veriler aktararak konu anlatımı tamamlanmıştır.

En son olarak, Silivri Açık Cezaevi hükümlüleri ile yapılan anket çalışmasına yer verilmiştir. Çalışmanın amacı, İstanbul’a göç ederek burada suça karışmış insanların temel bilgilerini, sosyo-ekonomik durumlarını, içerde olmalarının olumsuzluklarını ortaya koyarak verilen cevaplar doğrultusunda, konumuzla ilgili anlatılanların geçerliliğini sınırlı verilerle test etmek ve karşılaştırmasını yapmaktır. Konu anlatımında genellikle suça neden olan veya sonucunda suç olarak karşımıza çıkan olgular olmasına rağmen bu çalışmada en son aşama olan cezaevi safhası ele alınmaktadır. Örneklem olarak çalışma sahasını oluşturan İstanbul’a göç etmiş hükümlüler seçilmiştir. Hükümlülere genel demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerinin yanı sıra, göç ve suç konusunda şahsi görüşleri de sorulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÖÇ OLGUSU

Göçler, insanlık tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca sosyal, ekonomik siyasi, kültürel, dini vb. çok değişik nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan göçler, toplumların değişik sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel yapıları üzerinde büyük değişikliklere yol açmışlardır.

Göçle ilgili tanımlar incelendiğinde bazı farklılıklara rağmen ortak unsurun yer değiştirme olduğu görülmektedir. Göç, ekonomik, siyasi, ekolojik, bireysel ve demografik nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan kısa, orta ve uzun vadeli geri dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir.¹

Göç türlerinin sınıflandırılmaları çeşitli kriterlere göre yapılabilir. Bu kriterler, zaman, mesafe, irade ve siyasi sınırlar kavramları ile oluşturulabilirler. Mesafe kavramı daha çok kıta içi ve kıtalar arası göçlerde söz konusu olan bir kavramdır. Göç ayrımı iç göç-dış göç şeklindedir. İç göçler bir ülkede milli sınırlar içerisinde nüfusun yer değiştirmesidir. Dış göç ise ülke sınırlarının dışına yönelik göçtür. Göç kararının iradeye göre verildiği göçler gönüllü ve mecburi göçler olarak iki kısımda incelenmektedir. Gönüllü göçlerde göç edenlerin kendiliğinden göçe istekli olması söz konusudur. Aile bütünleşmesi veya iç göç amaçlı göçler bu türün göçün en çok bilinen örnekleridir. Mecburi göçlerde göç kararı göç edenin iradesini göze almamaktadır. Zorunlu iskân politikaları veya bir savaş ya da doğal afet nedeniyle ortaya çıkan göçler mecburi göçlerdir.² Petersen'e göre göçler, ilkel göç, zorlama ile yapılan göçler, serbest göç, ilkel göç olarak sınıflandırılmaktadır.³

Göçte yol açan sebeplerin farklılığı çeşitli sınıflandırmalara yol açmıştır. Kimileri terk edilen ve gidilen mekânların farklılığının dikkate alınırken kimileri göç

¹ Murat, S., "Doğum Yerlerine Göre İstanbul Nüfusu ve İç Göçler", Sosyal Siyaset Konferansları, Prof Dr. Hasan Başaran'a Armağan Özel Sayısı, İstanbul, 2007, s.93

² İstanbul'a Muhtemel Göç Dalgaları, İ.B.B. APK Daire Başkanlığı Araştırma Müdürlüğü, İstanbul, 2004, s.12

³ Yalçın,C., Göç Sosyolojisi, Ankara, Ekim 2004, s.6

edenlerin beklentilerini dikkate almıştır. Bazıları da göç kararına etkileyen unsunlar üzerinde durmuştur. Başlıca göç sebepleri sıralanacak olursa, savaşlar, dini, ekonomik, kültürel, siyasal ve ailevi sebeplerdir.⁴

Göç veya içgöçte, son aşamada çıkış noktasında göç etmeye karar verilmesi, varış noktasına ulaşmayı ve oradan ikamet ile çalışmayı kapsamaktadır. Göç araştırmaları daha çok ikamet yerini esas almaktadır. Göç istatistiklerinin temel kaynağı olan nüfus sayımlarında da doğum yeri, oturduğu yerde kalma süresi, son oturduğu yerde kalma süresi, daha önce bir tarihte oturduğu yer gibi sorular sorulmaktadır.⁵

Göç ister fert, grup ya da kitle olarak yapılsın ister geri dönmek ya da belirli bir süre sonra geri dönme amacıyla yapılsın, ister uzak ister yakın mesafeli mekân değişikliği olsun her halükârda asıl önemli olan husus, göç olgusunun sonrasında ortaya çıkan çeşitli sosyal, ekonomik ve kültürel sonuçlardır.

2. GÖÇ TEORİLERİ

Göç olgusu neredeyse tüm bilimlerle ve özellikle sosyal bilimlerle ilişkili olduğundan bu konuda farklı dallarda çalışma yapan kişilerin görüşleri de birbirinden farklı olabilmektedir.

Göçün nedenleri çoğu kez kolayca sınıflandırılması mümkün olmayan iç içe geçmiş şekildedir. Bu açıdan belli kanunlara bağlanması ve zamanla kısıtlı kalması çok zordur. Konuyla alakalı olarak göç kanunlarını incelememizin nedeni ise bu olguyu bilimsel olarak ele almak hem de günümüzdeki göç olaylarıyla bir tutarlılığının olup olmadığını karşılaştırmak içindir.

⁴ İstanbul'a Muhtemel Göç Dalgaları, s.10

⁵ Özcan, Y.Z, "İçgöçün Tanımı ve Verileri ile İlgili Bazı Sorunlar", Türkiye'de İçgöç, Ankara, 1998, s.85

2.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Ravenstein, kendi adıyla anılan nüfus sayımlarına dayalı yedi göç kanunu ortaya koymuştur. Ravenstein kanunları özetlenecek olursa,

- Göçmenlerin çoğu sadece kısa mesafeler üzerinde göç ederler.
- Göç akımlarının tesiri, endüstrileşme ve ticaret hacmindeki artışlara paralel olarak artar.
- Göç hareketlerinin yönü genellikle kırsal bölgelerden endüstrileşmiş bölgelere doğru olmaktadır.
- İki bölge veya şehir arasındaki mesafe ne kadar çok ise, bu iki bölge veya şehir arasında göç eden göçmenlerin sayısı da o kadar azdır. Her göç akımı belirli bir istikamette de bir akım meydana getirmektedir.
- Şehirde doğan kişiler köyde doğan kişilere nazaran daha az göç eğilimi göstermektedirler.
- Kadınların erkeklere nazaran göç eğilimleri daha yüksektir.
- Göç, çoğunlukla ekonomik nedenlerden kaynaklanmaktadır.⁶

Ravenstein kanunlarının geçerliliği, fert, grup ve toplumların sosyal, ekonomik, kültürel, psikolojik, siyasal ve bunun gibi özelliklerine göre değerlendirilebilmektedir. Göçün çoğunlukla ekonomik nedenlere dayalı oluşu Ravenstein kanunlarının günümüz göçlerine en uygun görüşü olarak değerlendirilmektedir. Tarih boyunca, dini nedenlere dayalı göçler, ekonomik-kültürel-siyasal nedenlere dayalı göçler ile bir arada görüldükleri halde günümüz göçleri ekonomik nedene dayalı göçlerdir.

2.2. Kesişen Fırsatlar Teorisi

Bu teoriye göre belli bir uzaklığa göç eden insanların sayısı, gittikleri yerdeki fırsatların çokluğuyla orantılı olmaktadır. Yani, gidilecek yerde iş bulma fırsatı fazla ise oraya göçecek insanların sayısı da fazla olacaktır. Fırsat kavramı kişiden kişiye

⁶ Yalçın, agk., s.25

değişebilmektedir. Örneğin, bir hırsız için kentlerde kırlara oranla daha fazla fırsat vardır. Dilenciler için büyük kentte olmak doğrudan gelir artırıcı bir fırsattır.

2.3. İtme Çekme Teorisi

İtme çekme teorisinin teorisyonu olan Lee'ye göre, göç olayında 4 temel faktör vardır. Bunlar: Yaşanan yerle ilgili faktörler, gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler, işe karışan engeller, bireysel faktörlerdir. Yaşanan yerde kendini gösteren bölgesel ekonomik faktörler, sosyo-ekonomik faktörler, sosyo-kültürel faktörler, komşular ya da topluluk, ailevi sebepler ve kişisel sebepler gibi itici faktörler çeşitli sebeplerden kaynaklanıyor olabilmektedir.⁷

2.4. Merkez Çevre Teorisi

Göç teorilerinden birisi de, çok yaygın olarak kullanılmış olan gelişmiş-gelişmemiş ülkelerin arasındaki merkez-çevre teorisidir. Çevre ülkeleri, bütün gelişmemişliklerine veya azgelişmişliklerine rağmen, hammadde ve ucuz işgücü bakımından merkez ülkelerin iştahını kabartıp onların sermayelerini güçlendirdikçe, ister istemez merkez ülkelerin çevre ülkelere bağımlılığı da söz konusu olacaktır. Örneğin, Türkiye'nin "dışarıya niteliksiz işgücü göçünün yurtdışında yarı-nitelikli ya da nitelikli işgücü olduktan sonra yurda dönecekleri" düşüncesi olumsuz şekilde sonuçlanmıştır.⁸

3. TÜRKİYE'DE GÖÇ

Cumhuriyet döneminde iç ve dış göçlerin (içe ve dışa olmak üzere) yoğunluğu dikkate alındığında hiçbir toplumsal olgunun, ülkenin ekonomik ve sosyal yapısı üzerinde, göç gibi çok yönlü ve derinlemesine etkili olmadığı görülmektedir. Türkiye'den yurtdışına göç ekonomik nitelikli, Türkiye'ye dıştan göç

⁷ Yalçın, agk., s.33

⁸ Yalçın, agk., s.35

etnik kökenli olma niteliği taşıırken; içgöç, kalkınma, sanayileşme ve modernleşme ile açıklanabilmektedir.⁹

Göç olgusu Türkiye’de yaşanan hızlı değişim sürecinin en temel öğelerinden birisidir. Kırdan kente, doğudan batıya, yurt içine ve yurt dışına olan göç, hem göçenleri hem de göç edilen bölgelerin yaşamını, hem de Türk toplumunu yakından etkilemiştir. Tarımdaki hızlı makineleşme, kırsal kesimlerde ekonomik yapıyı oluşturan toprak nüfus dengesizliğine yol açmış; üretim dışı kalan özellikle genç işgücü, yeni geçim kaynakları bulmak üzere kentlere göç etmeye başlamışlardır. Başlangıçta Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük kentlere doğru yönelen bu hareket, kırdan kente, doğudan batıya ve yurt dışına olmak üzere toplumsal yapıyı etkilemiştir.

3.1. Türkiye’de İçgöçler

Birinci iç göç dönemi 1923–1950 yılları arasındaki dönemdir. Bu dönemde iç göçlerin oranı önemsiz sayılacak düzeydedir. İkinci göç dönemi 1950-1960’lı yıllar arasındaki dönemdir. Kırsal alanların itici yaşam şartları, toprak verimsizliği ve yetersizliği, Marshall yardımları, tarımda makineleşme gibi olgular sonucunda insanlar artan oranda kentsel alanlara yığılmaya başlamıştır. Bu dönemin başında %25 olan kentsel alan nüfusu, 1960 yılına gelindiğinde %30,54 olmuştur.¹⁰

Ülkemizdeki iç göçlerin 1950’li yıllardan sonra başladığı kabul edilmektedir. Gelişmiş ülkelerde sanayileşmeye bağlı olarak başlayan iç göçler, kentleşmeyi beraberinde getirmiştir. Ülkemizde ise, iç göçler sanayileşmeye bağlı olarak ortaya çıkmamıştır. Bu dönemde göç alan yerler metropol alanlar ve illerdir. Doğuda ise belli başlı iller göç almıştır. Bu döneme başka bir açıdan bakıldığında, köyden ve köylülükten hızla kopma dönemidir. Ayrıca bu dönemde uygulanan ekonomik politikalar sonucunda, yabancı sermaye girişi hızlanmış, tarımsal üretim artmış, kentlerde küçük ve orta boy işletmelerin sayısı artmıştır.

⁹ İçduygu, A., Sirkeci İ., “Bir Ülke, Bir Aile ve Birçok Göç: Cumhuriyet Döneminde Bir Toplumsal Dönüşüm Örneği”, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Ed. Baydar, O., İstanbul, 1998, s.269–276

¹⁰ İçduygu, A. ve Sirkeci, İ., agm., s.251

Türkiye’de 1960’lı yıllardan sonra hızlanarak ve yoğunluk kazanarak önemini günümüze kadar sürdürmüş iç göç hareketleri, taşıdığı ana eğilim ve özellikleri sürdürmüştür. 1960’lı yıllardan sonra da Türkiye’de doğu yarısından batıya, kuzeyden güneye ve batı yarısına yönelik yaşanan göçler yaşanmıştır. Bu göçler sonucu oluşan kent nüfusunun toplama oranı 1965’te %34, 1980’de %44, 2000 yılında ise %73’e çıkmıştır.¹¹

TÜİK tarafından yapılan adrese dayalı nüfus kayıt sistemi ile göç alan ve veren iller ortaya çıkmıştır. 2007’deki nüfus sayımına göre en fazla göç alan il İstanbul olmuştur. İzmir 1 milyon 886 bin olan kütük nüfusu göçle birlikte gerçek nüfus 3 milyon 739 bine ulaşmıştır. Ankara kayıtlarında nüfus 1 milyon 817 bin, sayımda bu rakam 4 milyon 466 bin çıkmıştır. Kütüğe bakıldığında İstanbul, İzmir, Ankara, Adana, Bursa, Antalya gibi büyük şehirlerde nüfus çok fazla değildir. Bu illerdeki nüfusu, doğumlar değil göç eden insanlar artırmaktadır. Bu dönemde İstanbul, kütüğünün beş katı, Ankara 1,5 katı, İzmir ise bir katı göç almıştır.¹²

Türkiye genelinde göçün istikameti, yerleşim yeri (kentten kente, kentten köye, köyden kente, köyden köye) ve bölge düzeyinde incelenebilir. Ayrıca Türkiye’de iç göçlerin yönü diğer birçok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi, gelişmemiş bölgelerden, gelişmiş, sanayileşmiş bölgelere ve kıyı bölgelerine doğrudur. Diğer bir ifadeyle, göçün genel istikameti doğudaki ve kuzeydeki dağlık, yoksul ve az gelişmiş kesimlerden batıdaki daha gelişmiş sanayileşen ve verimli alanlara doğru olmuştur. Karadeniz bölgesi en fazla göçmen gönderen bölge olarak bilinmektedir.

Ülkemizdeki iç göçlerin yönü temel olarak kentten kente, kentten köye, köyden kente ve köyden köye olarak dört kategoriye ayrılabilir. Önceleri ağırlıklı olarak köyden kente olan göçler, 1980’li yıllardan sonra liberal ekonomiye geçiş, kitle iletişim ve ulaşım araçlarının gelişmesi gibi faktörlerin etkisiyle giderek kentten kente göç halini almıştır. İç-göç hareketleri köy-kent göçüyle sınırlı değildir. Özellikle son dönemlerde, kentler arası göçün ve hatta köyler arası göçün daha

¹¹ DPT, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, s.28, www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3345/oik572.pdf, 26.04.2009

¹² http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=38&ust_id=11, 24.05.2009

ağırlıklı olması dikkati çekmektedir. Nüfus kaybeden alanlar sadece “köylülerini” değil, kent ve kasabalarda yaşayan diğer gruplarını da göndermektedir. Göç edenlerle birlikte kültürel, ekonomik ve toplumsal birikimlerde gitmektedir.¹³

3.2. Türkiye’de İç Göçlerin Nedenleri

Göç hareketlerinin çeşitli biçim ve nedenleri vardır. Genel olarak bunlar göçün “itici” ve “çekici” nedenlere sahip olduğu biçimindedir. Nüfusu kente iten etkenler kısaca şu şekilde ifade edilebilir: Köyden kente artan nüfus baskısı, yetersiz ve kötü dağıtılmış toprak, düşük verimlilik, doğal afetler, kan davaları, toprağın mirasla parçalanması, tarımda makineleşme sonucu işsiz kalanların kente göçü, terör ve güvenlik. Nüfusu kente çeken etkenler ise köy-kent gelir farklılıkları, daha iyi eğitim, kentin cazibesi, iş bulma umidi, daha yüksek yaşam standardı, ulaşım olanakları, kentlerdeki sosyal ve kültürel olanaklardan faydalanma isteği olarak sıralanabilir.¹⁴

Sanayileşme, Türkiye’de kentleşmenin en büyük nedenidir. Türkiye’nin özel şartları düşünüldüğünde göçü doğuran genel sebepler şöyle sıralanabilir:¹⁵

- a) Genel nüfus içinde genç nüfusun kalabalık olması. Genç insanların hayatlarını kurma aşamasında olmaları ve çoğunun evlilikle aile bağlarını daha kurmamış olması göçü kolaylaştırmaktadır.
- b) Tarım kesiminde görülen açık ve gizli işsizlik. Türkiye’de tarımsal toprakların miras yoluyla bölünmüş olması ve makineleşme sonucunda tarımsal işgücünün önemli bir kısmı açık işsiz hale gelmesine neden olmuştur. Tarım üretiminin verimli olmayışı, üretimin doğal olaylara doğrudan bağlı olması tarımdan bir kaçış yaşanmasına neden olmaktadır. Ekilebilecek arazilerin küçüklüğü yanında artık bölünmeyecek halde gelmesi de tarımdan kaçışı hızlandırmıştır.
- c) Entansif tarıma geçiş. Entansif tarımda, makineleşme olmasa bile emek açığa çıkabilmektedir. Nitekim tütün, fındık gibi ürünlerin üretilmesinde

¹³ Bal, H., Kent Sosyolojisi, Isparta, 2008, s.125

¹⁴ Sezal, İ., Şehirleşme, Amme İdaresi Dergisi, İstanbul, 1993, s.35–36

¹⁵ D.İ.E., Türkiye Nüfusu, 1973-1994 Demografi Yapısı ve Gelişimi, 21inci yy. Ortasına Kadar Projeksiyonlar, Ankara, 1995, s.4

küçük işletmelerde, nüfus artışından ötürü ailelerin bazı bireyleri işsiz kalmaktadır.

- d) Eğitim durumunun ve hayat tarzında görülen iyileşme ve ilerleme. Eğitim düzeyinin yükselmesi ve özellikle de yüksek öğretim kurumlarının ilk zamanlarda belli metropol kentlerde yoğunlaşması, bu dönemlerden sonra ise nitelik olarak metropollerdeki yüksek öğrenim kurumlarının önemini koruması ve, eğitilmiş iş gücünün hem görüp alıştığı hayat tarzını terk etmesini güçlendirmekte, hem de geldikleri illerdeki hayat tarzı ve iş imkanları, onların taleplerine cevap verememektedir. Bu yolla da göç veren iller, sadece eğitimsiz iş gücüne değil, yüksek vasıflı, kalkınmalarının itici gücü olan iş gücünü de kaybetmektedir.
- e) Eğitim yoluyla meslek edinme. Meslek liselerinin ve hizmetler sektörüne yönelik yüksek eğitim kurumlarının artması vasıflı bir iş gücü grubu oluşturmuştur. Vasıflı elemanlar iş gücü piyasasından daha haberdar ve daha bilinçli olarak yararlanmaktadır. Ayrıca, gelişen teknolojiler de artık vasıflı elemana hitap etmekte bu tür elemanların yoğunlukta olduğu yerlere kurulmakta ve diğer alanlardaki nitelikli işgücünü de çekmektedir.
- f) Refahın artışı. Refahın artışı, toplumsal refah ve bireysel refah olarak iki türlü değerlendirilebilir. Toplumsal refahın artmasıyla birlikte bireylerin gelir düzeyleri artmakta artık sadece yiyecek, giyecek, barınak gibi temel insani ihtiyaçları yanında sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını da gidermek için çabalamakta ve buna bir fon ayırabilmektedir. Bu sosyal ve kültürel etkinlikler beklentileri artırabildiği gibi, göç hareketliliğini de arttırmaktadır.
- g) Kan davaları. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde çözümlenemeyen toplumsal sorunlardan biri de kan davalarıdır. İnsanlar can güvenliği için bazen mallarını dahi bırakmaktadır.
- h) Geniş aile otoritesinden kurtulma eğilimi; Geniş ailelerin oluşturduğu toplumsal baskı, kontrol mekanizması ve törelerin ağırlığı, özellikle eğitilmiş gençlerin göç etmelerine neden olmaktadır.
- i) Ulaştırma ve iletişim ağının genişlemesi ve kitle haberleşme araçlarının yaygınlık kazanması. İletişim vasıtalarının gelişmesi dış dünyadan haber almayı kolaylaştırdığı gibi, oradaki şartları sunarak da bir özenti oluşturmaktadır. Ayrıca, kitle iletişim araçlarının yanı sıra bireysel olarak

kullanılacak araçların da yaygınlaşması, bireyleri kendi akrabaları ve tanıdıkları aracılığıyla dış dünyanın şartları-olumlu ya da olumsuz-hakkında kolayca ve kendince güvenilir bilgi elde etme imkânına kavuşmuştur. İletişim hizmetleri yanında ulaşım hizmetlerinin yaygınlaşması ve ucuzlaması da bu sürecin bir katalizörü olmuştur.

- j) Kırsal alanda değer hükümlerinde meydana gelen değişimler. Eğitim, iletişim ve özellikle kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması yanında artan bireycilik ve liberalleşme eğilimlerinin kırsal bölgelere kadar yaygınlaşması, yerleşik değerlerin yıpranmasına ve yeni değerlerin yerleşmesine neden olmuştur.
- k) Mevsimlik göçler. Özellikle tarımsal alanların hasat dönemlerinde işgücü ihtiyacını karşılayan mevsimlik göçler, göçle görülen yerlerin şartları ve imkânları hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır. Mevsimlik göçler, eğer cazip şartların olduğu kanaati olursa, yerleşik hale dönülmektedir.
- l) Tabii afetler dolayısıyla yapılan göçler (depremi, su baskını, büyük imar projelerinin gerçekleşmesi). Bu tür olaylarda insanlar toplu olarak iskân imkânına kavuşturulsa bile, bireysel ve psikolojik nedenlerle insanların bir kısmı toplu iskân yerine, daha değişik yerlere göç etmeyi tercih edebilmektedir.
- m) Çocuklar için daha iyi bir eğitim arzusu. Özellikle tarım kesiminde çalışanların ve düşük eğitim seviyesine sahip insanların kendi gerçekleştiremedikleri toplumsal hareketliliği, çocuklarında gerçekleştirme arzuları ile birlikte, eğitim olanaklarının dengeli dağılmaması göçü hızlandıracaktır.
- n) Siyasi sebepler, terör ve mezhepsel çekişmeler(zorunlu göç). 1990'ların başından itibaren toplumumuzun yaşadığı terör olayları, insanlarımızın bu terör olan bölgelerden bazen terör örgütü korkusuyla, bazen de güvenlik gerekçesiyle devlet tarafından belli noktalarda toplanmasını da iç göçü artıran bir etki yaratmıştır. Türkiye'nin Güneydoğu bölgesindeki güvenlik durumu, aynı bölge içindeki daha güvenli yerlere (kentlere) ve çoğu kez İstanbul kadar uzak olan diğer bölgelerdeki kentlere hareket etmeyi teşvik etmiştir.

3.3. İstanbul'da Nüfus Artışı ve İstanbul'a Yaşanan Göç

İstanbul'daki nüfus artış oranları, kentsel alanlar toplamıyla ve genel oranlarla karşılaştırınca, İstanbul'a üç ana göç dalgası geldiği ortaya çıkmaktadır. Bugünün nüfus hareketleriyle karşılaştırıldığında, İstanbul'a gelen ilk göç dalgasının, kent nüfusunun özelliklerini pek değiştirmedeği görülmüştür. Çünkü gelenlerin il nüfusuna oranı çok düşüktür. 1950'lerde gelen göçmenlerin hem İstanbul'un yerleşik halkın hâkimiyeti altına girdiği hem de "kentlileştiği" söylenebilmektedir. Dolayısıyla onlar, kentte köklü bir dönüşüme yol açmadan zamanla kente bütünleşmişlerdir. Bu göçmenlerin çoğunluğunu kırsal alanlardan gelmiş bekâr erkekler oluşturmuştur.¹⁶

İkinci göç dalgası 1960'lı yılların ortalarında başlamıştır. Tüm Türkiye'yi etkisi altına alan dalganın İstanbul ve yakın çevresindeki hacmi diğer kentsel alanlarınkinden çok daha büyük olmuştur. İstanbul'da sanayileşmenin olgunlaşmış bir süreç haline geldiği bu dönem, kırsal alandan kentsel sanayi merkezlerine doğru tipik bir işgücü göçü olarak değerlendirilebilir. Bu dönemde kırsal kaynaklı olan işgücü göçü, kadınların da göçe katılmaları ve eşlerinin yanına göçmeleri ile aile göçü haline dönüşmüştür.¹⁷

Sonuncu göç dalgası ise, 1980'lerde başlamış, 1990'lara kadar yavaş ve istikrarlı bir göç dalgası şeklinde sürmüştür. Bu dönemde yaşanan göç artık kır-kent göçü değildir. Kır-kent dengesi Türkiye'de değişmiş ve kır oransal ağırlığını kaybetmiştir. Son dönemlerde, İstanbul'a gelenler içinde kentsel kökenliler daha ağırlıklıdır.¹⁸

1950 ve 1990 yılları arasındaki doğum yeri istatistikleri karşılaştırıldığında nüfusun giderek daha fazla heterojenleştiği görülmektedir. İstanbul doğumlularla, Marmara ve Ege bölgelerinden ve yurtdışından(esas olarak Balkanlardan) gelenler 1950'de İstanbul nüfusunun yüzde yetmiş beşini oluşturmaktadır. Bu kesimin sahip

¹⁶ İçduygu, A., Sirkeci İ., Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri, s.277

¹⁷ Gedik, A., "Türkiye'de İçgöçler, 1965-85: Bazı Varsayımların Sorgulanması", Kent Planlama, Tarık Okyay Anısına Yazılar, Ankara, 1994, s.216

¹⁸ Murat, S., agm., s.96

olduğu oransal hâkimiyet 1990’da yüzde 50’ye düşmüştür. Diğer bölgelerden yani Karadeniz, Doğu, Güneydoğu, Orta Anadolu ve Akdeniz bölgelerinden gelenlerin oranı ise aynı dönem içinde %25’ten %50’ye Karadeniz’le çıkmıştır.¹⁹ 1990 yılından sonra İstanbul’un nüfus kompozisyonundaki ana değişiklik batı kökenlilikten doğu kökenliliğe geçiş olarak ifade edilebilir. İstanbul her bölgeden göçmenler için, özellikle azgelişmiş bölgelerden gelenler için, giderek daha büyük bir çekim merkezi haline gelmiştir.

Yaşanan bu gelişmeler İstanbul’un nüfusunu arttırırken, kente göç edenlerin kentsel kültürü özümseyemeyişleri dünya çapındaki bir kentin “dev bir kasaba” haline gelmesine yol açmıştır. Kentin dev bir kasaba haline gelmesinin nedenlerinin başında sanayi öncesi ve sanayi sonrası kültürlerin aynı anda kentte görülmesi gelmektedir. İstanbul’a göçen ilk kuşak, yarı köylü-yarı kentli olmuştur. Yeni oluşan orta sınıf ve üst sınıflar için banliyö alanları da zamanla oluşmaya başlayarak İstanbul nüfusunun yapısal, örgütsel ve mekânsal yapısının tamamen değişmesine neden olmuştur. Bu kadar yoğun bir göçün yaşandığı merkezlerde kentin, gelenleri kentlileştirmesi nasıl mümkün değilse, İstanbullu yapması da, yeni oluşan kentsel mekânların, kentle uyum süreci içinde bulunması da mümkün değildir.²⁰

Türkiye’deki iller arası göçlerin beşte birinden daha fazlası İstanbul’a yönelik olmuştur. Ancak İstanbul’un aldığı göçler bakımından ülke içindeki payı 1985–1990 döneminde %24’e çıkmışken, 1995–2000 döneminde ise %19’a düşmüştür. İstanbul’un verdiği göçlerin ülke genelindeki göçler içindeki payı ise %10’ların altında bulunmakta ve yıllar itibariyle nispeten azalma eğilimde iken bu oran 1995–2000 yılları arasında yükselmiş ve %10,7 olarak gerçekleşmiştir. İstanbul’un 1995–2000 döneminde dışarıya verdiği göçlerin artışının muhtemel nedenini 17 Ağustos 1999 depremi oluşturmaktadır. İstanbul’un nüfusu 1990 yılında 7.195.773 iken 2000 yılında 10.018.735 olmuştur. İstanbul’da kırsal nüfus artışı binde olarak 80,72; şehir nüfus artışı 29,27 ve ortalama 33,09’dur. Bu da İstanbul’a olan yoğun göçü göstermektedir.²¹

¹⁹ İçduygu, Sirkeci, agm., s.279

²⁰ Murat, agm. s.96

²¹ Murat, agm., s.98-100

Hem ülke hem de İstanbul genelinde yerleşim yerleri arasındaki göçmenlerin toplam nüfusa oranları, iller arasındaki göçmenlerin toplam nüfusa oranından daha yüksektir. Alınan ve verilen göç arasındaki fark olarak tanımlanan net göç bakımından İstanbul'un, pozitif net göçe sahip olduğu görülmektedir. İstanbul ile ilgili mevcut sayısal veriler ve yapılan araştırmalar özellikle son dönemlerde İstanbul'a gelenlerin sadece köylüler olmadığını, buna karşılık ülkenin çeşitli bölgelerinden gelen kentlilerin çok daha ağırlıklı olduğunu göstermektedir. Nüfus kaybeden alanlar sadece köy kökenli değil, kent ve kasabalarında yaşayan diğer grupları da, daha da önemlisi, kültürel, ekonomik ve de toplumsal birikimlerini de göndermektedirler.²²

5. KENTLİLEŞME KAVRAMI

5.1. Kentleşme Kavramı

Kentleşme olgusu temelde fiziksel bir görünümü yansıtırken, kentleşme, kent olarak tanımlanan fiziksel ortamı paylaşan bireylerin davranış biçimlerini ifade etmektedir.

Kemal Kartal, kentleşme üzerine yaptığı çalışmasında kentleşmeyi, ekonomik ve sosyal boyutları ile açıklamaktadır. Ona göre ekonomik bakımdan kentleşme, kişinin geçimini tamamen kente veya kente özgü işlerde sağlıyor durumuna gelmesi ile gerçekleşmektedir. Sosyal bakımdan kentleşme ise, kır kökenli insanın türlü konularda kentlere özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal ve tinsel değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşmektedir. Kartal'a göre, bunlara paralel olarak kentleşme ekonomik mekân ve sosyal mekânda gerçekleşmektedir. Ekonomik mekân, kişinin altyapısını oluşturan tüm ekonomik ilişki ve faaliyetleridir. Sosyal mekân, kişinin üst yapısını oluşturan benimsediği veya özümlediği tüm sosyal ve tinsel değerlerini, tavır ve davranışlarını kapsamaktadır. Herhangi bir zaman kesitinde, kentleşme sürecini yaşayan bir kişinin "ekonomik mekân" ve "sosyal mekân" değişik oranlarda kırsal ve kentsel öğeleri

²²TÜSİAD, "Türkiye'nin Fırsat Penceresi", Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri, İstanbul, Ocak 1999, s.123

içerebilmektedir. Kırsal insanın kentsel insana dönüşmesi sürecinde “kentlileşme süreci”, bu iki mekânın kapsamı, kır yavaş yavaş dışlayarak kenti adım adım kapsar duruma gelmektedir.²³

5.2. Kentlileşmenin Özellikleri

Kentlileşme kentli insan davranışlarını bireyde, ailede ve diğer sosyal gruplarda gelişmesi süreçlerini anlatan bir olgudur. Bu olgu ekonomik, sosyal, siyasal, psikolojik, inançsal ve estetik olmak üzere en az altı boyutta ele alınmaktadır. Kentlileşme, kentli insana özgü davranışlar olarak kendisini somutlaştırmaktadır. Bunları aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür.

Ekonomik davranışlar; geçimini tarım dışı alanlarda yani sanayi ve hizmet sektöründen karşılar, iş gücünün niteliklerini yükseltir, serbest piyasa koşulları içinde örgütlü olmayı amaç edinir, gösterişçi tüketim yerine tasarruf ve yatırıma yönelir. vb.²⁴

Sosyal davranışlar; aile kurumunu önemser, aile içi ilişkilerde demokratik değer ve tutumları geliştirir, kadın-erkek eşitliğinin gereğini yapar, eğitime daha çok pay ayırır, toplumda bir statü (mevki) elde etmenin kişisel başarı ile ilişkili olduğunu bilir ve buna göre kendini geliştirir, farklılaşmaları doğal karşılar, patronaj türü ilişkilerden sakınır, serbest zamanını (3ncü zaman) kişisel ve toplumsal faydaya dönük kullanır, vb.²⁵

Siyasal davranışlar; siyasal toplumsallaşmayı önemser, herhangi bir kültür ya da inanç grubuna ait kimlikten önce yurttaşlık kimliğini önemser, hakların ve sorumlulukların bilincindedir, oy vermeyi yurttaş olmanın gereği sayar, siyasi kurumları demokrasinin yerleşmesinde vazgeçilmez yapılar olarak görür, sivil topluma özgü organizasyonları destekler, yerel yönetimlerin yetki, olanak ve hizmet

²³ Kartal, S.Kemal, Ekonomik ve Sosyal Yönleri ile Türkiye’de Kentlileşme, Ankara, 1992, s.10-16

²⁴ Bal, agk., s.80

²⁵ Bal, agk., s.80

düzelelerinin yükseltilmesini ister ve sorumluluk alır, ulusal ve insanlığa ilişkin sorunlara karşı duyarlıdır, vb.

Psikolojik davranışlar; akılcıdır, yüreğinden çok aklı ile karar verir, nesne, ölçülebilir başarıları amaçlar, empati yapmasını bilir, zamanı bilinçli kullanır, özgüvenini geliştirir, kendine ait fikirleri önemser ve geliştirir, bilgi kaynaklarının güvenilirliğine ve çeşitliliğine dikkat eder, geçmişini değerlendirir, geleceği önemser ve planlar, kendini kentli/modern olarak değerlendirir, toplumsal normlara genellikle uyar, vb.²⁶

İnançsal davranışlar; kendi inancının gereğini yerine getirirken gösterişe kaçmaz, diğer grupların inanç ve pratiklerine saygı duyar, dinin evrensel mesajlarını anlamaya çalışır, batıl inançları sorgular, vb.

Estetik davranışlar; oturduğu konutun, yaşadığı kentin çirkinliklerinden rahatsız olur ve güzelleştirmek için çaba harcar, dilini özenle kullanır, argo ve yabancı unsurlardan uzak durur, beden sağlığını önemser beden bakımını düzenli yapar, sanata ve sanatçıya saygı duyar, sanatsal etkinlikler ile ilgilenir, vb.

Kısaca kentlileşme, bir toplumsal değişme, uyum ve bütünleşme süreci, kente göç eden nüfusun yeni koşullara uygun ilişkiler biçimi geliştirerek kentin bir ögesi olma sürecidir. Bu süreç, kentin bürokratik yapısı, yerleşik kentli nüfus ve kentsel örgütler ile ilişki arttıkça hızlanmaktadır.

5. TÜRKİYEDE KENTLEŞME

Kentleşmenin sosyolojik, ekonomik ve demografik açılarından yapılmış birçok tanımları bulunmaktadır. Kentleşme salt bir göç, nüfus yoğunlaşması ve tarım dışı üretim süreci olarak algılanmamalıdır. Bunların yanında sosyal yapıda niteliksel değişimler, sosyal sınıf ve statülerde değişme, sosyal kurumların fonksiyonlarında artış, kültürün çeşitlenmesi, doğa insan ilişkilerinde farklılaşma, demokratikleşme,

²⁶ Bal, agk., s.80

gücün tabana yayılması vb. gibi özellikler de içinde barındırmaktadır. Bütün bunlar kentleşmeyi sosyal bir olgu olarak değerlendirme zorunluluğu getirmektedir. Kentleşme bu anlamda, modernleşme sürecinin pozitif ve negatif sonuçlarıyla aynı şeyi ifade etmektedir. Modernleşme, endüstri toplumunun yapısal dönüşümünü anlattığına göre kentleşme bunun kent mekânlarında gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir. Kentleşme de modernleşme gibi genellikle pozitif anlamlar yüklenilerek açıklanmaktadır.²⁷

Kentleşme, aynı zamanda sanayileşme ve modernleşmenin yarattığı toplumsal yapıda köklü niteliksel değişme süreci olarak tanımlanmaktadır. Kentleşme, üretim ve istihdamda ağırlığın tarımdan sanayi ve hizmet sektörüne kaydığı bir olgudur. Tarım toplumu yerine endüstri toplumunu ve gelecekte “bilgi toplumunu” oluşturma sürecidir. Kentleşme sadece nüfusun kentlerde yoğunlaşması değildir. Bunun ötesinde farklılaşmış, uzmanlaşmış, örgütlenmiş kent toplumunun inşa edilmesidir. Demografik-ekonomik bakımdan büyüyen kentlerin bölgesel, ulusal ve küresel boyutlarda ilişkileri organize edebilmesidir. Başka bir anlatımla kentleşme, kentsel çevrenin (ekolojik çevre) kentsel toplumun yaşamını nesiller boyunca sürdürebileceği biçimde geliştirilmesidir.²⁸

5.1. Türkiye’de Kentleşmenin Özellikleri

Çağımızda kentleşme hareketleri, özellikleri itibari ile gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere göre farklılıklar göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde tarihsel gelişim içerisinde ekonomik kalkınma ile birlikte bir kentleşme yaşanmıştır. Bu ülkelerde kentlerdeki nüfus belirli bir miktarda artmakta ve kırdan kente göç olgusu bu oranı yükseltmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise ekonomik gelişmeden daha hızlı bir kentleşme yaşamakta, birbiriyle dengeli olmayan bu değişim beraberinde problemleri bir kentleşmeyi getirmektedir.²⁹

²⁷ Bal, agk., s.72

²⁸ Bal, agk., s.72

²⁹ İsbir, E. G., Şehirleşme Meseleleri, Ankara, 1991, s.31-33

Kentleşmenin veya hareketliliğin yoğun olan yerleşmelerin bir ucunda yeni, hareketli karmaşık girişimci nüfusun değişik ekonomik- sosyal ve fiziki ilişki ve düzene sahip olduğu kentsel yerleşme merkezleri, diğer ucunda ise gelenekçi toplum yapısını henüz değiştirememiş, sosyal, ekonomik ve fiziki çevre biçimlenişi bakımından henüz çağdaşlaşmamış yerleşme birimleri söz konusu olmaktadır.³⁰

Az gelişmiş ülkelerdeki kentleşmeler genellikle sağlıklı bir süreçten geçmediği için aşırı, çarpık, dengesiz, tek yönlü, hızlı gibi terimlerle ifade edilebilmektedir. Batının sanayiye dayalı kentleşmesi ile günümüzdeki az gelişmiş ülkelerdeki kentleşme aynı nitelikte değildir. Aralarında demografik ve toplumsal farklar söz konusudur. Batıda kentleşme kalkınmanın bir göstergesi olabildiği halde, az gelişmiş ülkelerde kentleşme sanayileşmenin önüne geçebilmekte ve faal nüfus, tarımdan doğrudan hizmet dallarına aktarılmaktadır. Bunun sonucunda üçüncü dünyanın büyük kentlerinde hizmet kesimleri çok çabuk büyümektedir.³¹

Kentleşme olgusu her zaman pozitif değişimleri yansıtmamaktadır. Kentleşme sağlıklı gelişmediği zaman düzensizliği, kuralsızlığı(anomi), bireyin yalnızlığını, yabancılaşmayı, suç artışını, paranın egemenliğini, gelir dağılımındaki adaletsizliği ifade etmektedir. Ancak bu olumsuzluklar kentte yaşayanların organize olmasıyla, karar alma mekanizmalarına katılmasıyla, demokrasiyi ailede, okulda, iş yerlerinde yaşama biçimi olarak özümsemeleriyle azaltılabilir.

Türkiye'deki kentleşme, sanayileşme ile yakın ilişki içinde olmasına rağmen sanayileşme ile orantılı bir biçimde ve onun doğurduğu ihtiyaçlara uygun olmadığı için sağlıklı ve düzensiz bir şekilde olmaktadır. Sanayileşme ile desteklenmeyen ve son derece çarpık şekilde oluşan kentleşme, başta büyük kentlerimiz olmak üzere göç alan yerleşmeleri ciddi sorunlar ile yüz yüze bırakmıştır.

Türkiye'de hem kentleşme hem de göç, kamusal düzenleme ile yani planlı olarak gerçekleşmemiştir. Türkiye'de kentsel gelişim Avrupa'dakilerden farklı özellikler göstermektedir. Mesela güvenlik, kan davası, terör, sağlık gibi etkilerin

³⁰ Giritlioğlu, C., "İç Göç ve Kentleşme", Kentleşme ve Kentleşme Politikaları, Haz. Suher, H., İstanbul, 1991, s.52

³¹ Keleş, Kentleşme Politikası, Ankara, 2002, s.19

Avrupa’da görülmesi söz konusu değildir. Türkiye’de yaşanan hızlı kentleşmeden dolayı kentlerin aşırı nüfus artışına hazırlıksız yakalanması, gerekli alt yapı ve imarlı arsaların üretilmemesi, gecekondulaşma, farklı bir kent modeli ortaya çıkarmıştır. 1980’lerde %45 civarında olan kentleşme oranı, 2000 yılına gelindiğinde tamamen kent lehine dönmüş ve %65 olmuştur. Yine bu dönemde büyük kentler tek çekim merkezi olma özelliklerini kısmen kaybetmiştir. Göçlerin yönü gelişme potansiyeli olan bölgesel merkezlere kaymıştır.

Kentleşme ve kentlileşme, batılı normlar açısından bakıldığında gelişmenin çağdaşlaşmanın, demokrasinin ve “katılımcılığın” ölçüsüyken, Türkiye’de kentleşme ve kentlileşme çoğu zaman nüfus yoğunlaşması şeklinde sürmüş, kente özgü değer ve davranışlar farklı kentlerde ve kentlerin farklı mekânlarında beklenen ya da istenen şekilde gelişmemiştir.³²

5.2. Türkiye’de Kentleşme Nedenleri

Sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkan yeni yapı, kırsal alanda icra edilen birçok zanaat alanın ortadan kalkmasına yol açmış ve bu meslekleri yapanlar işsiz duruma düşmüşlerdir. Köylerden kentlere ulaşım kolaylaştığı için hem kentle ilişkiyi artırmış hem de göçü kolaylaştırmıştır. İletişim alanındaki gelişmeler de kentlerdeki yaşam düzeyinin daha yüksek olduğunu göstererek kentin çekici özelliklerinin kırsal kesime ulaşmasını sağlamıştır. Fikirlerin, bilgilerin ve tecrübelerin insanlar arasında yayılması ve değiştirilmesi hizmet üretiminin esaslı unsurlarından birisi olmuştur.³³

Türkiye’de kentleşme nedenleri itici, iletici, çekici nedenler şeklinde gruplandırılmaktadır. İtici nedenler, nüfusun kırsal alan ve tarım dışına yönlendiren etmenleri, iletici nedenler ulaşım araçları ve olanaklarındaki gelişmeyi, çekici nedenler ise ekonomik ve toplumsal etmenleri ifade etmektedir.

³² Görmez, K. Kent ve Siyaset, Ankara, 1991, s.16

³³ İsbir, agk., s.32

5.2.1. Demografik Nedenler

Kente göç, kırdaki hala var olan toplumsal yapıdaki değişimlerin sonucu olarak gösterilmektedir. Türkiye gibi kırsal alandan göçün sanayinin talebine dayanmadığı, tersine tarımsal yapıdaki değişimlerden kaynaklandığı bir toplumda, kentleşmenin dengesiz oluşması ve toplumun temel çıkarları doğrultusunda gelişmemesi doğal karşılanmaktadır.³⁴

5.2.2. Ekonomik Nedenler

Bugün Türkiye’de, tarımdaki büyük yapısal değişim, hem köyde hem de kentte büyük nüfus yığılmalarına neden olmuştur. Dolayısıyla başta gelen sebep, topraktan kopma olayının gerçekleşmiş olmasıdır. Ülkede giderek kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olmaya başlaması, üretimin ve bölüşümün denetiminin kentlerde toplanmasına neden olmaktadır. Akşit’in bu konudaki değerlendirmesi bu gerçeği vurgulamaktadır: “Toprak mülkiyeti yapısındaki değişim, küçük ve orta boy işletmelerin zararına işleyen bir mekanizmaya yol açarak, toprakların daha az sayıda köylünün elinde toplanması sonucunu doğurmuş ve bu durumda binlerce köylü ailesi topraklarını yitirmiştir.”³⁵

Kentleşmenin ekonomik nedenleri uzmanlaşma, birbirlerinin tamamlayıcısı olan ve birbirine ihtiyaç duyan yapıların aynı yerlerde olmayı tercih etmesi, ucuz ve kullanışlı bir ulaşım sistemi, elverişli arsaların olması, çeşitli yardımcı hizmetler, araştırma ve eğitim kolaylıkları, özellikle emek ve diğer üretim etmenlerinin kentte kolay bulunması, kentte yaşayan insanların köylerde bulmaları güç olan türlü mal ve hizmetlerden yararlanmaları, olarak sayılabilir.³⁶

Ekonomik faktörler içinde ele alınabilecek diğer bir etken de kentlerdeki sanayi, ticaret ve hizmet sektörünün gelişmiş olması ve buna bağlı olarak marjinal sektörler olarak adlandırabilecek iş olanaklarının ortaya çıkmasıdır. Sonuç olarak

³⁴ Özer İ., “Türkiye’de Kent, Kentleşme ve Kentsel Değişim”, Düünden Bugüne Türkiye’nin Toplumsal Yapısı, Ed.: Zincirkıran M., Ankara, 2006, s.447

³⁵ Özer, agm., s.447

³⁶ Keleş, K., Kentleşme Politikası, Ankara, 2002, s.22

köyden kente göçü cazip hale getirmesidir. Bu durum, nüfusun önemli bir bölümünün marjinal işler olarak adlandırılan alanlarda istihdamına yol açmıştır. Marjinal sektör, işportacılık, hizmetçilik, değnekçilik, hamallık vb. gibi örgütlenmiş bir ekonomik yapıda bulunmayan ya da böyle bir ekonomik yapıdan çıkarılıp atılacak olursa ekonominin işlerliğinde herhangi bir aksamaya yol açmayacak işler olarak tanımlanmaktadır.³⁷

5.2.3. Siyasal Nedenler

Çeşitli düzeylerde verilen siyasal kararlar, yönetim yapısının özellikleri ve hukuk kurumlarından bazıları ve uluslararası ilişkiler de kentleşmeyi özendirici nitelik taşıyabilmektedir. Kentleşme sürecinin hızlanmasını isteyen idare, siyasi karar mekanizmalarını işleterek ona göre plan ve politikalarını saplayarak kentleşme hızını arttırıp azaltabilmektedir. Toprak mülkiyetini düzenleyen kanunlar da hukuki açıdan kentleşmeye yön vermektedirler. 1980 ve 1990'lı yıllar, ülkede toplumsal alanda, “serbest piyasa ekonomisi”, “özelleştirme” gibi ekonominin yeniden şekillendirilmesi ile yeni bir döneme girilmesine tanık olunmuştur. Siyasi ya da idari kararların da kentleşme üzerindeki etkisi bilinen bir gerçektir. Ankara, Karabük, Batman ve Kırıkkale gibi kentler, en azından kuruluş ve ilk gelişme dönemi kentleşmelerine bu tür sebeplerin etkili olduğu kentlerdir. Ayrıca iç güvenlik ve bir yerin kuruluş statüsünün il ve ilçe olarak değiştirilmesi de siyasal nedenler arasında sayılabilir. Mesela Şırnak ilçesinin il yapılması, Düzce ilçesinin il yapılması, Kaynaşlı kasabasının ilçe yapılması.³⁸

5.2.4. İtici Nedenler

İtici nedenler, insanların içinde yaşadıkları koşulların ya katlanılmaz olarak görülmesi ya da rahatsızlık vermesi olarak tanımlanmaktadır. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için kırsalın iticiliği kentleşme açısından çok önemli bir etkidir. Kırsal alanda tarımda yapısal değişmelerin yaşanması, tarımsal üretimde

³⁷ Şenyapılı T., Gecekondu: Çevre İşçilerin Mekânı, Ankara, 1988, s.39

³⁸ Kartal, K., Kentleşme ve İnsan, Ankara, 1978, s.29

aile ekonomisi yerine pazar ekonomisine geçiş, küçük ve orta boy işletmelerin zararına gelişen ilişkiler, tarımsal arazilerin parçalanması, verimsizleşmesi, makineleşmenin önemli oranda iş gücünü açığa çıkarması, işsizlik, kişi başına düşen gelirin düşüklüğü, eğitim, sağlık ve diğer altyapı kurumlarının yetersizliği, kan davası ve son dönemlerde yaşanan terörün yarattığı güvensiz ortam vb. nedenler kırsal alanlardan göçü zorlayan etmenlerdir.³⁹

5.2.5. İletici Nedenler

Kırsaldan kente göç akımında rol oynayan iletici nedenler denilmekle ulaşım ve iletişim alanlarındaki gelişmeler kastedilmektedir. Türkiye’de ulaşım araçlarının artması, özellikle büyük kentlere bağlantıyı sağlaması, nüfusun ülke içindeki yer değiştirme kabiliyetini yükseltmiştir. İşitsel ve görsel iletişim araçlarının getirdiği kolaylıklar kırsal kesim insanlarına kent yaşamı hakkında doğrudan haber alma olanaklarını sağlamıştır. İç gücünün dolaşım kolaylığı yanında mal ve hizmetlerin de aynı şekilde dolaşımı ve haberleşme olanaklarının artması –kentlerde var olan fırsat ve imkânlardan haberdar olma– vb. iletici faktörlerin gelişmesi ile ilgilidir.⁴⁰

5.2.6. Çekici Nedenler

Kentlerin çekici özelliği sosyo-psikolojik nedenler olarak ifade edilmektedir. Kentte yaşamının insanlara sunduğu eğitim, sanat, kültür ve sağlık imkânları gibi faktörler ve kentte yaşamının verdiği manevi tatmin de kentleşmeye neden olabilmektedir. İnsanlar kentlerde cemaat baskısını hissetmemekte ve daha özgür olabilmektedir. Bunlar sosyo-psikolojik nedenler arasında sayılabilir. Ayrıca insanların kentli olmayı bir statü değişikliği olarak görmesi de bu nedenler arasında gösterilebilir.⁴¹ Kentlerin özgür havası daha geniş bir topluma sahip olma duygusu,

³⁹ Kongar E., 21nci Yüzyılda Türkiye, İstanbul, 2001, s.551

⁴⁰ Bal, agk., s.93

⁴¹ Kartal, Kentleşme ve İnsan, s.25

kentli olmanın gururunu yaşama, eğitim, sağlık, sosyal yaşam gibi olanakların daha gelişmiş olması da kentlerin çekiciliğini artırmaktadır.⁴²

Kentler, fırsat, imkân ve olanak açısından kırsaldan zengindir. Eğitim, sağlık ve kültür alanında çok çeşitli alternatif ve kaliteli hizmetler kentlerde bulunmaktadır. Yaşam kalitesinin, gelir seviyesinin ve konforun yüksek olması, kentleri cazip mekânlar haline getirmektedir. Kentler ticaret, turizm ve sosyal yaşamın gelişmiş olduğu yerlerdir. Büyük sanayi kuruluşları, ulaşım, iletişim ve altyapı yeterliliği sebepleriyle büyük kentlerde yoğunlaşmasına sebep olmaktadır. Kentler, çocuklarına iyi eğitim vermek isteyen, kaliteli sağlık hizmeti almak isteyen veya daha iyi bir iş daha çok kazanç umudu, insanları kendine çekmektedir.

Kentlerin istihdam olanakları her zaman çekici bir faktör olmuştur. Bazı kentler (İstanbul, Kocaeli, İzmir, Bursa vb.) ağırlıklı olarak ticaret, sanayi merkezleri olduklarından, bazı kentler (Antalya, Mersin, vb.) her iki özelliği birleştirdiklerinden çekim merkezi olmaktadır. Bunun yanında eğitim, sağlık hizmetleri, dinlenme-eğlenme olanakları entelektüel faaliyetler vb. faktörler kentin çekici özellikleri olarak önem kazanmaktadır.⁴³

6. TÜRKİYE’DE İÇ GÖÇ ve KENTLEŞMENİN SONUÇLARI

Ülkemizde ise sanayileşmeye bağlı olarak ortaya çıkan kentleşme olgusu ve iç göç, kentsel alanlara nüfusun yığılması olarak kendini göstermiş, zaten kentlerdeki var olan sorunların katlanmasına yol açmıştır. Türkiye’de hızlı göç hızlı ve çarpık kentleşmeden konut sorunu ve gecekondulaşmaya, işgücü ve istihdama etkilerinden kentlileşememeye kadar birçok soruna yol açmaktadır. Türkiye’deki kentleşme birçok açıdan az gelişmiş ülkelerin kentleşme sürecine benzemektedir. Planlı ve kontrollü gelişmeyen bu kentleşme, iş hayatı başta olmak üzere, çevrenin tahribatı, çevre kirliliği gibi birçok soruna yol açmaktadır.

⁴² Erkan, Kentleşme ve Sosyal Değişme, Ankara, 2004, s.86-87

⁴³ Bal, agk., s.93

Türkiye’de kentlere göç edenlerin yerleşme ve çalışma sorunlarını çözmeye ilişkin politikalar üretilmediği, kurumsal düzenlemeler yapılmadığı için göç edenler, temel haklara ilişkin sorunlarını daha önce gelen akrabaları ve hemşerilerinin esnek ilişkileri ile çözmeye; kente uyum sorununa ise, koruyucu kollayıcı işlevi olan aile kurumu ve kırdan tanıdığı din kurumu ile birlikte çözüm bulmaya çalışmışlardır. 1980’den sonra göç edenlerin nitelikleri ve kentte üretici rollerini değerlendiriş biçimlerinin farklılığı, bir yönde kentte farklı bağlamdaki cemaatleşmeyi artırırken, bir yönü ile de uyum süreci yanı sıra, kentsel gerginliklere ebelik etmeye başlamıştır.⁴⁴

Geleneksel aile yapısı içerisinde değişiklikler, özellikle ailenin bütün olarak şehre göç etmesi halinde ortaya çıkmaktadır. Şehirsel çevre yalnızca ailenin ekonomik fonksiyonunda değil, fakat fertler arasındaki ilişkiler ile çocukların ve ana-babaların karşılıklı davranış ve rollerinde de büyük ölçüde değişiklikler meydana getirmektedir. Bu değişmeler içinde en fazla dikkat çekenler, baba otoritesinin zayıflaması, kadınların haklarının kuvvetlenmesi, yaşlılarının saygınlığının kaybolması ve ferdin bağımsızlığının gelişmesidir. Ailenin geleneksel yapısının bozulması genelde bütün aile fertleri ve özellikle küçük yaşta çalıştırılmaya zorlanan çocuklar üzerinde kötü sonuçlar yaratmaktadır. Aile bağlarının kopması, boşanma olaylarının çoğalması, düzensizlik ve alışamama durumunun etkisiyle sosyal toplum kurallarının tanınmaması, ailenin karşısına çıkan ve çözmeye yeterli olmadıkları çetin problemler(hastalık, işsizlik, yakınlarını kaybetme, yaşlılık, boşanma vs.) şeklinde ortaya çıkmaktadırlar.⁴⁵

Kentleşmenin stres, gürültü, kira fiyatlarının artması gibi sosyo-ekonomik etkileri yanında; hava kirliliği, su kirliliği gibi çevre üzerinde de olumsuz etkileri olmaktadır. Günümüzde büyük kentlerimiz sağlıksız yapılaşma, konut sorunu, ulaşım yetersizliği, içme suyu sorunu, kanalizasyonların bulunmayışı, kentlerde oluşan atık suların artılmadan alıcı ortamlara verilmesi sonucunda ortaya çıkan su kirliliği, trafikten, sanayiden ve ısınma amaçlı yakmalardan kaynaklanan hava kirliliği, gürültü kirlenmesi, yeşil alan ve dinlenme alanlarının eksikliği, okul, eğitim

⁴⁴ Peker, M.,“Türkiye’de İçgöçün Değişen Yapısı”, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Ed.: Baydar, O., İstanbul, 1998, s.296

⁴⁵ Peker, agm., s.118

ve kültürel imkânların yetersizliği gibi pek çok sorunla karşı karşıyadır. Hızla büyüyen kentlerimiz bu yerleşim çevresindeki ve içindeki doğal alanları hızla tahrip etmekte; çevreye uyumlu, geleneksel mimari öğeler hızla yok olmaktadır. Kentleşmenin ortaya çıkardığı sorunlardan bir diğeri de, insanların sahip oldukları gelenekleri, görenekleri ve kimliklerinin kentleşmenin tehdidi altında olmasıdır.

Ülkemizin karşı karşıya kaldığı iç göç olgusu, göç alan bölgelerde ve büyük kentlerde önemli sorunlara yol açmış ve açmaya da devam etmektedir. Bunlar, ekonomik ve sosyal sorunlar, fiziki sorunlar, asayişe ve kamu düzenine ilişkin sorunlardır.

6.1. Sosyo-Kültürel Sorunlar

Türkiye’de göç edenlerin gittikleri yerlerde istihdam, sınıfsal farklılaşma, uyum, gerginlik ve barınma gibi birçok sorunları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca göç, illerin homojen dağılımını daha fazla bozmakta ve belli merkezlere yöneldiği için bu yerlerde meydana gelecek sosyo-kültürel yapı değişikliklerinin çok daha fazla olacağı kolayca tahmin edilebilmektedir. Gelir ve eğitim düzeyleri, meslekleri, kültürel değer ve alışkanlıkları açısından görülen farklılıkların kentle bütünleşme açısından kimi farklı durumların ortaya çıkmasına sebep olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁶

Göçün yarattığı değişimler kimileri tarafından “modern olmanın” şartı olarak görülürken, bazılarınca “geleneksel hayatın bozulması”, “kırdan gelen göçmenlerden kaynaklanan kentsel kültürün yozlaşması”, “iki kültür arasında sıkışıp ne köylü neden kentli olunamaması” olarak değerlendirilmektedir. Bir üçüncü yaklaşıma göre, göç sonucu oluşan yeni durum, “gelenekselliğin ve modernliğin melezleşmesi”dir.⁴⁷

Aşırı göçle yaşanan hızlı kentleşme sonucu toplumda karşılıklı ilişkilerin gelişmesi söz konusu olamamakta, kültürel çatışmalar yaşanmakta ve toplumun

⁴⁶ Geray, C., “Kentleşme ve Konut Politikaları Açısından Yeni Yerleşmeler”, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi (Kasım 1996, Mersin), Ankara, 1997, s.129

⁴⁷ Bal, agk., s.106

sosyal denetim gücü yok olmaktadır. Ekonomik ve sosyal sorunlar özetlenecek olursa;

–Göç sonucunda, köy ve kent aile tipinden farklı bir aile tipi ortaya çıkmaktadır. Bu durum, değer yargıları ile sosyal normların aşınmasına ve toplumsal dokunun bozulmasına yol açmaktadır.

– Ülkemizde yaşanan göç süreci şehir merkezlerinde, kaynak şehirlere göre kümelenen ve “getto” olarak nitelendirilen, mekânsal ve kültürel olarak farklılaşmış yaşam alanları ortaya çıkarmaktadır.

– Göç edilen yerle uyum sorunu, kültür çatışması ve bunun sonucunda oluşan “sosyal dışlanmışlık” olgusu, hemşericiliği ve belli bir yöreye aidiyet duygusunu öne çıkarmaktadır.

– Göç eden ailelerin kentte karşılaştıkları sosyal sorunlar, aile yapısını olumsuz etkilemektedir. Bu çerçevede ortaya çıkan aile içi şiddet, ihmal, istismar ve ailelerin parçalanması gibi unsurlar, çocukları sahipsiz ve korumasız duruma düşürmekte ve sokağa itmektedir.

6.1.1. Kentle Bütünleşme Sorunu

Türkiye’de kentleşme sorununun bir boyutunu da köyden kente gelenlerin kentleşmesi, kentli değer yargılarını ve yaşam biçimlerini kabullenmesi sorunu oluşturmaktadır. Gelenek ve göreneklerinin çoğu zaman şehre uymayışi nedeniyle şehir değerlerini yadırgayan ve zaman zaman şehirle çatışan kendine has bir gecekondu kültür çevresi oluşmaktadır. Erman bunun nedeni olarak kendilerini köylü olarak görmelerinin nedeni olarak “şehirlilerin” kentteki göçmene karşı küçümseyici ve dışlayıcı tutum ve davranışları göstermektedir.⁴⁸ Kırdan kente gelenler fiziksel altyapı sorunları yanında kentle ve toplumla nasıl bütünleşecekleri konusunda da sıkıntı çekmektedirler. Kısaca, kültürel kimlik, dini kimlik, etnik kimlik ve siyasal kimlik arayışları Türk toplumunu bunalıma itmiştir.⁴⁹

⁴⁸ Erman, T., “Kent Yoksulu ve Şiddet: Gecekondu Bağlamında Eleştirel Bir Yaklaşım”, Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları, Ed: Özdek Y., Ankara, 2002, s.304

⁴⁹ II. Ulusal Sosyoloji Kongresi (Mersin, Kasım 1996), Toplum ve Göç, Ankara, 1997, s.5

6.1.2. Yalnızlık

Kentin, bireyi yüksek tempoda çalışmaya zorlaması, kalabalık insan kitlesi içinde rekabete sevk etmesi onu yalnızlığa sürüklemektedir. Ayrıca kentte ilişkilerin geçici ve yüzeysel olması, ilişkilerde menfaatin ve maddiyatın öne çıkması, komşuluk ilişkilerinin azalması, bağ, bahçe işlerinin imkânsızlığı, bunun yanında kentleşme sürecinde çocuk sayısındaki düşüş evlerde eski yaşantıya göre bir sessizlik, bir yalnızlık getirmiştir. Bu durum toplumda sosyal sorun olarak ortaya çıkmaktadır.⁵⁰ Kentleşme ferdi, yalnızlığa iterek kırsal alandaki samimi, sıcak ilişkilerin, dayanışmanın sosyal kontrolün etkisini azaltarak dostluk ve yakınlarıyla olan içten bağlılığı zayıflatmaktadır. Bütün toplum ilişkileri silinen fert güçsüz ve dayanıksız kalarak adeta “makineleşmekte”dir.⁵¹

6.1.3. Anomi ve Yabancılaşma

Durkheim anomiyi, toplumsal kuralların yokluğu veya ihtiyacı karşılamadaki yetersizliği nedeniyle toplumsal değer sistemleri ile birey arasındaki ilişkilerinin bunalımlı bir durum alması, toplumsal dayanışmanın ortadan kalkması hali olarak tarif etmektedir.⁵²

Sosyal bilimciler genel olarak, “Göçenler kendilerine tamamen yabancı olan kent ortamına girdiklerinde çözemedikleri kişisel sorunlarla karşılaşır, büyük düş kırıklığına uğrarlar. Eski dünyalarında edindikleri inançlar, normlar çöker. Çevre ile geçerli yaşayan ilişki kuramadıklarından çevreye karşı yabancılaşırlar”⁵³ tezi üzerinde durmaktadırlar. Ancak ülkemizdeki göç süreci önceden belirtildiği gibi, kente göç edecek birey kendinden önce göç etmiş olan hemşeri ve tanıdıkları dolayısıyla referans kaynakları vasıtasıyla kentte ne ile karşılaşacakları hakkında bilgi edinirler. Bilgi edinen birey bu şekilde hedeflerini belirlemektedir.

⁵⁰ Erdoğan, Z., “Türkiye’de Kentleşme ve Sanayileşmenin Birlikte Etkilediği Bazı Sosyal Problemler”, Türkiye 9. Şehircilik Günü 6–7–8 Kasım, Eskişehir, 1985, s.164

⁵¹ Türkoğan, O., “Doğu ve Güneydoğuda Aşiret ve Sosyo-Antropolojik Yaklaşımlar”, Sosyal Bilimler Kavşaağında Doğu ve Güneydoğu Anadolu, 100.Yıl Üniv., Van, 1998, s.160

⁵² Tolan, B., Toplum Bilimlerine Giriş, Ankara, 1996, s.25–26

⁵³ Tolan, B., Çağdaş Toplumun Bunalımı, Anomi ve Yabancılaşma, Ankara, s.102

Türkiye'deki kentleşme gerçeği Merton'un anomi teorisine uymaktadır. Köyden kente daha iyi iş daha iyi ev daha iyi sosyal kültürel çevre edinebilmek için göçen kitleler, kentin hazır olmayan sosyal alt yapısından bu özlemlerini ve amaçlarını gerçekleştirecek araçları bulamadıkları için anomik kentleşme ve kentleşme içine girmektedirler. Ne tam köylü ne de tam kentli olabilen kitleler anomi ve yabancılaşma olasılığı ile karşı karşıya gelmektedir.⁵⁴

Tolan'a göre kırdan kente gelen bireyin yaşam şartları değişmektedir ve bu değişimle birey bir psikolojik gerilim yaşamaktadır. Aslında gerilimin sebebi yeni çevreye karşı uyum problemidir. Birey, eski hedeflerinden koparken yeni hedefleri elde edecek araçlara henüz sahip değildir. Bu nedenle bu hedefler onun açısından ulaşılmaz olarak değerlendirilmektedir. Birey yeni yaşam biçimlerini benimsediği durumlarda varlığının anlamsızlığını düşünmekte ve boşluk duygusuna kapılmaktadır.⁵⁵

6.2. Ekonomik Sorunlar

Göç sonucu gelenlerin çoğunun sürekli bir iş ve sosyal güvenceye sahip olmaması, geçici ve niteliksiz işlerle geçimlerini sağlamak zorunda kalmaları, kayıt dışı ekonomi ve marjinal sektörlerin artmasına neden olmaktadır. Kentlerde işsizlik Türkiye'de gittikçe büyüyen bir sorun olmaktadır. İşsizlik, göçmenlerin uyum sorunu olarak değerlendirilebileceği gibi toplumsal, ekonomik ve kültürel sorunlarının, kentin ekonomik, toplumsal ve kültürel olanaklarının tümünden dışlanma anlamı taşıması anlamına da gelmektedir. İşsizlik, üyesi olduğu ailenin ve toplumun varlığını, refah ve mutluluğunu tehdit eden bir problemdir. Boşanmalara, intihara, alkolizme, hırsızlığa, silahlı soygunlara, cinayetlere, kişilik sisteminde ve sosyal sistemde çözümlenmelere neden olmasıyla çok geniş boyutu olan işsizlik, cemiyet içerisinde birçok hadisenin yaşanmasına neden olduğu için iktisatçıların, sosyologların, psikologların ve siyasetçilerin üzerinde durduğu bir

54 Bayhan, V., Türkiye'de İçgöçler ve Anomik Kentleşme, Toplum ve Göç, Ankara, 1987, s.180

55 Tolan B., Çağdaş Toplumun Bunalımı, s.100-101

konuyu daima teşkil etmektedir.⁵⁶ Sorunların giderilmesinin yolu ise genel anlamda tarım toplumu olmaktan kurtulmak, tüketici değil, üretici duruma gelmekle sağlanabilir.

6.3. Fiziki Sorunlar

İç göçlerin belki de bir yerleşim biriminde göze çarpan ilk etkisi, hızlı ve çarpık kentleşmedir. Yoğun göç alan bölgelerde görülen hızlı kentleşme, birçok sorunları da beraberinde getirmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde kentleşme kısa bir zaman dilimine sığdığından kent, aşırı nüfus yığılmalarının ortaya çıktığı bir mekân haline gelmiştir. Bu durum da kentin, temel maddi özellikleri olan, yol, kanalizasyon, su, gaz, elektrik, haberleşme gibi altyapı hizmetleri yerine getirilememekte, bu konuda ciddi sorunlar yaşanmaktadır.

Kentli nüfus arttıkça bu kentli nüfusu barındıracak arsa ve konut ihtiyacı da paralel biçimde artmaktadır. Konut ihtiyacını karşılayacak yeterli miktarda arsa ve konut arzının olmaması, kentin üretim sürecine dâhil edilemeyen, düşük ücretli işlerde çalışan ve niteliksiz işgücüne sahip geniş bir kütlenin barınma sorununu en ucuz yoldan çözüme yöntemini gecekondulu olgusu ile bulması kentin fiziki erozyonuna sebep olmuştur.⁵⁷

Kentlerin hızlı bir biçimde büyümesi, kentsel gelişmenin kontrol edilmesini zorlaştırmakta ve bu kontrolsüz kentsel büyüme dolayısıyla da su, kanalizasyon, ulaşım gibi alt yapı hizmetlerinin sağlanması daha pahalı olmakta, daha fazla kaynak ve zaman gerekmektedir. Bu yüzden çoğu zaman altyapı hizmetleri verilememektedir. Bu durum da kentlerin fiziksel yapısını ve kentsel hizmetler dengesini bozarak uzun vadede ülkeyi altından kalkılması oldukça güç sorunlarla karşı karşıya getirmektedir.⁵⁸

⁵⁶ Erdoğmuş, Z., “Türkiye’de Kentleşme ve Sanayileşmenin Birlikte Etkilediği Bazı Sosyal Problemler”, Türkiye 9. Şehircilik Günü 6–7–8 Kasım, Eskişehir, 1985, s.162

⁵⁷ Kuntay, E., agm., s.132

⁵⁸ Dinçer, M., “Göç-Doğal Kaynaklar İlişkisine Çevre Güvenliği Açısından Bir Bakış”, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi(Kasım 1996), Mersin, 1997, s.102

Kentleşmeyle birlikte kent içi ulaşım da önemli bir sorun haline gelmiştir. Özel araçların artan trafik hacmi içinde önemli bir yer tutmaya başlaması yalnızca trafiği bozmakla kalmamakta, ulusal ekonomi açısından da büyük kayıplara yol açmaktadır.⁵⁹

6.4. Gecekondu Gerçeği

6.4.1. Gecekonduların Ortaya Çıkışı

Gelir düzeyi düşük göç eden insanların barınma ihtiyacını karşılayacak sosyal konut politikasının güdülmeyişi sonucu ortaya gecekondu çıkmıştır. Kentlere dalgalar halinde gelen göçmen gruplar kentlerin çevresinde tutunmaya çalışmışlardır. Kentte tutunabilmenin en güvenilir yolu bir konut sahibi olmaktır. Kırsal alanlarda düşük gelire sahip olanlar kente geldiklerinde meşru yollardan konut sahibi olamayacaklarını gördükleri için dayanışma içinde, belediye memurları, yıkım ekiplerinin müdahalesine başkasına (çoğunlukla kamuya) ait arsalar üzerinde, acele yapılmış bulunan, gerekli sağlık şartlarını, teknik özellikleri taşımayan, düşük standartlı konutlardan meydana gelen geniş gecekondu mahalle ve semtler, hızla büyük kentleri çevrelemişlerdir. Ülkemizde gecekondulaşma oranı genel olarak %35'dir. Bu oran Ankara'da %62,5 İstanbul ve İzmir'de %70-%75 düzeyindedir.⁶⁰

Önceleri daha çok Ankara'nın sorunu olarak ortaya çıkan gecekondulaşma, bu dönemde tüm Türkiye'nin, özellikle de İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerin sorunu hale gelmiştir. Bu dönemdeki kentleşmeyi nitelendirmek için “sahte kentleşme”, “aşırı kentleşme” gibi kavramlar kullanılmıştır. Bu tür nitelendirmeler kentli üst ve orta sınıflarca benimsenen ve kentleşmeyi önlemeye ya da yavaşlatmaya yönelik politikaları teşvik eden bir bakış açısının sonucudurlar. Gecekondu sorununun, aşırı kentleşme ile açıklamakla yetinildiğinde göz ardı

⁵⁹ Keleş, Kentleşme Politikaları, s.187

⁶⁰ Türkoğan O., İstanbul Gecekondu Kimliği, İstanbul, 2006, s.13–15

edilebilecek olan sınıfsal boyutunu da açığa çıkartmaktadır. Gecekondulaşma “toplumun sınıfsal yapısının mekândaki bir görüntüsüdür.”⁶¹

Sonuçta kırsal alandan kentlere göç edenlerin maddi olanakları sınırlı olduğundan, gecekondu arazisine ya hiç para ödenmemesi ya da çok cüzi bir miktar ödenmesi yapımının kendi ve akrabalarının yardımıyla sağlanması nedeniyle ucuzla kapatılması, malzemenin kalitesinin düşüklüğü ve isteğe bağlı olması gibi nedenler gecekonducularını gerek genel seçim dönemlerinde af beklentileri, zabıta kontrollerinin yetersizliği ve de zaman zaman bu affın gerçekleştirilmesi gecekonducuların çoğalmasına neden olmuştur.

Türkiye’de kentleşmenin sonucu ortaya çıkan sorunların en başında gecekondu sorununun olduğunu belirten Kongar’a göre gecekondu halkı, ülkenin ekonomik ve toplumsal siyaseti etkilemesi noktasında ülke yazgısını belirleyecek bir noktaya ulaşmıştır. Ona göre Türkiye’de gecekondulaşmayla beraber ortaya çıkan siyasal yozlaşma ve ekonominin her alanındaki kayırmacılık, yolsuzluk ve rüşvet başlı başına sorun haline gelmiştir.⁶²

“Gecekondu sorunu” diye algılanan ve kentsel eşitsizliklere neden olan sorunların çözümü sadece yeni gecekonducuların yapımının engellenmesinden geçmemektedir. Bugün, büyük kentlerin yaklaşık yarıya yakınının yaşamaya devam ettiği bu alanlarda yaşayan ve gittikçe içlerine kapanma eğilimi gösteren grupların yaşam düzeylerinin yükseltilmesi ve kentsel sistemle bütünleşmeleri için gecekondu sorununun sistematik ve kapsamlı bir şekilde ele alınması gerekmektedir.⁶³

6.4.2. Kentleşme Sürecinde Gecekondu Kültürü ve Kent Yaşamına Etkileri

Türkdoğan gecekondu sorununa yoksulluk kültürü kavramını merkeze alarak yaklaşmaktadır. Yoksulluk kültürünün sosyal ve psikolojik yönü ise kalabalık mahallelerde yaşanan sürü hayatı, alkolizm oranının yüksekliği, fizik şiddete

⁶¹ Tekeli, İ., “Gecekonducuları Planlama Sorunları ve Yolları”, Türkiye’de Kentleşme Yazıları, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar:3, Ankara, 1982, s.220

⁶² Kongar, agk., s.562

⁶³ Bal., agk., s.121

başvurma, çocuklar için bedeni cezalar, cinsel hayata erken yaşta başlama, serbest cinsel ilişkiler, evlenmeden istikrarsızlık, kocaların aileyi terk etme oranının yüksekliği, “ana merkezli” aile gruplarının hâkimiyeti, otorite olma duygusu vb. ile ortaya çıkmaktadır. Türkdoğan, özellikle “kenarda kalma”, “bir şeye ait olmama” duygusuna, toplum kurumlarına, hükümet ve siyasi kuruluşlarına karşı tenkitçi tutumlara, bilhassa güvensizlik ve mutsuzluk duygularına dikkat çekmiştir⁶⁴

Buna karşılık Kemal Karpat, İstanbul gecekondular bölgelerinde (Nafibaba, Baltalimanı ve Celalettinpaşa) yaptığı araştırmanın sonunda, buralarda yoksulluğun bulunduğu fakat yoksulluk kültürünün bulunmadığını tespit etmiştir. Karpat’a göre Amerika’da bulunan slumlar yoksulluk, cinayet, şiddet, ırk ayrımı, gangsterlik, cinsi serbestlik, yabancılaşma vb. özellikleri ile yoksulluk kültürünü yansıtırken Türkiye’de gecekondular böyle değerlendirilemez.⁶⁵

Örf ve adetlerine bağlı, kapalı ve özel bir toplumsal yaşam biçimine sahip olan gecekondunun çekirdek ailesi, kırsal kesimdeki geniş aileden de kentin modern çekirdek ailesinden de farklı bir kültüre sahiptir. Göç ettiği şehre uyum güçlüğü içindedir. İşsizlik ve yetersiz gelir düzeyi bu uyumu daha da güçleştirmektedir. Şehirdeki insanın yaşamını kolaylaştıran konfora özenmekle birlikte, diğer yandan da kırsaldaki gelenek ve göreneklere uymayan bir yapı içinde olan şehri yadırgamaktadır. Köyden şehre göç etmiş gecekondunun çekirdek ailesindeki erkek, otoritesini kaybetme endişesi taşımakta, kadın ve çocuklar ise daha bağımsız olmak istemektedirler. Bu kültür çatışması da en çok genç kuşakları etkilemektedir.

Kırdaki ve köydeki yaşantısı arasında kalan yeni kentli kendine özgü “arabesk kültür” olarak nitelendiren kültür oluşturmuştur. Arabesk çeşitli alt kültürlerden oluşan, kent kültürü karşısında bocalayan ve yılgınlık psikolojisi içinde yaşam mücadelesi verirken, başkaldıran gecekondular insanını anlatmaktadır. Arabesk kültür, bireyin kentleşme sürecinde kente uyumu ve bu uyumun mekanizmalarını yaratmayı simgelemektedir.⁶⁶

⁶⁴ Türkdoğan, O., *Aydınlıktakiler ve Karanlıktakiler*, İstanbul, 1996, s.121

⁶⁵ Karpat, *Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm*, Çev.: Sönmez, A., Ankara, 2003, s.50-51

⁶⁶ Özbek M., *Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski*, İstanbul, 1991, s.33

Kırsal alanlardan kentlere göç eden işsiz ve düşük gelirli grup insanı, benzer sosyal çevrelere yerleşerek yeni kültür alanı oluşturmuşlardır. Bu ayrılma, bireyin dünya görüşü, yaşantısı, inanç ve tutumlarında, alışkanlık ve önceliklerinde, umutların yitirilmesinde gözlenmektedir. Bu açıdan bakıldığında yan kültürün özellikleri çıkmaktadır: Sürekli geçim sıkıntısı, düşük ücret, öğrenim yetersizliği, zor koşullarda “yaşam için savaşım, yüksek alkolizm oranı, psikopatolojik davranışlar” gibi özellikler sıralanabilir.⁶⁷

Bununla birlikte son yıllarda ülkemizde Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesinde yaşanan terör nedeniyle bu bölge insanın batıya kayıp yerleşmesi, doğu bölgelerinde görülen aşiret olgusunun yeni yerlerde görülmesine neden olmuştur. Kimlik oluşumu, dayanışma, birliktelik ve cemaatleşme gibi önemli kültürel ve sosyal motifleri temsil eden aşiret olgusu, gecekondularda yaşayan bireylerin kente uyumunu zorlaştırmaktadır.⁶⁸

Günümüzde kurtarılmış gecekondu bölgeleri yanında metropol kent kuşaklarında da suç işleme, çetecilik, hırsızlık, kapkaççılık, cinayet vb. terör olaylarının motivasyon unsurunu varoş kültürü içinde yaşayan insanlarımızın bu niteliklerinde aramak gerekmektedir. Bu oluşum sapkın davranışların giderek yoğunluk kazanmasına yol açmakta, sosyo-patolojik bir yapılaşma oluşuma katkıda bulunmaktadır.⁶⁹

Gecekondulaşmayı önlemenin yolu yıkmakla ya da nüfusu bir yerden bir yere taşımakla çözülmemektedir. Sorunun toplumsal-ekonomik köklerine inmek gerekmektedir. Gelir dağılımının düzeltilmesinin yanında kentleşmenin hızına, biçimine ve yurt yüzeyine yayılmasına egemen olacak politikalarla, sanayileşmede güdülecek politikayla gecekondu sorununa çözüm bulunabilir. Gecekondu ailesinin geleceğe bakışının güvence altına alınmaması, onun güvencesini gecekondu bulmasına neden olmaktadır.⁷⁰

⁶⁷ Türkdoğan, Yoksulluk Kültürü Gecekonduların Toplumsal Yapısı, İstanbul, 1977, s.82

⁶⁸ Türkdoğan, “Doğu ve Güneydoğuda Aşiret ve Sosyo-Antropolojik Yaklaşımlar”, s.87

⁶⁹ Türkdoğan, İstanbul Gecekondu Kimliği, s.15–17

⁷⁰ Baysal, A., Kentleşme Sorunları, <http://www.genbilim.com/content/view/1650/86/>, 20.03.2009

Kıray'a göre gecekondu bölgeleri kendi aralarında çeşitlilik göstermektedir. Bazı gecekondu bölgeleri “alt-orta tabaka” kesimlerin konut bölgelerine dönüşürken bazıları “dar gelirlilerin” ağırlıkta olduğu yerleşimlerdir. Bazı bölgelerde ise “Çingenerler gibi düşük statülü etnik gruplar, mezhepsel ve bölgesel gruplaşmalar” yoğunlaşmaktadır. Kıray'a göre alt-orta tabaka konut bölgeleri ile suç işleyenlerin yoğun olarak bulunduğu çöküntü bölgelerinin her ikisi de gecekondu bölgelerinde yer almakla birlikte birbirlerinden farklıdır. Bunların hepsinde bina biçimi aynı olduğu için kentli vatandaşlar ve yetkililer de gecekondulara olumsuz bir biçimde bakma eğilimi gelişmektedir. Kıray ayrıca gecekondu bölgelerinde yaygın bir yabancılaşma ve kuralsızlık durumu bulunmadığını, her toplumsal yapının kentleşme gibi değişim süreçlerinde bazı kendine has kurum ve mekanizmalar geliştirdiğini öne sürmektedir. Türkiye’de bu kurumların başta geleninin ise “bir yandan yabancılaşma ve kuralsızlığı engellese de öte yandan toplumsal değişimin hızını azaltan aile” olduğunu belirtmektedir.⁷¹

6.5. Asayiş ve Kamu Düzenine İlişkin Sorunlar

İç göç hareketi, doğrudan suç artışına neden olan bir faktör değildir. Ancak, yoğun ve kontrolsüz göçün beraberinde getirdiği eğitim, sosyal ve ekonomik sorunlar bu artışa yol açmaktadır. Özellikle ekonomik koşullar ile suç oranları arasında paralel bir ilişki olup, bu ilişki, işsizlik ile suça yönelik davranışlar arasında daha belirgin görülmektedir. Bu sorunlar; mala ve şahsa karşı suçlarda artış(asayiş suçları), çocuk suçlarında artış, bazı yerleşim alanlarının, terör örgütleri ve kimi sivil toplum kuruluşları (STK) tarafından istismar edilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷²

Ülke geneline ilişkin suç verileri incelendiğinde, İstanbul ili başta olmak üzere nüfusun ve plansız kentleşmenin yoğun olduğu büyük şehirlerimizde asayiş suçlarında genel bir artış gözlenmektedir. Bu artış, mala karşı işlenen asayiş suçlarında daha belirgin olarak görülmektedir.

⁷¹ Kıray M.B., “Gecekondu:Az Gelişmiş Ülkelerde Hızla Topraktan Kopma ve Kentle Bütünleşememe” Kentleşme Yazıları, İstanbul, 2003, s.100–101

⁷² Dinçer, M., agm., s.102

7. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda işaret edilmiş olan kente göç edenlerin yeni bir kültürle karşılaşmanın yarattığı sarsıntılar, iç çatışmalar, bunalımlar gibi birey ve toplulukları derinden etkileyen sorunların da ortaya çıktığı; bunların özellikle gençleri içlerine kapanmaya veya tam tersine radikal örgütlenmelere, yasadışı işlere ve suç işlemeye yönelttiğine işaret edilmektedir.⁷³

Büyük şehirler etrafında oluşan varoş tipi yerleşim bölgelerinin imarsız ve plansız yapılaşmadan kaynaklanan karmaşık yapısı, bölgede kontrolün etkin olarak sağlanmasını güçleştirmektedir. Bu durum, organize suç ve terör örgütleri için uygun barınma ve hareket zemini oluşturmaktadır.

Terör örgütleri, kimi sivil toplum kuruluşu kimliğindeki yapılanmalarla (dernek, vakıf, sendika vb.), gecekondü bölgelerindeki sosyal ve ekonomik sorunları istismar etmektedir.

⁷³ İçduygu, Sirkeci, agk., s.275

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇ VE SUÇLULUK OLGULARI

1. SUÇ VE SUÇLU KAVRAMI

Toplumun devamı ve bütünleşmesi, toplumu meydana getiren insanların, sosyal yaşam içerisinde oluşturulan din, ahlak, hukuk kurallarına uygun hareket etmeleriyle mümkün olabilmektedir. Toplumsal kurallara riayet etme halkın birlikte yaşamasını temin ederken, bu kurallardan sapma, toplum içinde yaşayan insanların rahatsız olmasına neden olarak toplumun devamını ve bütünlüğünü zedelemektedir. Bu bağlamda, genel olarak norm ihlali durumu şeklinde tanımlanan suç ve gelişmiş ülkelerde olduğu gibi gelişmekte olan ülkelerde, kentlerde olduğu gibi kırsal alanlarda da yaşanan evrensel bir olgudur. Toplumun birlik ve beraberliğini bozduğu, toplumsal yaşamı tehlikeye sokup toplumun tümünden zarar görmesini engellemek amacıyla kanun koyucular tarafından yapılmaması gereken eylem, davranış, tavır ve hareketler olarak tanımlanan suçun, biyolojik, fizyolojik, psikolojik ve çevre gibi birçok alanı ilgilendiren sebepleri vardır.⁷⁴

Toplu halde yaşayan insanların yaşantılarını düzenleyen kuralların yanı sıra inanç farkı, sosyal çevre faktörü, maddiyat ve bencilliğe önem verme, kısa yoldan köşeyi dönme arzusu, kişilik sorunları ve hatta iklim şartlarının dahi insanların suç işlemede etkisinin olduğu kabul edilmektedir.

Suçun temel özellikleri şu şekilde ortaya konulmuştur: “Bir olgu olarak suç, evrensel bir nitelik taşır. Zaman ve mekâna bağlı olarak bir biçim değişikliği gösterir. Suç, görelî bir özellik taşır. Zaman zaman ferdin kimliğinde kendisini göstermesine karşılık toplumsal bir olgudur. İnsan-doğa ve insan-insan ilişkileri sonucu ortaya çıkar. Her sosyal hayatta değişik biçim alır. İşlevsel ve işlemsel yapısı gereği birden çok kişiyi etkileyen davranış sürecidir.”⁷⁵

⁷⁴ Dönmezer, S., Toplum Bilim, İstanbul, 1994, s.61

⁷⁵ İzkan S., Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Kentleşme Sürecinde Suç ve Suçluluk Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniv. Sos. Bil. Enst., Sivas, Eylül 1992, s.28

Suçluluk, kişiyi toplum halinde yaşayan öteki bireylerin karşısına çıkararak bir çatışmanın ürünüdür. Birey, var olduğu toplum içerisinde kendisini herhangi bir noktada konumlayamamakta, toplumun kendisini dışladığını düşünmekte ve/veya topluma adapte olamamakta; buna karşı bir tepki olarak da suça yönelmektedir.

Sonuç olarak suç, sosyal hayatın ortaya çıkardığı normalden sapan davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Bu davranışlar, toplumların sosyal yapılarına, kültürel özelliklerine ve inanç sistemlerine göre değişebilmektedir. Bu nedenle, her toplumda sosyal bütünlüğün korunması ve üyeler arası çatışmaların önlenmesi için bütün toplum tarafından kabul gören farklı kurallar geliştirilmiş ve bu kurallar çerçevesinde davranış kalıpları oluşturmuştur. Değişen yere, zamana, inançlara ve kültürlere göre insanlar din, örf-adet, ahlak ve hukuk kuralları gibi kurallar koyarak, bu kurallara uymuşlar ve uyulmasını istemişlerdir. Bu kurallara aykırı davranışlar cezalandırılmış, kurallara aykırı tutum ve davranışlar suç olgusunu doğururken, kurallara aykırı davranışlar ise suçlu olarak tanımlanmıştır.

2. SUÇ SINIFLAMALARI

Suçlar, toplumun devamı için hayati derecede önemli olan davranış normlarının ve törelerin ihlali sonucu ortaya çıkmaktadır. Toplumun refah ve düzeni ile ters düşen, toplum ve birey için ciddi tehlike arz eden suçlara cürüm, diğerlerine kabahat denilmiştir. Yani ölçü, topluma verilen zarardır.

Suçlar, aynı zamanda şiddetten kaynaklandığı için yani şiddet suç sayılan eylemleri de kapsadığından, şiddet de kısaca ele alınacak olursa, psikolojik, ahlaksal, siyasal, ekonomik ve hukuksal yönleri ile incelenebilir.

1. Failin tipine göre, bireysel ve kolektif olabilir. Kolektif şiddet, profesyonel çeteler, kabileler, etnik gruplar, toplumsal sınıflar ve devlete kadar uzanan bir çeşitlilik gösterir.
2. Güdülemeye göre, baskı, kan davası, namus cinayeti vb.
3. Suça yönelik(hukuksal) olup olmamaya göre, cinayet, hırsızlık vb. Suç sayılmayan şiddet, yoksulluk, eğitimsizlik, trafik kazaları, çevre tahribi vb.

4. Kapsamına göre, dar anlamda fiziksel şiddetin insanın bedenine karşı yapılan eylemler; cinayet, yaralama, tecavüz, işkence vb. Geniş anlamda ise insan üzerinde fiziksel ve ruhsal etkileri açıkça ölçülemeyen, dolaylı ve somut bir biçimde hissedilen çeşitli baskılar; ilkel töreler, hakaret-aşağılama, işsizlik, sağlıksız kentleşme vb ⁷⁶

Kişilere karşı işlenen suçlar ekonomik ve eğitim açısından geri kalmış gecekondulu bölgelerinde yaygındır. Sanayileşme ve kentleşme süreciyle birlikte yaygınlık kazanan suçların başında mülkiyete karşı işlenen suçlar gelmektedir. Bu çerçevede tüm suçlar içinde hırsızlık en yaygın olanıdır. Hırsızlık, özellikle ekonomik bakımdan yoksulluk içinde olan ve gecekondularda yaşayan insanların daha fazla işledikleri bir suç olarak tespit edilmiştir. Sanayileşme ve kentleşme süreciyle hızla değişen ve karmaşıklaşan sosyal yapıda suç ögesi içeren davranışlar nitelik ve nicelik açısından değişmiştir. Örneğin beyaz yaka suçluları, profesyonel suçlular, organize edilmiş suçlular oransal olarak dikkat çekici boyutlara ulaşmıştır.⁷⁷ Buna ilave olarak günümüzde bilişim suçları ortaya çıkmıştır.

Kısacası, sanayileşme ve kentleşme süreciyle birlikte insanlar ikincil grup ilişkilerinin egemen olduğu kentsel alanlarda yoğunlaşmaktadırlar. Diğer bir deyişle kırdan kente göç, nüfus artışı kent yaşamını karmaşık bir hale getirmiş, içten ve yüz yüze ilişkiler büyük ölçüde kaybolmuştur. Bu karmaşık yapı içinde sosyal kontrol mekanizması etkisini kaybetmiştir. Aynı zamanda kentsel yaşam, insanların yalnızlaşmasına, yabancılaşmasına, işsiz kalmasına, anomik bir durum içine düşmesine yol açmaktadır.

3. SUÇLULUĞUN SOSYO-PSİKOLOJİK NEDENLERİ

Aşırı disiplinli, sevgisiz ve soğuk aile ortamlarında büyüyen çocuklarda ise çeşitli psikolojik sorunlar çok daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Özellikle suçlu çocuk ve gençlerin aileleri araştırıldığında soğuk, ilişkisiz ve ilgisiz aile ortamları

⁷⁶ Ergil, D., “Şiddetin Kültürel Kökenleri”, Bilim ve Teknik, Sayı:399, Şubat 2001, s.40-41

⁷⁷ İçli, “Sosyal Kültürel ve Ekonomik Özellikleri”, Türkiye’de Suçlular, Ankara, 1992, s.10-11

bulunmuştur. Aile ortamı açısından çocuğu suça iten aşırı disiplin kadar ilgisiz, soğuk mesafeli tutumların da önemli olduğu bilinmektedir.

Bireyin suça yönelmesinde toplumun sosyo-ekonomik koşulları, hızlı toplumsal değişimler ve göçler önemlidir. Ailenin eğitim düzeyi, gelir düzeyi gibi etmenler de suçlulukla ilişkili bulunmuştur. Araştırmalar hızlı sosyal değişimlerde, savaşlarda, ekonomik bunalımlarda ve toplumların karmaşıklaşması ile suç oranlarında artışlar gözlemlemiştirler.⁷⁸ Görüldüğü gibi, bireyi suça iten faktörler incelendiğinde, başlıca rolün aile ortamı, çevre ve alınan eğitim olduğu anlaşılmaktadır. Şehirlere ekonomik ve zorunlu faktörlerden dolayı göç etmiş bulunan ailelerin yapıları, çevreleri ve eğitim olanakları, şehrin diğer yerlerinde oturanlara göre yetersiz ve olumsuz olmasından dolayı burada yetişen çocukların da suça olan eğilimlerinin daha fazla bulunma olasılığı artmaktadır.

4. SUÇ VE SUÇLULUĞUN TOPLUMSAL YAPIYA ETKİLERİ

Suç ve suçluluk olgusu, sosyal yapıdan bağımsız olarak düşünülemez. Ferdin doğup büyüdüğü ailede ilişkilerin tatminkâr olmadığı, anne-baba arasındaki çatışma, ya da ilişkilerdeki çelişkiler ve ailenin gerekli fonksiyonları yerine getirememesi, ferdin suç işlemesinde etkili olabilmektedir.

Diğer yandan, toplumda ortaya çıkan sosyal ilişkilerdeki çözümler ve sosyal bunalımlar, yine ferdi suça itebilmektedir. Sosyal ilişkilerdeki düzensizlikler, değerler sistemindeki değişimler, yeni davranış kalıplarının ortaya çıkması sonucunda ferdin kendisini bu yeniliklere adapte edemediği anda suç teşkil eden davranışlara başvurmaktadır. Özellikle, günümüzün endüstri toplumlarında yüz yüze ilişkilerin kaybolduğu, yerine ikincil ilişkilerin olması insanlar arasındaki dayanışma ve ortaklaşa duyguları paylaşma gibi insan psikolojisini önemli ölçüde etkileyen faktörleri ortadan kaldırdığı için, insanı yalnızlığa itmekte; bu yalnızlık içerisinde uzun süre çıkış yolu arayan fert, zaman zaman sapma davranışlarında bulunmaktadır. Toplumun kalkınma düzeyi ve siyasi istikrarı da suç olgusuna etki

⁷⁸Suç ve Suçlu Psikolojisi, http://www.donusumkonagi.net/makale.asp?id=3409&baslik=suc_ve_suclu_psikolojisi&i=adli_psikoloji, 18.05.2009

etmektedir. Geçimini temin edemeyen fert, birtakım ihtiyaçlarını karşılayabilmek için gayri meşru yollara başvurmaktadır. İş alanlarının azlığı ve gelişen teknolojik imkânlar bireyi üretim dışı bırakmakta, üretim faaliyetlerine katılamayan insanlar bir geçim derdine düşmekte, bunu meşru yoldan elde edemediği takdirde suç işleyebilmektedir.

Gelişmekte olan toplumlarda fert ihtiyaçlarını karşılayamadığı ya da isteklerine ulaşamadığı için suç işlerken; gelişmiş toplumlarda istediği şeyleri gerçekleştirme gücüne sahip olduğu ya da gerçekleştirdiği için yeni arayışlar içine girmekte ve sapma davranışlarda bulunmaktadır. Burada suçun niteliği değişmektedir. Hızlı sosyal değişme, sosyal yapıların çözülmesine neden olmaktadır. Günümüz endüstri toplumlarının en belirgin özelliklerinden birisi, büyük oranda kentleşme eğiliminde olmasıdır. Bu kentleşme olayı, bir yandan kentli nüfusun bütün ihtiyaçlarına cevap vermek, öte yandan kentte yeni ilişkilerin ortaya konmasını gerekli kılmaktır. Kentin beklentilere cevap verememesi ya da kendine has ilişki sistemleri oluşturamaması halinde birtakım normal dışı davranışların artmasına neden olmaktadır. Suç olayları toplumsal geçiş süreçlerinde adeta bir barometre görevi yapmaktadırlar. Bu yüzden suç oran ve türleri toplumsal geçiş süreçlerinde önemli bir göstergedir. Şiddet suçları kente uyum sürecinde yaşanan problemlerin işareti iken; mal aleyhine işlenen suçlar modern kent hayatının getirdiği gelir dağılımındaki dengesizliğin işareti olmaktadır.⁷⁹

Bu kentleşme sürecinde önemli bir yere sahip olan göç olgusu, kentsel yapıdaki bozulmalara hız kazandırmakta, anormal davranışların çoğalmasına neden olmaktadır. Kırsal yapıda gözlenen çözümler kır nüfusunun, köy ilişkiler sistemiyle birlikte kente dalgalar halinde akın etmesine neden olmaktadır. Davranış kalıpları ve ilişkiler sistemi oldukça farklı olan bu iki yapı bir araya geldiğinde belli bir süre bir boşluk yaşanmaktadır. Bu durumda köyden gelip kent hayatına ayak uyduramayan insanlar, anormal davranışlara başvurmaktadır. Ayrıca, kırsal yapıdan kopup kente gelen insanların hayal kırıklığına uğraması, saldırgan bir tutum içerisine girmesine neden olmaktadır.

⁷⁹ Hancı, H., “Kentte Suç ve Kent Suçu, Hekim ve Yaşam”, İzmir Tabip Odası Bülteni, Sayı:6(Mayıs-Haziran), İzmir, 1999, s.24

Suçun en düşündürücü yanlarından biri de yaşam koşullarının giderek zorlaşması paralelinde şiddetin giderek artış göstermesidir. Bir örnek vermek gerekirse, bir zamanlar sadece yankesicilik olarak ifade ettiğimiz suç türü yerini, insan hayatına kast eden kapkaç olgusuna bırakmıştır. Her gün yazılı ve görsel medyada sürekli bu tür haberleri görmek olağan bir hale gelmiştir. Kentli de bu süreç içerisinde yeni suç ortamına adapte olmakta zorlanmakta, sürekli bir korku içerisinde yaşamaktadır.

Suç ve suçlulukla mücadelede etkin tedbirler alınmadığı takdirde; suç artışı devam edecek; büyük şehirlerimizde ortaya çıkan kapkaç olayları, meskûn mahalde silah kullanılması, alkollü sürücülerin sebep olduğu trafik kazaları gibi doğrudan cana ve mala zarar veren suçların yanı sıra tefecilik, değnekçilik gibi bazı olgular da devlet otoritesine duyulan güven üzerinde olumsuz etki yaratabilecek, genç nüfus denetim ve disiplinden uzak kalacak, toplumda sosyal problemler ve saldırgan davranışlar artabilecektir. Ancak, suç sonrası yapılan işlemlere ağırlık verilerek suçların sebeplerinin tümüyle ortadan kaldırılması ve mevcut şartların iyileştirilmesi mümkün görülmemektedir. Bu nedenle suça neden olan sorunların çözümü ve suçların oluşmadan önlenmesi için suçtan endişe duyan her bir kurumun, sivil toplum kuruluşunun ve vatandaşın suçla mücadeleye aktif katılımı sağlanmalı, işbirliğine ve güven esasına dayalı önleyici yaklaşımlar geliştirilmelidir.

5. KENTLEŞME VE SUÇ BAĞLAMINDA SOSYOLOJİK SUÇ TEORİLERİ

Suç olgusunu açıklamak için birçok teori geliştirilmiştir. Bu hususta, klasik, coğrafi, pozitif, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik teorilerin suçlu davranışını açıklamak için farklı görüşler ileri sürdükleri görülmektedir.

Sosyolojik teoriler suçluluğun temelini kültür çatışması olduğu tezinden hareket etmektedirler. Dış faktörlerin, yani sosyal sınıf, politik, coğrafi ve çevresel yapıların suçluluğu nasıl etkilediğini açıklamaktadırlar. Sosyolojik teorilerin pek çoğunda bireysel farklılık değişkenleri üzerinde durulmamakta, yalnızca dış faktörlere ağırlık verilmektedir. Bireylerin tümünün, suç riski olan nüfus grubu içinde değerlendirilmesi yapılmaktadır.

5.1. Chicago Okulu Kent Çalışmaları ve Sosyal Ekoloji Suç Teorisi

Kuramdan uygulamaya Chicago Okulu kuramcıları, suç işleyen insanlarla çevreleri arasında ilişki olduğunu ileri süren ilk sosyal bilimcilerdir.

Chicago Okulu'nun kent konusunda birbirleriyle ilgili iki görüşü önemlidir. Bunlardan ilki, Burgess'in şehir merkezini çevreleyen semt ve mahallerin dağılımını esas alınarak gerçekleştirilen ekolojik yaklaşımdır. Diğeri ise Louis Wirth'in kentlerdeki yaşamın evrensel niteliklerini tanımak konusuna bir ölçüde sahip çıkan "Kentleşme, bir yaşama biçimidir" yolundaki görüşüdür.⁸⁰

Chicago sosyologları, göçmen nüfusunun, istikrarlı bir sosyal yapı geliştirme fırsatına sahip olamadıklarını ileri sürmektedirler. Geleneksel değerlerin yerini suçlu değerler ve gelenekler almıştır. Toplumdaki dayanışma duygusu sağlanamamış, bu durumda suça yol açmıştır. Chicago sosyologlarına göre yapılması gerekli ilk iş, sosyal organizasyonsuzluğun olduğu bölgeler üzerine çalışma yapmak ve kontrolü sağlamaktır. Chicago Okulu'nun çalışmaları suç olgusunu sadece saptamak amacıyla yapılmamıştır. Bu problemi çözmek amacıyla kontrol kurumlarını da devreye sokmuştur.⁸¹

Clifford Shaw ve Henry McKay'in suç çalışmaları daha sonraki dönemlerde suç çalışmaları üzerinde etkili olmuştur. Bu iki isim Burgess'in modelini kullanarak Chicago'nun farklı bölgelerindeki suç olgusunu incelemişlerdir. Shaw ve McKay 1840'lardan itibaren şehrin nüfus değişmelerini, zenci-beyaz yerleşim özelliklerini, nüfus yapısını ve ekonomik özelliklerini incelemişlerdir. Bu iki isim Burgess'in modelini Chicago'nun suç oranları ile değişik alanlar arasındaki ilişkiyi deneysel olarak çalışmada kullanmayı kararlaştırmışlardır. 35 yıllık süreyi içeren 55.998 gençlik mahkemesi kaydından oluşan verileri incelemişlerdir. Bu 55.998 tane dosyayı mahkeme öncesi, mahkeme süreci ve mahkeme sonrasında olmak üzere üç aşamalı olarak incelemişlerdir.⁸² Bu incelemelerin sonucunda aşağıda belirtilen sonuçları elde etmişlerdir:

⁸⁰ Giddens A., Sosyoloji Eleştirel Bir Yaklaşım., Çev. Esengün R., Öğretim İ., İstanbul, 1994, s.98

⁸¹ Giddens, agk., s.101

⁸² Giddens, agk., s.102

–Suç oranları şehirde farklı olarak dağılmıştır ve suç oranının yüksek olduğu bölgelerde, zihinsel düzensizlik, çocuk ölümü gibi diğer toplumsal problemlerin oranda yüksektir.

–Suç çoğunlukla, merkezi iş bölgesine en yakın alanlarda meydana gelmiştir ve merkezden uzaklaştıkça suç oranı da azalmıştır.

–Bazı bölgelerde, popülasyonun etnik yapısına bağlı olmaksızın yüksek suç oranı görülmüştür. Etnik farklılık büyük ölçüde değişse bile suç oranlarında belli bölgelerde değişme olmamaktadır.

–Suçun yüksek olduğu bölgeler, yüksek göç oranıyla, çok sayıda beyaz olmayan ve geliri düşük ailelerle ve ev sahibi olma oranının düşüklüğüyle karakterize edilmektedir.

–Suç oranının yüksek olduğu bölgelerde geleneksel olmayan normlar genel olarak kabul ediliyordu. Fakat bu normlar, bazı kişilerin sahip olduğu normlarla rekabet ediyordu. Bu normlar bölge sakinlerinin çoğu tarafından geleneksel normlarla tamamlanmıştır.

Shaw ve McKay, en yüksek suç oranlarının, etnik bileşim değişse bile 1900'dan 1933'e dek Chicago'nun aynı bölgelerinde sürdüğünü göstermişlerdir. (Yüzyılın başında Almanlar, İrlandalılar, İngilizler; 1920'lerde Polonyalılar ve İtalyanlar; 1930'larda ise siyahlar artmıştır.) Bu, önemli faktörün etnik köken değil ekonomik statü ve kültürel değerlerin dağılımında grubun konumu olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca suçluluğun yüksek olduğu bölgelerde düşük gelirli aileler oturmaktadır. Yüksek ekonomik güce sahip olanların oturduğu bölgelerde suçluluk daha azdır.⁸³

5.2. Sosyal Organizasyonsuzluk Görüşü ve Göç-Suç İlişkisi

Sosyal organizasyonsuzluk kavramıyla, göç veya sosyal değişme sonucunda kültürel değerlerde görülen değişimin, toplumun yapısını değiştirmesi ve yeni kültürel değerlerin ortaya çıkmasıyla tüm bireylerin buna uyum sağlayamadığına

⁸³ Giddens, agk., s.103

vurguda bulunmaktadır. Suçta bu sosyal organizasyonsuzluğun olduğu kent bölgelerinde bir kuşaktan diğerine aktarılmaktadır. Sosyal organizasyonsuzluğun iki türü vardır. Bunlardan birincisi, grup üyeleri arasında var olan benzerliklerden ortaya çıkmaktadır. Bu türde üyeler inançları, deneyimleri, dili ve akrabalığı paylaşır, ortak özelliklere sahiptir. Sosyologlar bu uyum türünü çeşitli terimler altında düşünmektedir. Birbirleriyle güçlü bir şekilde özdeşleşen üyeler bir karşılıklılık duygusu geliştirmektedir. Bir üyenin kaderi onunla uzun yıllar boyunca birlikte yaşayarak kurulan yakınlık yoluyla bir başka üyenin kaderiyle ilişkilidir. Gruplar küçük, homojen, istikrarlı bir yapıya sahip olduğu için üyeler arasında güçlü bir sosyal dayanışma söz konusudur. İkinci tür sosyal organizasyonda uyum, birbirlerine tamamlayan grup üyeleri arasındaki farklılıklara dayanmaktadır. Bu tür grup üyelerinin kişisel çıkarlarının karşılıklı olarak birbirleriyle bağımlı olmasıyla birleşmektedir. Bireylerin pek çok farklı rolleri olmaktadır. Grubu bir araya getiren şey rollerin karşılıklı olarak bağımlı oluşudur.⁸⁴

Wirth, sosyal organizasyonsuzluğun normlar arasındaki çelişkilerle karakterize edildiğini ifade etmektedir. Bu tür çelişkiler homojen toplumlarda nadiren görülürken, şehirlerde daha fazla görülür. Wirth'e göre göç, teknolojik değişimler, yabancı gruplarla karşılaşma yoluyla değerlerde değişme ya da değerlerin aktarılmasında problemler ortaya çıkabilir. Aynı zamanda sosyal organizasyonsuzluk, bir toplumda aynı anda iki ya da daha fazla bağımsız norm sistemlerinin var olması nedeniyle de ortaya çıkabilir.⁸⁵

Ortaya konulan suçluluk teorileri, suçluluğun oluşumunu az kapsamlı açıklayabilecek durumdadırlar. Suçluluk teorileri, suçluluğu, onların meydana gelişini çok yüksek veya çok düşük bir istatistiksel ihtimal ile açıklayabilirler. Suçluluk daima tek bir insan için değil belirli bir ihtimal ile belirli bir grup için açıklanabilir. Sonuç olarak, suçlu olarak nitelen davranışlar, onların meydana gelişinde kapsamlı olarak açıklayan hiçbir teori yoktur. Bu yüzden, farklı suçlulukları açıklamada, farklı teorilere gidilmesi zorunludur.

⁸⁴ Giddens, agk., s.106

⁸⁵ Giddens, agk., s.108

5.3. Ekoloji'nin Kentleşme ve Suç/Suçlulukla İlişkisi

İnsan ve kurumların bir sosyal çevre içinde dağılımlarının hareketlerimiz üzerindeki etkilerini inceleyen ve suçu bu etkilere bağlayan görüş tarzına ekolojik okul denilmektedir.⁸⁶ Bu görüş, göçler, rekabet, işsizlik gibi sosyal sebeplerle insanın belirli bölgelerde dağılışı ve suç arasındaki ilişkileri incelemektedir.

Suç ekolojisi, harita metotlarını uygulayarak suçluluğun yüzeyde dağılımını saptamakta ve bu coğrafi dağılımın sonuçlarını göz önüne alarak onu, yoğunlaştığı bölgelerin özellikleriyle açıklamaya çalışmaktadır. Ayrıca suç teşkil eden bu bölgelerin çeşitli fiziksel, sosyal ve diğer özellikleriyle karşılaştırarak kriminolojik etütler yapmaktadır. Kentin ekolojik yapısı, nüfus, teknoloji ve ekonomik düzenlemelerden oluşmaktadır. Kültürel hayatı ve yaşam tarzları ise o kentin toplumsal yapısını oluşturmaktadır. Ekoloji teorisyenleri, kentleşme ve suç arasındaki ilişkiyi, suçluluğun beklentileri yüksek olan(iyi öğrenim görmek, iyi bir meslek sahibi olarak yüksek gelir elde etmek gibi) alt sosyo-ekonomik bölgelerde sık görüldüğü, kentte bazı bölgelerde kısmî ekonomik eşitsizliğin ve istihdam imkânlarının sınırlı olmasının suç oranlarını yükselttiğini, sosyal adaletsizliğin, kırgınlık ve sosyal organizasyonsuzluğa yol açtığını, düşmanlığın sergilenmesine ve suçlu davranışa neden olduğu şeklinde değerlendirmişlerdir.⁸⁷

Dönmezer, Türkiye'de 1964–1968 yılları arasında Ereğli'deki sanayileşme sürecinin suç oranları üzerine etkisini incelemiştir. Bu çalışmada, 1965–1966 yılları arasında suç oranlarındaki %30 oranındaki artışın nedeni olarak 1965'ten itibaren bölgeye gelen sanayi işçilerinin nitelikleri gösterilmiştir. Örgütsüz, konut sıkıntısı içindeki bu insanların önce suçluluğu artırdıkları, fakat daha sonra geçen iki yıllık süre içinde topluma uyum sağlayarak potansiyel suçlu olmaktan çıktıkları görülmüştür. Dönmezer'e göre suçluluğun artma nedeni sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan organizasyonsuzluktur.⁸⁸

⁸⁶ Dönmezer, Kriminoloji, s.78

⁸⁷ Dönmezer, Kriminoloji, s.79

⁸⁸ Dönmezer, Kriminoloji, s.74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GÖÇ, KENTLEŞME VE SUÇ İLİŞKİSİ

1. GENEL OLARAK

Kentleşme ve suçluluk arasında oluşabilecek ilişkiler pek çok ve karmaşıktır ve çok sayıda bilimsel araştırmaya neden olmuşlardır. Yapılan araştırmalarda bazı genel yönler belirlenmiştir. İlk olarak, kentlerdeki yoğunlaşma, suç eylemine büyük imkânlar sağladığı ölçüde suçluları kendine çekmektedir. Ayrıca suç işleme, kamu düzenini bozucu başka türlü sosyal bozukluklara kapılma eğiliminin gecekondularda şehirlerin öteki semtlerinden kuvvetli olduğunu kanıtlayan çalışmalar yok denilecek kadar azdır.⁸⁹ Ayhan ve Çubukçu, kentlerde suçu etkileyen faktörleri ekonomik, sosyal ve kültürel, demografik ve mekânsal faktörler olarak sınıflandırmıştır.⁹⁰

Genel olarak gelişmiş bir toplumda birey, toplum yapısı, kültürün maddi manevi unsurları arasında sıkı bir ilişki ve denge vardır. Gelişmekte olan ülkemizdeki gibi toplumlarda, ekonomik bunalım, sanayileşme, sağlıksız kentleşme, hızlı nüfus artışı, dengesiz gelir dağılımı, işsizlik gibi birçok farklı boyutları olan sorunlar, toplum içindeki bağın gevşemesine neden olmaktadır. Bu gevşeme ise dengeyi bozarak uyumsuzluğu doğurmaktadır. Bu sorunlarla her gün mücadele etmek zorunda kalan birey, uyumsuzluğun da etkisiyle suça yönelebilmektedir. Günümüzde hangi nedenle olursa olsun yaşanan göç sonucunda kentsel yerleşim alanlarının kenarları eğitim, gelir ve yaşam düzeyi düşük insanların akınına uğramaktadır. Bu durum ise toplumsal olayları normalden saptırmak isteyenler için aranan şartları oluşturmaktadır.⁹¹

Kentli nüfusun büyüklüğü ve çeşitliliği kent toplumundaki bir kişinin, bir başka kişiyi yakından ve derinliğine tanımasını imkânsızlaştırmaktadır. Bu ise

⁸⁹ Keleş, 100 Soruda Şehirleşme, Konut ve Gecekondu, İstanbul, 1978, s.36

⁹⁰ Ayhan, İ., Çubukçu, K. Mert, Suç ve Kent İlişkisine Ampirik Bakış:Literatür Taraması, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(Yıl: 3, Sayı:5), Isparta, 2007, s.30-35

⁹¹ Güler, A., "Doğu ve Güneydoğu Anadolu ve Göç", Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Ankara, 1997, s.324

toplumda kişiler arasında kurulan ilişkilerin niteliğini, kırsal alandakinden çok farklı hale getirmektedir. Kurulan ilişkiler, anonim, gayri şahsi, yüzeysel, geçici ve kısmi olmaktadır. Bu ilişki biçimi, toplumda kişileri yalnızlığa, kayıtsızlığa ve güvensizliğe itmektedir. Bunun sonucunda, kentteki yaşantı biçimi toplumsal sapmaları kolaylaştırıcı bir özellik kazanmaktadır. Hileli suçlar, hırsızlık, dolandırıcılık, yankesicilik kentlerde uygun ortam bulmaktadır. Bu istatistiksel verilerle de örtüşmektedir. Kent yaşamına uyum için gerekli olan dakiklik; hızlı tepki, gürültü, hava kirliliği gibi özellikler bir takım dengesizliklere hatta ruh sağlığı bozukluklarına ortam hazırlamaktadır.

Kırdan kente büyük beklentilerle gelenlerin, beklentilerine cevap bulamaması, bu insanları, özellikle gençleri yani ikinci kuşağı, suç örgütleriyle karşı karşıya getirmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik sıkıntıları çerçevesinde bu tür örgütlenmeler kaçınılmaz olmaktadır. Kente gelen kişilere rehberlik edecek, onları kente alıştırarak kuruluşlar yoktur. Bu boşluk ya hemşeri-akraba dayanışması yoluyla, ya da başka örgütlü yapıların devreye girmesiyle doldurulmaktadır. Özellikle ülkemizde, sokak mafyası (kent sokaklarının belirli gruplar tarafından park yeri olarak parsellenmesi), gecekondu mafyası (yeni gelenlere ev, arsa, ikinci elden inşaat malzemesi temini), terör mafyası (anarşik olayların pazarlanması), pazar mafyası (kent pazarlarının parsellenmesi ve para veya dayanışma karşılığı verilmesi), bürokrasi mafyası (iş bulma, atamalar, ihaleler vs.) gibi organize suç örgütleri söz konusu olmaktadır.⁹²

Şehirlerde sosyal çözülmenin fazla olması, suçluluğu artıran bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Şehirlerdeki sosyal kontrol mekanizmasındaki çözümler, sosyal normların insanların davranışları üzerindeki etkisini yitirmesi ve toplumsal olarak şehirlerde oluşan sınıfsal farklar da şehir yaşamında bir takım düzensizliklere yol açmakta ve suç oranlarında da artış görülmektedir.⁹³ Göç eden ailenin kentte doğup büyüyen bireyleri, bir yandan anne babanın çalışmak zorunda olması nedeniyle gelenek ve göreneklerden uzaklaşırken, diğer yandan da kentin rekabetçi, başıboş ortamında sapkın davranışlar içine girebilmektedir. Bu sapkın davranışlar

⁹² Özer, A., Bağımlılığı Yaratan Sosyolojik Koşulların Göç - Kentleşme(Me) ve Organize Suç Bağlamında İrdelenmesi, www.tohav.org/?bolum=dosya&no=44, 23.06.2009

⁹³ İç Göçler, Çarpık Kentleşme ve Çocuk Suçluluğu, <http://www.psikologum.com>, 16.04.2009

sosyal kontrolün olmadığı, denetim ve gözetimden uzak alanlarda suç dönmektedir. Özellikle kentsel değişimlerin hızlı yaşandığı, nüfus artışının sağlıklı ve yoğun olduğu kentlerde(örnek: İstanbul, İzmir, Ankara) insanlar daha gergin bir yapıya sahiptir. Bu konuda yapılan bir çalışmada, benzer kentler arasında nüfusun en hızlı arttığı yerleşim yerlerinde intihar, boşanma ve suç oranlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.⁹⁴

Kentin suç üzerindeki etkisi, yalnızca toplumsal denetimin zayıflaması ve ilişkilerin yüzeysel duruma gelmesi ile sınırlı değildir. Kentsel alanlarda yaşanan çevre kirliliği, yoğun trafik, ulaşım zorlukları, geçim kaygısı, işsizlik, ekonomik bunalımlar gibi sorunların varlığı, kişinin psikolojisinde olumsuz etkilere neden olmakta; bu durum, şiddet eğilimini ve suç oranını artırmaktadır.⁹⁵

Günümüzde kent suçluluğu değerlendirildiğinde, toplum hayatında yaşanan değer çatışma süresine bağlı olarak ortaya çıkan gerginliklerden kaynaklanan şiddet suçlarının ve toplumdaki kurulu normlara karşı kamu düzenini ihlale yönelik suçların daha büyük toplam tuttuğu görülmektedir. Bu durum kentlerdeki insanları çok çabuk heyecanlanır hale getiren gereğinden fazla dış uyarıcının olmasına veya bazı suçların işlenmesine elverişli ortam yaratmasına, örgütlenmiş suç kültürü ve suçlu sosyal kitlenin varlığına bağlanmaktadır.⁹⁶

Suçun büyük ve küçük yerleşim bölgelerine göre değişim göstermesinin önde gelen bir nedeni de kültür farklılığıdır. Şehirlerde suç işleyenlerin büyük çoğunluğu köyden şehre göç etmiş kişilerdir. Bir kültür ortamından diğerine geçiş, “kültür şoku” yaratmaktadır. Bu terim köyden şehre gelmiş kişinin yaşadığı şaşkınlığı, yalnızlığı ve dışlanmışlık hissini anlatmaktadır. Bütün bunlar köyden gelmiş kişinin, kendisi ile içinde bulunduğu şehirli grup arasındaki mesafeden kaynaklanmaktadır. Bütün bunların sebebi de toplumsal hareketlilik, toplumsal değişme ve ekonomik güçlüklerdir.⁹⁷

⁹⁴ Karasu M. A., Türkiye’de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2008-57-04/AUHF-2008-57-04-karasu.pdf>, 21.06.2009

⁹⁵ Karasu M. A., Türkiye’de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2008-57-04/AUHF-2008-57-04-karasu.pdf>, 21.06.2009

⁹⁶ Korkmaz, A., Şehirleşme ve Suç, Sosyoloji Konferansları, İstanbul, 1991, s.70

⁹⁷ İç Göçler, Çarpık Kentleşme ve Çocuk Suçluluğu, <http://www.psikologum.com>, 16.04.2009

Şehir yaşamına henüz hazır olmayan çocuklar, bir yandan da köyden şehre göç eden şehirlilerin önyargıları nedeniyle soyutlanmaktadır. Çocuklar yaşadıkları bu uyumsuzluklara tepki olarak kendini kanıtama çabası içine girmekte, şehirli yaşıtlarına özenmekte, otoriteye başkaldırmaktadırlar. Bu etkenler de çocuğu suçta itmektedir. Toplumsal yalnızlık çeken ailede çocuk suçluluğu çoğunlukla başkaldırma ve çevreye karşı çıkma girişimi olarak belirlemektedir. Şehirlerdeki yaşama koşullarının zorluğu, şehrin etrafını saran gecekondu bölgelerine de yansımaktadır. Geleneksel aile çevreye direnemez olduğunda artık ailede gevşeme ve serbestleşme olmakta, bunu hisseden çocuğun da ilk tercihi sokak olmaktadır. Ailenin içinde bulunduğu ekonomik güçlükler nedeniyle çocuğun okula gönderilmesi ikinci planda kalmakta ve çocuk da ekonomik yönden aileye katkı sağlamak amacıyla, öğrenim döneminde olmasına rağmen para kazanmak çabası içine girmektedir. Çocuğun erken yaşta çalışmak zorunda kalması, hem eğitimini aksatmakta hem de iş çevresinde ona zararlı olabilecek alışkanlıklar edinmesine yol açabilmektedir.

Kırsal alandan kentlere göç edenlerin hiç olmazsa belirli bir süre akraba ve hemşeri bulunduğu alanlarda, gecekondualarda yaşadığını göz önüne alınırsa, kırsal alandaki yaşam tarzlarının, yapı özelliklerinin bir süre daha -bu bazen uzun bir süre olabilir- devam ettiği görülebilmektedir. Bu şekilde kırsal alan yapı özelliklerinin kentlerde gecekondu mahallelerinde devam edilmesi, kente yeni göçlerin şiddet olaylarına, suç eylemlerine yönelme problemlerinin de bir süre daha ertelenebileceğini anlamına gelmektedir.

Bu görüşü büyük ölçüde paylaşan Keleş ise görüşlerini şöyle açıklamaktadır: “Niteliksiz yoksul, boğaz tokluğuna yaşadığı tarımsal kesimden kente göçmekle; kırsal alandaki yoksulluğunu büyüyen kentlerin kenar mahallelerinde yıldan yıla hızla genişleyen gecekonduaların... belki daha çok derin sefilliliğiyle değişmektedir. Bu yığınlar... hemen hemen her yerde, güçsüz kamu düzenini hafife alan ve böylelikle kurtulmalarını sağlayacak tek yol ekonomik gelişmeyi geciktiren, yerel umutsuzluğun ve sevgi yoksulluğunun kurbanlarıdır.”⁹⁸

⁹⁸ Keleş, R., Ünsal, A., Kent ve Sosyal Şiddet, Ankara, 1982, s.30

Akkaya ise bu konuyu, “Kentte ‘tutunamayan’ birey, mahalleye olan aidiyetini kamusal alanda şiddet eylemleri biçiminde yansıtabilir. Bu, mahalleyi ‘potansiyel düşman’ kabul eden kolluk kuvvetlerine, yerel yönetim birimlerinden gelecek hakiki ya da varsayılan bir tehdide ve bazen de geç işleyen veya hiç işlemeyen adalet mekanizmasına karşı korunmak için yapabileceği gibi, kendisini içine almayan büyük kente karşı küçük tatminler sağlayan bir güç gösterisine de dönüşebilir. Bazen de kentle özdeşleşen ama kendisi ile özdeşleşmeyen kentin paylaşamayan zenginliklerini tahrip etmeye yönelik bir tepkidir. Kimi zaman ise kentle özdeşleşemeyen evinin yıkımına engel olmak için kendine ve etrafına zarar vermek, kimi zaman da özdeşleşmeyi aramayan, sorgulamayan kent merkezinde hırsızlık, gasp, tecavüz, cinayet gibi eylemlerle tezahür eder.” şeklinde psiko-sosyal olarak değerlendirmektedir. Ayrıca kentleşme ve suç türleri üzerinde yapılan araştırmanın bir bölümünde suç türlerini ortaya koyarak başlı başına şiddetin ve suçun kaynağı olarak yorumlayan Akkaya’ya göre çözülmeye uğrayan bu “doyumsuz yığınlar”, siyasal alanda da radikalleşmektedirler.⁹⁹

Kentte suç oranının artmasındaki diğer bir faktör de toplumsal bilincin zayıflamasıdır. Her gün işlenen suçlar karşısında birey kendini çaresiz olarak hissetmekte, şahit olduğu olaylara bile müdahil olmaya korkmaktadır.

Kentin suç üzerindeki etkisi yalnızca toplumsal denetimin zayıflaması ve ilişkilerin yüzeysel duruma gelmesi ile sınırlı değildir. Kentsel alanlarda yaşanan çevre kirliliği, yoğun trafik, ulaşım zorlukları, geçim kaygısı, işsizlik, yüksek hizmet maliyetleri, ekonomik bunalımlar gibi sorunların varlığı, kişinin psikolojisinde olumsuz etkilere neden olmakta; bu durum, şiddet eğilimini ve suç oranını artırmaktadır.¹⁰⁰

⁹⁹ Akkaya, Y., “Göç, Yoksulluk ve Kentsel Şiddet”, Ed.: Özdek Y., Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları, Ankara, 2002, s.26

¹⁰⁰ Karasu M. A., “Türkiye’de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi”, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2008-57-04/AUHF-2008-57-04-karasu.pdf>, 21.07.2009

2. KÖY-KENT SUÇ FARKLILIKLARI

Kırsal kesimde doğal denetim sistemi işlemektedir. Bu denetim, kişisel davranış sapmalarından olan suçluluğu önleyici olarak sayılmaktadır. Bu nedenle kırsal alanlardaki suçlar yoğunluk göstermemektedir. Kentlerde ise, doğal denetim yerini ikincil ilişkilere bırakmış ve doğal denetimin yerini resmi denetim sistemi ve örgütler almıştır.

Kentleşmemiş cemaatçi toplum, geniş hısımlık gruplarından, komşuluk ilişkilerinden, aynı bir din ve mezhebe mensup insanlardan oluşmaktadır. Şehirde kişisel ilişkilere dayanan cemaat hayatının yerini büyük menfaat birlikleri almıştır. Kuralların geçerliliği bunların faydalılık ve meşruiyetine bağlıdır. Büyük metropollere gelip yerleşenlerde suç teşkil eden fiillerin işlenmesi hususunda yatkın bir tavır ve hareketler alışkanlığının olduğu görülmektedir. Şehirlerdeki bir takım özellikler, sosyal imkânlar, tarımsal bölgeler, gençlerin değişik tavır ve hareket şekilleri ile temasa gelmelerini sağlamaktadır. Oysa kişisel olmayan durumlarda suçun işlenmesi hususunda çok sayıda imkân ve fırsatlar çıkmaktadır. Tarımsal bölgelerde sosyal suç tipleri oluşmamaktadır.¹⁰¹

Kentleşme ve suçluluk konusunda aşağıda belirtilen varsayımlar ileri sürülmüştür. Bunlar aşağıdaki gibi açıklanabilir ve köy-kent suç farklılıkları ortaya konabilir:

- Bir toplumda kentleşme ne kadar geniş olursa, diğer faktörler ve genel kültür sabit olmak şartıyla mülkiyete karşı işlenen suçlar o derece çoğalmaktadır.
- Suç işleyenler, mesken değiştiren, kendilerinin suç işledikleri topluma tabi bulunmadıkları görüşünde, çevreleri ve kişisel olmayan ilişkileri bulunan kişilerdir.
- Suçlu, fiilini kişisel olmayan bölgeleri içinde işlemektedir. Böylece kent bölgelerinde suçların işlendiği yer, suçluların ikametgâhlarının bulunduğu mahaller olmadığı gibi suçlu fiilini işlediği topluma girmiş de değildir.
- Kent hayatı kültür yönünden heterojendir. Bu nedenle suçlular geleneksel kurallar dışında bir kültür teşkilatlanması yapmaktadırlar. Kentleşme arttıkça suçlu faaliyetler arasında şebekeleşme de artmaktadır.

¹⁰¹ Dönmezer, Kriminoloji, s.285

—Heterojen kent toplumu bir sosyal suçlu tipi yaratmaktadır. Böylece küçük kent bölgelerine ait suçlular, geniş ve yoğun olarak kentleşmiş bölgelerin suçlularının tersine, cezaevlerine girmeden önce belirli sosyal suçlu tiplerini teşkil etmemektedirler. Köy suçlusu kendisini suçlu olarak saymamakta, kent suçlusu ise böyle saymaktadır.¹⁰²

Kriminoloji teorisyenlerinden Merton'a göre, yeterli donanımı olmaması nedeniyle kişilerin şehrin ortaya koyduğu değerlere ulaşamamaları sonucundaki gerilim insanlarda olumsuzluklara neden olmaktadır. Bu olumsuzluklar zaman zaman bireyleri mutsuz bir biçimde şekilciliğe iterken zaman zaman da toplumun onaylamadığı yönde hareket etmelerine zemin sağlamaktadır.¹⁰³

Zenginliklerin önemli bir kısmı gibi, ekonomik hayatın önemli bölümü kentlerde toplanmıştır. Yine zenginlerle fakirler arasındaki en büyük ekonomik gerginlikler de kentte bulunmaktadır. Köy bölgelerinde, daha çok ilk defa suç işleyenlere rastlandığı halde, kentlerde tekrar suç işleyenlerin oranı çok daha fazladır. Büyük kentin içinde oturanlar bakımından yaptığı suça götürücü etkiler büyüktür. Bundan başka suç işlemeye yatkın durumda olan birçok kimseler tarımsal bölgelerden büyük kentlere gelmektedirler. Bunun yanında kent, kentleşme içinde yaşayan bireyler arasında rekabeti karşılamakta, ortaya kaypak, farklı bir bireyselliği meydana getiren, sosyal düzen çıkmakta bu da içinde suçun rahatlıkla gelişeceği bir ortamı hazırlamaktadır.¹⁰⁴ Ancak sosyal kontrolün etkili olduğu kırsal alanlarda suç işleme eylemi görülmez anlamına gelmemektedir. Çünkü kız kaçırma, kan davası gibi vakalar kırsal alanlarda daha çok gözlemlenmektedir. Tarım bölgelerindeki servet miktarı az ve servet dağılışı büyük farklar göstermemektedir. Bu nedenle zengin ile fakir arasındaki mesafe ve ekonomik rekabetin yoğunluğu buralarda az olmaktadır. Tarım bölgesindeki aile daha sabittir. Nüfus seyrek, suçlular için suçlarını gizlemek ya da saklamak imkânları daha azdır. Büyük kentlerde kazanç sağlayan suçlar için imkân fazladır. Suçların gizli kalması ihtimali daha çoktur. Bütün bu nedenlerle kentleşen toplumlarda suçluluğun artacağı; kentleşmenin en

¹⁰² Dönmezer, Kriminoloji, s. 286

¹⁰³ Aydemir, N., “Çarpık Kentleşme-Suç İlişkisi”, www.turkishweekly.net, 20.04.2009

¹⁰⁴ Dönmezer, S., “Hızlı Şehirleşme ile Suç ve Adalet Sistemi İlişkileri”, Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar, İstanbul, 1986, s.60

önemli sebeplerinden birini teşkil eden sanayileşmenin, suçların nicelik bakımından da durumunu değiştireceği değerlendirilmektedir. Kentleşen bölgelerde cebir ve şiddete dayanan suçların genel suçluluk içindeki yeri azalırken; mala karşı işlenen suçların, hileli suçların, kadın ve çocuk suçluluğunun artacağı kriminologlar tarafından da açıklanmaktadır.¹⁰⁵

İdeolojik temele dayanarak ya da ekonomik menfaat ilişkileri çerçevesinde suçlular bir zeminde buluşarak, kendilerine özgü suç teknikleri geliştirerek, kapsamlı ve organize örgütlerle suçu hayat şekli haline getirmektedir. Bu şekildeki suçlular, kendilerini suç işledikleri topluma tabi saymaz. Suçlu fiilini hayatının kişisel olmayan bölgeleri içinde işler. Şehir hayatının kültür yönünden heterojen özelliği sayesinde suçlular kendilerine özgü bir kültür geliştirir.¹⁰⁶

3. TÜRKİYE’DE KENTLEŞME VE SUÇ İLİŞKİSİ

Köyler, küçük, toplumsal denetimin yüksek olduğu, yüz yüze ilişkilerin görüldüğü yerler olmasına karşın şehirler, büyük, farklılaşmış, heterojen, gayrişahsî, anonim ilişkilerin yaygın olduğu bölgelerdir. Bu farklılığın doğal sonucu olarak şehir, suçluluğun ve şiddetin kaynağı diye gösterilmektedir. Bunun gerçekten böyle olup olmadığını ispat edecek, geniş kapsamlı araştırmalar olmamakla birlikte, şehirlerde daha fazla suç işlendiği görülmektedir. Köylerde de suç işlenmekte, ancak bunun sayısı ve türü şehirlere göre önemli farklılıklar göstermektedir.

Kalabalık ve heterojen nüfus yapısı, farklı kimliklerin varlığı, toplumsal denetimin zayıflığı, ekonomik ve mali kaynakların zenginliği kentleri suç işlemek için ideal alanlar haline getirmektedir. Ülkemiz açısından bakıldığında durum farklı değildir. Kentleşmenin sağlıklı oluşu, kentleşme sürecinde iç göçün belirleyici rolü, büyük kentlerin orta ve küçük kentlere göre artan kentsel nüfustan daha fazla

¹⁰⁵ Picca G., Kriminoloji, Çeviren: Erbaş, E., İstanbul, 1992, s.62

¹⁰⁶ Usta, H., Kentleşme ve Suç, www.mercek.net, 20.06.2009

pay alması, küreselleşmenin kentler üzerinde neden olduğu olumlu ve olumsuz etkiler gibi kentsel dinamiklerin, suç üzerinde kaçınılmaz etkileri bulunmaktadır.¹⁰⁷

Ülkemizde bölgeler arasında, kırsal alanlar ve kentler arasındaki eşitsizlikler ve kentler içinde de gelir ve yaşam düzeyi dengesizlikleri, kısacası çarpık kentleşmenin göstergeleri olan bu belirgin özellikler şiddet olaylarını beslemektedir.¹⁰⁸ Bununla birlikte bu hızlı kentleşmeyle ilgili olarak yaşanan kültürel değişim ile kente yeni gelen özellikle gençler içlerine kapanmaya veya tam tersine radikal örgütlemeye, yasadışı işlere ve suça yönelmektedir. Birsen Gökçe'ye göre ülkemizde yaşanan kentleşme sürecinin bir özelliği olan hızlı kentleşme sonucunda kentler, sosyal ve ekonomik dengesizliklerin yoğun olduğu yerler olmuştur. Başka bir ifade ile bölgeler arasındaki dengesizlikler kente taşınmıştır. Bu oluşum içerisinde büyük umutlar ile kente gelen bireyin, ülkenin ekonomik şartları, kentlerin sosyal alt yapılarının hazır olmayışı nedeniyle beklentileri karşılanamamaktadır. Bu nedenler göç edenler içinde özellikle ikinci kuşak denilen, kentte doğup büyüyen gençleri, yasal olmayan alanlara yönelmektedir. Dolayısıyla kentin ve devletin sosyal, siyasi ve ekonomik nedenlerle verilmeyen hizmet ve beklenti boşluğu, yasal olmayan akımların devreye girmesini davet etmektedir.¹⁰⁹ Bunun en canlı örneğini de büyük kentlerde arazi, otopark, terör, bürokrasi mafyaları gibi yasa dışı akımların varlığı oluşturmaktadır. Kentte suç işleyenlerin büyük bir oranını buralarda doğmayan, daha sonra kente göç edenler oluşturmaktadır. Bu suç işlemenin sebebi olarak gösterilen teoriye göre sosyal çözülme şartlarının belirlenmesi sebebiyle toplumdaki sosyal kontrolün sevk edici ve engelleyici işlevinin azalması gösterilmektedir.¹¹⁰

Ülkemizde olduğu gibi nüfus yönü ağır basan bir şehirleşme, toplumsal disiplinden sapmalara, suça yol açmaktadır. Böyle bir şehirleşme olayı her şeyden önce şehir suçluluğu türlerinin doğmasına, köy suçluluğu ve şehir suçluluğu oranının değişmesine yol açmıştır. Şehir suçluluğunda da ilk sırayı da gecekondu

¹⁰⁷ Akıncı, F., Suç Nedenlerinde Sosyo-Psikolojik Yaklaşım, www.donusumkonagi.net/makale.asp?id=5867&baslik=suc_nedenlerinde_sosyo_psikolojik_yaklasi_m&i=Adli_psikoloji, 04.06.2009

¹⁰⁸ Keleş, R., Ünsal, A., agk., s.32

¹⁰⁹ Gökçe, B., Gecekondu Gençliği, Ankara, 1982, s.59

¹¹⁰ Dönmezer S., "Hızlı Şehirleşme ile Suç ve Adalet Sistemi İlişkileri", s.55

almaktadır. Çünkü en başta gecekondü hayatı ve ekonomik imkânsızlıklar suçta itici faktörleri yaratmaktadır. Gecekondü bölgeleri bazı kişilerce hiç bir incelemeye dayanmaksızın adeta bir suçluluk bölgesi olarak gösterilmektedir. Aksine bu bölgelerde köy yaşantısının etkisi kendini gösterdiği, toplumsal baskı ve kontrol daha çok olduğu için organize bir suçluluk bölgesi şeklinde olmaları mümkün değildir. Mesela bu bölgelerde kumarhanelerin, fuhuş yuvalarının, uyuşturucu madde satıcılarının yerleşmesi zordur. Bu yüzden gecekondular, suçluluk bölgesi olmayıp, suçluluğa itici faktörleri bünyesinde barındıran bölgelerdir.¹¹¹

Ergun ve Yirmibeşoğlu, İstanbul'un eski yerleşim alanlarında suç oranlarının daha yüksek olduğunu belirtirken, göç sonucu oluşan yeni gecekondü alanlarında suç oranlarının daha düşük olduğuna dikkat çekmişlerdir. Gecekondü oranının düşük olduğu eski ilçelere karşın özellikle Sarıyer'de görülen yüksek suç oranının nedeni sanayileşmeye bağlı olarak yüksek oranda gecekondulaşma olarak saptanmıştır. İstanbul'da suç oranlarının genellikle büyük, sosyal kontrolden uzak ve anonim çevrelerde, başka bir deyişle merkez ilçelerde daha fazla artma nedenini; bu ilçelerin gece nüfusunun düşük, kullanıcı nüfusunun çok yüksek olması olarak açıklamışlardır. Merkeze yakın ilçelerde suçta daha çok rastlandığını iddia ederken; suç dağılımını merkeze uzaklıkla ilişkilendirmiş ancak yaptıkları çalışmalar sonucunda önceden belirttiklerinin aksine suçun tam olarak kentin coğrafi merkezinde oluşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Sonuçlarda merkezden uzaklaştıkça suç oranı artarken, bundan bağımsız olarak mesafeye bakılmaksızın da artışlara rastlanmaktadır. Ayrıca, gecekondü bölgelerinde yaşayanların işledikleri suçlar genellikle darp, hakaret, tehdit, "bıçak çekme", kız kaçırma, ırza geçme, hırsızlık, kanuna muhalefet ve görevli memura karşı gelme, sarhoşluk ve olay çıkarma, yankesicilik, kumar, kaçakçılık gibi ana başlıklar altında toplanmaktadır.¹¹²

¹¹¹ Özek, Ç., "Türkiye'de Şehirleşmenin Ana Nitelikleri ve Ceza Adaleti Yönünden Yol Açabileceği Sorunlar", Şehirleşmenin Doğurduğu Ceza Adaleti Sorunları Sempozyumu(17-19 Aralık 1973), İstanbul, 1974, s.70

¹¹² Ergun, N., Yirmibeşoğlu, F., İstanbul'da 2000-2004 Yılları Arasında Suçun Mekânsal Dağılımı. 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 29. Kolokiyumu "Planlamada Yeni Politika ve Stratejiler Riskler ve Fırsatlar, İstanbul, 2005, s. 295-307

3.1. Türkiye’de Kentleşme Suç İlişkisinin Tarihsel Gelişimi

Türkiye 1950-1980 dönemini emek merkezli bir kentleşme süreci olarak yaşarken, 1980 sonrasında ise daha çok sermaye merkezli yaşamıştır. Türkiye’de son yirmi yıllık süreçte, suçların oranında, işleme yöntemlerinde, suç niteliklerinde, suçta kullanılan araçlarda, suça müdahale yöntemlerinde, toplumun suçu algılamasında, devletin suça bakışında, suçun topluma yansımada, suçun cezalandırılması ile ilgili yargılama sürecinin işleyişinde, toplumun yapısında ve yaşayış tarzında meydana gelen gelişmeler ve değişimlere bağlı olarak önemli farklılıkların olduğu görülmektedir. Bu sebepten Türkiye’deki kentleşme ve suç ilişkisini 80 öncesi ve 80 sonrası olarak ayrılması daha iyi bir değerlendirme ortaya koyacağı değerlendirilmektedir.

1970’ler iktisadi ve siyasal sorunların yaşandığı bir dönem olmuş, toplum sağ (ölkücü) ve sol (devrimci) olarak kutuplaşmış ve dönemin sonlarına doğru giderek artan silahlı çatışmalar yaşanmıştır. Toplumun genelindeki bu kutuplaşma ve çatışma atmosferi gecekondu mahallelerine güçlü bir şekilde yansımış, solcu ve sağcı gruplar gecekondu mahallelerinde hâkimiyet kurmak için birbirlerine karşı şiddet kullanmışlardır. Bu ortam içinde ‘kurtarılmış bölge/mahalle’ler ortaya çıkmış, gecekondu halkı sağ-sol olarak ayrılmıştır.¹¹³

İkinci önemli göç dalgası 1980’li yıllarda liberal ekonomi politikalarının uygulanmaları rehberliğinde dışa açılmanın kentlerde meydana getirdiği cazibe merkezlerinin yaratmış olduğu çekimin yol açtığı hareketliliktedir. Asıl sorunları getiren ise Güneydoğuda meydana gelen çatışma ortamının yaratmış olduğu “göç ve kaç” hareketleri ve bunların beraberinde taşıdığı sorunlardır. Bu “büyük ve dramatik göç dalgaları” yaklaşık 10 yıl sürmüş daha sonra çatışma ve güvenlik ortamına bağlı olarak giderek azalmış ve 2000’li yıllarda eski haline dönmüştür. Son göç dalgasını önceki göçten ayıran iki önemli özellik bulunmaktadır: Daha önceki göçler klasik nedenlerle gerçekleşen iradi göçler olduğu halde, 90’larda başlayan göç ve kaç ise

¹¹³ Erman, T., Gecekondu Çalışmalarında 'Öteki' Olarak Gecekondu(2004), <http://ejts.revues.org/index85.html>, 01.06.2009

gayri idari olarak gerçekleşmiştir. Bu nedenle bu son göç hareketlerine “göç ve kaç hareketleri” denmektedir.¹¹⁴

Türkiye’de suç, uzun süre bireysel faaliyet olarak görülmekle birlikte, son 30 yılda suçların görünümü değişmiş ve örgütlü suçlar daha etkin bir hal almıştır. Bu bağlamda suçların nitelik ve niceliğine bakıldığında her geçen gün artış olduğu gözlenmektedir. Devletimizin imkân ve kaynaklarının terör örgütleri ile mücadele bağlamında yoğunlaşması, diğer suçların artışına zemin hazırlamış, son on yıllık dönemde trafik suçları birinci, asayiş suçları ikinci, kaçakçılık suçları üçüncü, toplumsal olaylar dördüncü, terör suçları beşinci sırada yerini almış, gelişen teknolojinin suçta kullanılmaya başlanması ile yeni suç tipleri ortaya çıkmıştır.¹¹⁵ Ancak çalışmada sadece asayiş suçları ele alınmıştır. Asayiş suçları; toplumsal olaylar, terör ve ideolojik nedenlerle işlenmiş suçlar, ölümlü veya yaralamalı trafik kazaları dâhil trafik suçları ile kaçakçılık ve organize suçlar dışında kalan, teşekkül halinde işlenenlerde dâhil olmak üzere kişiler ve/veya mal varlığına karşı işlenen suçları ifade etmektedir.¹¹⁶

3.2. Türkiye’de Kentleşme ile Suç İlişisini Ortaya Çıkaran Faktörler

Türkiye’de kentleşme ve suç ilişkisini oluşturan etkenler önceki başlıklar altında genel olarak aktarıldığı için, burada önceden ele alınmayan ve önemli görülen iki etken olarak kentsel yoksulluk ve zorunlu göç konuları açıklanmıştır.

3.2.1. Kentsel Yoksulluk

Kırdan şehre hızlı göç sonucu, modern sektörlerde istihdam edilemeyen fakir göçmenlerin oluşturduğu yerleşim yerleri, sıklıkla görülen bir olgudur. Geçim sıkıntısının yanında, ümitsizlik, güvensizlik, itilmişlik, yalnızlık duygularının baskınlığı ve uyuşturucu, fuhuş, yüksek suç oranları gibi “psiko-patolojik” davranış

¹¹⁴ Özer, A., agm., www.tohav.org/?bolum=dosya&no=44, 23.06.2009

¹¹⁵ Toplumsal Suç,Suçluluk,Şiddet(31Ekim 2009), <http://ymmd.org/?p=177>, 21.11.2009

¹¹⁶ www.asayis.pol.tr, 06.05.2009

özelliklerinin hâkim olduğu bu yerleşim yerleri, şehir kültürü içinde bir “yan ya da alt kültür” meydana getirmektedir. Şehirle bütünleşememiş, hatta şehre karşı tepki gösteren, gelecekte beklentisi olmayan bireylerin oluşturduğu ve kuşaklar boyu devam edebilen bu alt kültür, “yoksulluk kültürü” olarak adlandırılmaktadır.¹¹⁷

Kent yoksulluğu beraberinde bazı problemleri de ortaya çıkarmaktadır. Özellikle İstanbul’da bu problemler kendini göstermektedir. Bunlar; kentsel uyumsuzluk, gecekondulaşma, sosyal marjinalite, sağlıksız çevre, işsizlik, kayıt dışı istihdamda artış, örgütsel suçlarda artış ve kentsel şiddet, sokak çocuklarında artış ve kadın problemleri’dir.

Türkiye’de sokak çocukları, baliciler vb. olarak nitelenenler dışında, “sınıf-altı” ile benzerlik kurulabilecek yaygın bir kitle gözlenmemektedir. Ancak bugünün kentlerinde yaşanan yoksulluğun geçmiştekinden farklı olarak toplumun daha geniş bir kesimini etkisi altına alarak sürekli biçimde yaygınlaşan “yeni kentsel yoksulluk” olarak kavramsallaştırılması söz konusudur.¹¹⁸

Özellikle mala karşı suçlarda kentsel yoksulluk suçun nedenleri arasında büyük bir ilişki bulunmaktadır. Ancak belli tür suçlarla yoksulluk arasında bir ilişki bulunup bulunmadığı, yoksulların hangi koşullar altında suç işlemek zorunda kaldıklarının bilinmesi, bu koşulları yaratan toplumsal yapının ortaya konması, yoksulları değil yoksulluğu oluşturan nedenlerin bilinmesi gerekmektedir.

İçli’nin 1989–1991 yılları arasında yürüttüğü araştırmanın başladığı tarihte Türkiye’de bütün cezaevlerinde bulunan hükümlülerin %10’unu temsil eden 4000, ancak geçersiz soru kayıtlarının inceleme dışında bırakılmasıyla 2934 kişi ile yapmış olduğu anket çalışması, yoksullukla suç arasındaki ilişkiyi ortaya koyan veriler içermektedir.¹¹⁹ Hükümlülerin işledikleri suç ile ailelerinin ekonomik durumları arasındaki ilişkiyi tespit etmeye yönelik soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde, bütün suçlar için “rahatça geçiniyorduk” diyenler ile “gelirimiz

¹¹⁷ Kıray, M., “Toplumsal Değişme ve Kentleşmede Düşük Gelirliler”, Kentleşme Yazıları, İstanbul, 2003, s. 152

¹¹⁸ Yolcuoğlu, İ.G., Kentsel Yoksulluk, <http://www.toplumvesiyaset.com/yaziOku.php?id=585>, 26.07.2009

¹¹⁹ İçli T.G., Türkiye’de Suçlular, Ankara, 1993, s.3

geçinmemize yetmiyordu” diyenlerin oranları birbirine hemen hemen eşitken (sırasıyla %46 ve %46,9), hırsızlıktan hüküm giymiş olanlarda bu oran sırasıyla %36,6 ve %57,6’dır. (bu iki yanıtın dışında kalanlar “diğer” başlığı altında sınıflanmışlardır.) Hükümlülerin kendilerinin ekonomik durumlarını öğrenmeye yönelik verdikleri yanıtlarda genelde rahat geçindiklerini söyleyenler %42,4 geçim sıkıntısı çektiğini söyleyenler %57,2 iken, hırsızlık suçundan hükümlü olanlarda bu oranlar sırasıyla %30,3 ve %69’dur. Hırsızlığa ait oranlardaki bu farklılık bütün suçlar içerisinde en büyük olanıdır. Hükümlülerin işledikleri suç ile göç sonrasında karşılaştıkları güçlükler arasındaki ilişki incelendiğinde, işsizlik ve geçim sıkıntısı toplamda sırasıyla %29 ve %30,4 ile belirtilen güçlüklerden başta gelenler iken, işsiz kalanların ve geçim sıkıntısı çekenlerin en sık işledikleri suçlar ise adam öldürme ve hırsızlıktır.¹²⁰

Şen, İstanbul’un gecekondu ve çöküntü alanlarında yaşayan Alevi ve Kürtlerle 2001 ekonomik krizinin hemen ardından mülakatlar yapmıştır. Mülakat yapılan Aleviler, ekonomik ve kültürel farklılıklar ile apartmanlaşmanın, yardımlaşmayı ve dayanışmayı zayıflattığı görüşündedirler.¹²¹

Yoksulların suça yönelmesinin en önemli nedenlerinden biri olarak kendilerine yönelik dışlayıcı tutum gösterilmektedir. Kentlilerin yoksullara yönelik dışlayıcı tutumu yoksullarda, “öfke, isyan, acımasızlık, hoyratlık” gibi tepkilere yol açmakta ve bu duygular yoksulları kendilerine uygulanan “kentsel şiddet”e bir karşı şiddet uygulayarak suç sayılan eylemlere yöneltebilmektedir.¹²² Erdoğan yoksullarla yapmış olduğu mülakatlardan yola çıkarak yoksulların kentsel ortamda maruz kaldıkları koşullar karşısında içinde buldukları ruh halini daha derinlikli bir biçimde yorumlamaktadır. Erdoğan’a göre yoksullar “öz saygılarını koruma çabası ile mevcut koşulların öz saygılarını tümü ile kaybetmelerini dayatması arasındaki çelişkinin yarattığı gerilimli ve karmaşık bir ruh hali” içerisindeyler. Erdoğan, mülakat yapılanların “hırsızlık”, “haram” gibi yolları ısrarla ret etmekle birlikte ahlaki değerlere sıklıkla vurgu yapmalarını “semptomatik” olduğu görüşündedir.¹²³

¹²⁰ İçli, agk., s.80–83

¹²¹ Şen, M., “Kökene Dayalı Dayanışma-Yardımlaşma “zor iş...” Yoksulluk Halleri Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri Der: Erdoğan, N., İstanbul, 2007, s.263

¹²² Erdoğan, N., “Yok-Sanma:Yoksulluk, Mağduriyet ve Fark Yaraları”, Yoksulluk Halleri..., s.92

¹²³ Erdoğan, agm., s.93-94

Mülakatlardan seçilen aşağıdaki örnekler yazarın bu görüşünü doğrulamaktadır:“Yani kalkıp da soygunculuk yapmadan, bir adamı gasp etmeden(...)biz haysiyetli adamız biz namuslu adamız (...) Biz namus için elli bin kişiyi öldürürüz, idama da gideriz. (...)Aç kaldım. Susuz kaldım, Hırsızlık yapmadım (...) Hayatta da yapmam: Ama bir yerde de mecbur kaldığım zaman da yapıcam. Yani çoluğum çocuğum aç kaldı mı yapıcam bir gün bir yerde yani çıkacak başka bir yolum kalmadığı.(...)Ben komşuların verdiği üç beş şeyden geçindik biz. Ben yine de gidip hırsızlık yapmadım. Ama devlet olsun, (...)imkânım olsun beni buna zorluyor artık.”¹²⁴

Yoksulluk, geleneksel yardımlaşma ve dayanışma ilişkilerinin zayıflamasının nedenlerinden biri olarak sayılabilmektedir. Bu zayıflayan ilişkilerden dışlanmanın yanı sıra, ailenin parçalanmasıyla bir araya geldiğinde suçluluğa yönelme koşulları pekişmektedir. İstanbul’da 34 sokak çocuğuyla yapılan yüz yüze görüşmelere göre, çocukların çoğunluğu boşanmış ya da ebeveynlerin biri ya da her ikisi de ölmüş ailelerden gelmektedir. Çocukların en belirgin özelliklerinden birinin suça karşı olmak olduğunu ama sokaktaki yaşamın riskleri nedeniyle “karınlarını doyurmak” ve uyuşturucu madde almak için hırsızlık yapmak zorunda kalabildiklerini belirtmektedir.¹²⁵

Küntay ve Erginsoy’un İstanbul’da 18 yaşın altındaki “ticari seks işçisi” kız çocuklarla yapmış oldukları mülakatlar da ailenin parçalanmasının yaratmış olduğu sorunları ortaya koyması açısından önemlidir. Büyük çoğunluğu yoksul ailelerden gelen kızların aileleri ile ilgili veriler bahsedilen sokak çocukları ile benzerlik göstermektedir. Kızlardan yalnızca yedisi anne ve babanın birlikte olduğu çekirdek aile içerisinde yaşamaktadır. Kalan 23 kişi içerisinde en büyük grup 10 kişi ile anne babası boşananlardır. Diğerleri ise ebeveynlerin ayrılmış, ebeveynlerinden biri veya her ikisi de vefat etmiş olanlar veya üvey anne ve babaya sahip olanlardır.¹²⁶ Işıқтаç da, yolsuzlukla dağılmış aile yapısının çocuk suçluluğunun ardındaki faktörlerden biri olduğunu belirtmekte; ayrıca Türkiye’ye özgü olarak ekonomik zorunluluklar

¹²⁴ Erdoğan, agm., s.93-94

¹²⁵ Alada, B., Sayita, U., ve Temelli, S., Küreselleşme, Yoksulluk ve Şiddet Bağlamında Sokak Çocukları, Yoksulluk, Şiddet, İnsan Hakları, ed. Özdek Y., Ankara, 2002, s.101-102

¹²⁶ Küntay, E., ve Enginsoy, G., “İstanbul’da 18 Yaşından Küçük Seks İşçisi” Kız Çocuklar, İstanbul, 2005, s.101-102

nedeniyle yurtdışına veya yurtiçine mevsimlik işçi olarak başka bölgelere giden ailelerin çocuklarının da ailenin bütünlüğünün bozulması ve dolayısıyla çocuğun sosyalleşme sürecinin zarar görmesi riskiyle karşı karşıya olduklarına dikkat çekmektedir.¹²⁷

3.2.2. Zorunlu Göç

1980’li ve 1990’lı yıllarda Türkiye’de göç edenlerin iradesi ve ön hazırlığı olmadan, Güneydoğudaki terör ortamı nedeniyle göç etmek zorunda kalmaları nedeniyle daha önceki göçlerden farklı ve daha ağır sorunlara yol açabilecek bir zorunlu göç süreci yaşanmıştır. Bu gün için bu göçün sonuçları konusunda yeterli sayıda çalışma yapılmamıştır.

Bu konuda bilgi edinebileceğimiz en kapsamlı araştırma, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen “Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması”dır. Aralık 2004–Haziran 2006 arasında gerçekleştirilen çalışmada, 18’i geri dönüş yapılan köylerde olmak üzere 70 niteliksel görüşme; en yoğun göç veren 14, en yoğun göç alan 10 ve daha az göç alan 57 ilin kent ve kır alanlarında 5009 hane halkıyla ve görüşmeye seçilen 3047’si erkek 4299’u kadın toplam 7316 kişiyle araştırma gerçekleştirilmiştir.¹²⁸ Araştırmada elde edilen verilere dayanarak son 20 sene içerisinde 14 ilden güvenlik nedeniyle kırsal alanlardan göç edenlerin sayısının en düşük 728000, en yüksek 946400; bu sayılara güvenlik nedeniyle kentlerden göç edenler eklendiğinde ise toplam da en düşük 953680, en yüksek 1201200 kişi olduğu tahmini yapılmaktadır. Güvenlik nedeniyle göç edenlerden, yerleşim yeri kent olanlar içerisinde “eğitimi yok/ilkokul bitirmemiş” kategorisindekilerin oranı %81,8’dir. Yerleşim yeri kent olanlar içerisinde sosyal güvencesiz çalışanların oranı %49,3 iken sosyal güvence ile çalışanların oranı %6,1’dir. Göç edenlerin %87’si göçün kendi istekleri dışında gerçekleştiğini, %40’ı ise göçün göç kararının verilmesinden sonraki bir hafta içerisinde gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Derinlemesine görüşmelerde göç edenlerin

¹²⁷ Işıқтаç, Y., “Sosyolojik Açıdan Çocuk Suçluluğu ve Bir Hukuk Devleti Olan Türkiye’de Devletin Cezalandırma Yetkisini Kullanış Biçimi”, Mevzuat Dergisi(Yıl:1, Sayı:2), İstanbul, 1999, s.202-203

¹²⁸ Türkiye’de Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, 2006, s.11–12

özellikle ilk dönemlerde göç edilen yerlerde yaşayanların olumsuz bakışı, dışlanma ve yabancılaşma hissi nedeniyle iş bulmakta güçlük çektikleri beyan edilmiştir. Göç edenlerin çoğunluğunun kırsal kesimden olmasına bağlı olarak göç öncesinde ev sahibi olanların oranı %89 iken, göç sonrasında bu oran %24'tür. Görüşülenlerin %9'u hala kalıcı bir konut bulamadıklarını söylemişlerdir.¹²⁹ Ayrıca, genel olarak kendi isteği dışında göç etmiş yoksul ve/veya göç sonrası daha yoksullaşan sosyal güvencesiz işlerle ve işsizlikle karşı karşıya kalan eğitim seviyesi oldukça düşük ve özellikle de göç sonrası ilk dönemlerde dışlanma ve yabancılaşma hissi içerisinde olan bir nüfus olduklarını ortaya koymaktadır.

TESEV'in Diyarbakır, Batman, İstanbul ve Hakkâri'de gerçekleştirilen alan araştırmalarını da içeren çalışması bu konudaki ikinci önemli kaynaktır. Bu çalışma kapsamında yapılan bir araştırmada Diyarbakır ve İstanbul'da zorunlu göç eden 50 ailenin bir ya da daha fazla temsilcisiyle görüşülmüştür. Görüşülenler kentte geçimin köyden daha zor olduğunu belirtmişlerdir. "gönüllü" göçmenlerin sahip olduğu, köyde kalan akrabalarından gıda desteği alma gibi imkânlardan yoksun durumdadırlar. Ailelerin çoğu kente geldiklerinde gıda ihtiyaçlarını gidermede zorlandıklarını bildirmişlerdir. Ailelerin geçim stratejileri olabildiğince çok hane üyesinin çalışması üzerine kuruludur. Buna bağlı olarak kadınların çocuk bakıcılığı, ev temizliği; erkeklerin seyyar satıcılık ve inşaat işçiliği gibi vasıfsız işler; küçük çocukların ise sokakta mendil ve su satma gibi işlerde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu işlerin hemen hemen tamamı kayıtsız ve düzensiz işlerdir.¹³⁰

Zorunlu göç eden ailelerin çocuklarının önemli bir bölümünün sokakta çalışmak zorunda kaldıklarını başka araştırmalar da ortaya koymaktadır. Altıntaş'ın 2000 yılında Ankara sokaklarında çöp toplayarak, ayakkabı satarak, simit ve kâğıt mendil su vs. satarak çalışan 80 çocukla yaptığı mülakatlara göre, çöp toplayıcıların tamamı Hakkâri'den göç etmişken; kâğıt mendil çiçek vs satanlardan biri hariç hepsi Doğu ve Güney Doğu bölgesinden son 10-15 yılda göç eden ailelerin çocuklarıdır. Görüşülen çocuklar sokakta yaşayan değil sokakta çalışan çocuklar olup, sokak çocukları kadar çeşitli suçlara eğilimli olmamakla birlikte polis tarafından sıklıkla

¹²⁹ Türkiye'de Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması, s.108

¹³⁰ Yüksek, D., "Yerinden Edilme ve Toplumsal Dışlanma: İstanbul ve Diyarbakır'da Zorunlu Göç Mağdurlarının Yaşadıkları Sorunlar", Zorunlu Göç ile Yüzleşmek: Türkiye'de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası, İstanbul, 2006, s.216-233

gözaltına alındıklarını bildirmişlerdir.¹³¹ Bahçeşehir Üniversitesinin “Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden en fazla göç almış olan illerin sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapı araştırması”nda Ankara, Adana, Aydın ve Antalya’da, görüşülen kişilerin %76’sı “göç olaylarından sonra şehirde hırsızlık, kapkaç, cinayet gibi suçlarda artış oldu” ifadelerine katılmaktadır.¹³²

Sema Erder, Ümraniye’de yaptığı araştırmada, Doğu Anadolu’dan yeni göç edenlerin gerek komşuları gerekse de önceden gelmiş hemşerileri tarafından kabul edilmelerinin daha güç olduğunu ve uzun süre yalıtılmış durumda yaşadıklarını gözlemlemiştir. Erder, doğudan gelen yeni göç dalgasından önce aile reisinin ardından ailenin diğer üyelerinin göç ettiği “zincirleme göç”ten farklı olarak tüm ailenin aynı anda göç etmek zorunda kalmasına dikkat çekmektedir. Erder, Pendik’te yaptığı araştırmada da benzer gözlemlerde bulunmakta ve görüşmecilerin hemen hepsinin doğudan güvenlik nedeniyle göç edenleri en zor durumda olan grup olarak tanıdıklarını belirlemektedir. 32 nüfuslu bir haneyle yapılan görüşmede, ailedeki 5 yetişkin erkeğin işsiz oldukları, hanenin ihtiyaçlarının sokakta satıcılık ve boyacılık yapan küçük erkek çocuklarının kazançlarıyla sağladığı ve kadınların Türkçe bilmemeleri nedeniyle komşuluk ilişkilerini sürdüremedikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca komşuları ve bölgedeki polis teşkilatı tarafından “şaibeli” olarak algılanmaları, bunlardaki yalnızlık ve yabancılık durumunu arttırmaktadır.¹³³

Işık ve Pınarcıoğlu, Sultanbeyli’de yaptıkları araştırmanın doğudan güvenlik nedeniyle gerçekleşen göçün, yeni bir ucuz iş gücü kaynağı sağladığını ve bu kesimin ucuz iş gücü kaynağı olmanın yanı sıra, “kentli yoksulların kendi aralarında kurdukları güç hiyerarşisinin en altında” yer aldıklarını belirtmektedir. 1998’de 611 hane halkı ile yapılan anket sonuçlarına göre oluşturdukları “piramitsel yapı”nın en altında kalanların doğu illerinden gelenler olduğunu saptamışlardır.¹³⁴

Aksiyon dergisindeki 22 Haziran 2005 tarihli haberde, emniyet yetkililerinin ve hırsızlık yapmakta olan B.’nin bildirdikleri de yukarıdakilerle aynı yöndedir.

¹³¹ Yüksek, agm., s.226

¹³² Bahçeşehir Üniversitesi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Politik Yapı Araştırması ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden En Fazla Göç Almış Olan İllerin Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Politik Yapı Araştırması: Sorunlar, Beklentiler ve Çözüm Önerileri, İstanbul, 2009

¹³³ Erder S., Ümraniye: İstanbul’a Bir Kent Kondu, İstanbul, 1996, s.36-51

¹³⁴ Işık ve Pınarcıoğlu, Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği, İstanbul, 2001, s.174

Haberde, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün verdiği bilgilere göre asayiş suçları genellikle küçük çeteler tarafından işlenmektedir ve 2003'te 76, 2004'te 53 çete ortaya çıkarılmıştır. Bu çeteler en çok Diyarbakırlılar etrafında birleşmektedir ve üyelerini son 5 yılda güneydoğudan “transfer” etmişlerdir. Kimi çocuklar iş vaadiyle güneydoğudan İstanbul'a getirilirken, kimi çocuklar ise geçim sıkıntısı içerisindeki aileleri tarafından “hemşerilerin” yanına verilmekte, suça itilmektedirler. Güneydoğu'dan getirilen çocukların bazıları çöp toplama işinde çalıştırılmakta; hırsızlık yapabileceği düşünülenler ise uyuşturucuya ve eğlence hayatına alıştırlarak çetelere bağımlı kılınmaktadır. Çeteler, üyelerinin kendilerinden ayrılmasını engellemek için çocuklarla cinsel ilişkiye girip fotoğraflarını çekerek tehdit etme ve çocukların kulaklarını kesmek gibi işkenceler uygulama yöntemlerine de başvurmuşlardır. B.'nin anlattıkları bu sürecin nasıl işlediği konusunda örnek teşkil etmektedir. 9 yıl önce ailesi ile birlikte Adana'dan İstanbul'a göç eden, önceleri midyecilik yapmış, bu sürede zabıta ve esnafla sorunlar yaşamış, ardından meslek edinme amacıyla bir konfeksiyon atölyesinde çalışmaya başlamıştır. Konfeksiyonda çok olumsuz koşullar altında çalıştığını belirtmekte ve suça yönelmesiyle iş koşulları arasında bağlantı kurmaktadır: “Konfeksiyonda canımı çok yaktılar, ben de insanların canını yakıyorum.” Bir arkadaşı vasıtasıyla Beyoğlu bölgesinde çalışan bir çete içerisine çekilerek hırsızlık yapmaya başlamıştır. Çetelerin İstanbul'u bölgeler halinde paylaştıkları ve çetelerin içerisinde katı bir hiyerarşi olduğu konusunda da bilgi vermektedir.¹³⁵

Bazı yerlerde göç edenlerin, geldikleri yerle ve etnik yapısı ile suç arasında bağlantı kurmanın yanlış olduğunu değerlendirilmektedir. Ancak bazı koşulların belli bölgeden gelenlerin suç işleme oranlarını artıracığı veya suça bulaşma olasılıklarının artacağı söylenebilir. Yani zorunlu göç edenlerin şehirde yaşadıkları zorluklar, dışlanmaları ve onların böyle görülmeleri bu algılamayı ortaya çıkarmaktadır.

¹³⁵ Doğan İ., agm., www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=22001, 19.05.2009

3.3. Türkiye’de Kentleşme Sonucu Ortaya Çıkan Suçluluk Olguları

3.3.1. Çöküntü Bölgeleri

“Bir kentin merkezinin toplumsal ve ekonomik etkenlerle gelişmesi engellenen, taşınmazları sürekli olarak değer yitiren, yoksulluk yuvası niteliği kazanmaya yüz tutmuş bölümü”¹³⁶ olarak tanımlanan çöküntü bölgeleri, özellikle büyük şehirlerin baş başa kaldığı sorunlardan veya sorunların kaynaklarından biridir.

İstanbul’un kentleşmesi ile suçluluk arasındaki ilişkinin aydınlatılması için çöküntü bölgelerinin sosyolojik özelliklerinin ortaya konması gerekmektedir. Çöküntü bölgeleri, “eşitsizliğin kentsel yoksulluğun, mekândaki yansımaları olarak yukarıda yoksulluk ile suç arasında kurulan ilişkinin gözlemlenebileceği mekânlar” olarak nitelendirilmektedir.¹³⁷

Tekeli, gecekondular ile batının çöküntü bölgeleri arasında farklılıkların olduğunu savunmaktadır. Batının çöküntü bölgelerinde topluma uyum sağlayamayan kişiler bulunurken gecekondular bölgelerinde yaşayanlar bir grup halinde yeni girdikleri bir topluma uyum sağlamaya çalışan vatandaşlardan oluşmaktadır. Ayrıca birinci neslin yaşamlarını köydeki yaşamlarıyla kıyaslayarak şimdiki durumlarını tatmin edici olarak gördükleri, ancak yine de şehrin merkezî yerleşim yerlerindeki yaşam koşullarına da ulaşmayı arzu ettikleri tespitinde bulunmaktadır. Tekeli, kendi görüşlerinin ancak varsayım düzeyinde kaldığını, Türkiye’de bu konuda yapılan araştırmaların yok denecek kadar az olduğunu belirtmektedir.¹³⁸

Yörükhan gecekondular ile çöküntü bölgeleri arasında ayırım yapmamaktadır. Yörükhan’a göre gecekondular, genellikle başlangıçtan beri “köhne” olan veya hemen “köhneleşebilen” binalar, sahalar ve “slumlar”dır. Yazar ayrıca Türkçe’de kullanılan “aşağı mahalle, kenar mahalle, teneke mahallesi,

¹³⁶ <http://kentli.org/sss/soru71.htm>, 24.06.2009

¹³⁷ Gölbaşı, Kentleşme ve Suç, İstanbul, 2008, s.188

¹³⁸ Tekeli, agm., s.318–321

mezbelelik, gecekondular, sur dibi, kale içi, eski şehir, Çukurbostan içleri, elekçi mahallesi, fakir semt, sefalet yuvası, sefalet mahalleleri” gibi nitelendirmelerin çeşitli slum tiplerini ifade etmek üzere kullanıldığını da iddia etmektedir.¹³⁹

Boran “mantar evler” mahallelerinde bir sosyal çözülme sürecinin olduğunu gözlemlediğini ifade etmektedir. Mahallede oturanlardan bu bölgede “serbest cinsel hayatın” ve diğer “aile bozukluklarının” büyük oranda bulunduğunu ve bu mahallelerin “içtimai inhitat” yani çöküntü bölgelerine ait tüm özellikleri gösterdiğini belirtmektedir. Buralarda yaşayanların eski yaşadıkları yerlerden getirdikleri değerlerin gerek kentsel değerler, gerekse de farklı bölgelerden gelenlerin değerleriyle çatışması toplumsal düzenin bozulmasına neden olmaktadır. Bu durum etkisini özellikle yeni nesilde göstermektedir. Yeni nesil yerel değerlerine de kentin toplumsal düzenine de tam olarak uyum sağlayamamaktadır. Böylece suç da dâhil toplumsal sorunlar bu mahallelerde yoğunlaşmaktadır.¹⁴⁰

Kemal Karpat, Rumeli Hisarındaki Nafi Baba, Balta Limanı ve Celalettin Paşa mahallelerine ait 1968 Ocak-Ağustos ayları içerisindeki suç kayıtlarını incelemiştir. Bunun sonucunda bu üç yerleşimdeki genel suç oranının tüm ülkedeki oranın yarısı olduğunu, İstanbul genelindeki oranın ise 3/2’inden daha az olduğunu tespit etmiştir. Ancak Karpat’ın bu değerlendirmesinde suçu işleyenin yaşadığı yeri değil, suçun işlendiği yeri esas alması gecekonduda yaşayanların başka bölgelerde de suç işleyebileceği için bu oran tam olarak değerlendirilemeyeceği düşünülmektedir. Karpat’ın bu üç mahalle hakkındaki karşılaştırmaları, özellikle gecekondular-çöküntü bölgesi ayrımının önemini ortaya koymuştur. Çünkü en az nüfuslu Celalettin Paşa mahallesinde 28 suçun 12’si işlenmiştir. Bu durumun mahalleye yerleşenlerin çeşitliliğinden ve bu mahallede diğer ikisinde bulunan köy cemaati ile aile liderliğine dayanan geleneksel dayanışma bağlarının bulunmayışından, yani mahallenin “slum” özellikleri göstermesinden kaynaklandığını değerlendirmektedir.¹⁴¹ Karpat’ın değerlendirmelerinin çok sınırlı bir alanda sınırlı bir zamanda toplanan verilere dayandığı göz önünde tutulmalıdır.

¹³⁹ Yörükhan T., Gecekondular ve Gecekondular Bölgelerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri, Ankara, 2006, s.59-60

¹⁴⁰ Boran B., “Mücrim Mahalleler”, Yurt ve Dünya, c.2, No:7, Temmuz 1941, s. 32-40’dan aktaran Gölbaşı, agk., s.169-170

¹⁴¹ Karpat, Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm, s.191

İstanbul'da çöküntü bölgeleri, kent yoksulluğunun mekâna en görünür biçimde yansıdığı yerler olarak ortaya çıkmaktadır. Mağduriyetin tek göstergesi yoksulluk da olmamaktadır, görece “güçsüz” olan ya da güçsüzleşen her kesim, bir yandan da muhatabı olduğu mağduriyetten beslenen bir “şiddet” potansiyeli taşımakta; bu potansiyeli abartan muhataplar ise daha saldırgan bir tavrı benimsemektedir. Çelişkinin belirgin bir ucunu “kenar mahalleler” oluşturmaktadır. Kimi zaman bir gecekondu yıkımına karşı direnişte, kimi zaman siyasi bir gösteriye engel olmaya çalışan polis güçlerine direnişte bu mahalleler öne çıkmaktadır.¹⁴² Bu bölgelerde polisin göreceli olarak daha fazla gözetim altında bulundurma ihtiyacı hissettikleri topluluklar(Romanlar gibi) da bulunmaktadır. Gerek burada yaşayanların bir bölümünü suça iten koşullar gerek buralara el atan organize suç örgütleri gerekse de maruz kaldıkları “mekânsal dalgalanma” bu tür bölgelerin aynı zamanda suçluluk bölgeleri olarak algılanmaları sonucunu doğurmaktadır. İkamet ettikleri bölgeler, suçla anılan kişilerin iş bulma gibi konularda ön yargıyla karşılaştıklarını tahmin etmek güç olmamaktadır. Bu türden ön yargılarla kitle iletişim araçlarının dikkatleri bu bölgelere yöneltmesi ve güvenlik güçlerinin yaptığı operasyonlarla daha da pekişmektedir.

10 Şubat 2006'da büyük oranda Romanların bulunduğu Menzilahir Mahallesi'ne 23 Şubat 2006'da ise yine bir Roman Mahallesi olarak bilinen Sarıgöl mahallesi'ne 1500 polisle mahallenin giriş ve çıkışları kapatılarak operasyon yapılmıştır. Bu operasyonda çeşitli suçlardan aranan 15 kişi yakalanmıştır.¹⁴³ 17 Mart 2006 tarihinde Hacı Hüsrev Mahallesi'ne,¹⁴⁴ 23 Haziran 2006 tarihinde ise 600 çevik kuvvet polisinin mahalle giriş çıkışlarını kapatmasının ardından asayiş ve narkotik şube ekipleri Esenler-Karabayır Mahallesi'ne¹⁴⁵ benzer operasyonlar yapmışlardır. Bu sayılan bölgeler dışında son yıllarda polisin mahalle bazında operasyon düzenlediğini yerler arasında Beyoğlu-Dolapdere, Üsküdar-Selamsız, Küçükçekmece-Altınşehir ve Gaziosmanpaşa-Bursa mahalleleri de bulunmaktadır.¹⁴⁶

¹⁴² Akkaya, Y., “Göç, Yoksulluk ve Kentsel Şiddet”, Ed.:Özdek, Y., Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları, Ankara, 2002, s.28

¹⁴³ Radikal, (24 Şubat 2006), www.radikal.com.tr, 02.06.2009

¹⁴⁴ Radikal, (18 Mart 2006), www.radikal.com.tr, 02.06.2009

¹⁴⁵ www.ntvmsnbc.com/news/377718.asp, 14.06.2009

¹⁴⁶ Yılığür, E., “Mahalle Baskınları, Kurtarılmış Bölgeler:Çingeneler ve Vukuat Raconları”, www.sosyalhizmetuzmani.com, 15.06.2009

Büyük kentlerin çöküntü ve gecekondu bölgelerinde yürütülen bir araştırma çerçevesinde 1863 kişiyle gerçekleştirilen bir anket çalışması “dışlama olgusu”na yönelik olarak yöneltilen sorulara verilen yanıtlar, romanlara yönelik dışlayıcı ve ayrımcı yaklaşımların yaygınlığını ortaya koymaktadır. Çocuklarının kimlerle arkadaş olmasını izin vermeyecekleri yönündeki soruya ankete katılmayanların %76’sı “Çingenerler” yanıtını vermiştir. Çingenerler yanıtından daha yüksek oranda belirtilen gruplar “eşcinseller, hayat kadınları, AIDS hastaları” iken, sabıkalılar yanıtını %63’ü ile “Çingenerler” yanıtından daha geride olduğu görülmektedir.¹⁴⁷

Ünlü, Alkışer ve Edgü’nün yapmış olduğu araştırmada Tarlabası’nda işsizlik ve kayıt dışı sektörde bir takım tehlikeli ve riskli işlerde çalışma durumu hâkimdir. Ayrıca yoğun bir çocuk emeği kullanımı söz konusudur. Çocukların aile geçimine katkı amacıyla okulu bırakması eğitim yoluyla dikey hareketlilik imkânlarını ortadan kaldırmaktadır. Bölgede yaşayanların büyük çoğunluğu ya hiç eğitim görmemiş ya da çok az görmüştür. Suçluların bölgede barınması ve çetelerin bölgede yaşayan gençlere yönelmesi bölgeyi suçla anılan bir yer haline getirmektedir.¹⁴⁸

Yılmaz’a göre Tarlabası sakinleri yalnızca burada yaşıyor olmaktan dolayı ahlaksız ya da suça yatkın görülmektedir. “Tarlabası’nda politik veya kurumsal bir dayanışmanın ailedeki hissini bulunmaması, bölge sorunlarını çözmeye yönelik politik birikim eksikliği ve yaşayanların önemli bir kesimini ikamet kaydını olmaması gibi nedenlerle politik; bölgedeki binaların köhnemişliği nedeniyle mekânsal; bölgede yaşayanların etnik kimliklerine yönelen ve bölgenin suç ve fuhuşla anılmasından kaynaklanan damgalayıcı nitelendirmelerle söylemsel düzeylerde dışlanma olgusuyla karşı karşıyadır. Bu şekilde damgalandıkları sürece ‘sosyal dışlanmanın kısır döngüsüne daha da hapis olacak korku salan’ faaliyetlere karışmaktan başka yolları kalmayacaktır.”¹⁴⁹

¹⁴⁷ Adaman F., Keyder Ç., Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma, http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf, s.107, 15.07.2009

¹⁴⁸ Ünlü, A., Alkışer, Y., ve Edgü, E., Fiziksel ve Sosyokültürel Değişim Bağlamında Beyoğlu’nda Suç Olgusunun Değerlendirilmesi, İstanbul, 2000, s.30-34

¹⁴⁹ Ünlü, Alkışer, ve Edgü , agk., s.35-37

Şen, Ayazma, Gazi Mahallesi ve Tarlabası'nda yaptığı araştırmalara dayanarak ilk iki mahalleden farklı olarak Tarlabası'ndaki damgalanmanın kaynağının “etnik siyasal bir kimlikle ilişkili olmaktan ziyade semte yönelik muğlak olumsuz bir hava aracılığıyla kurulan “kentsel patoloji algısı” olduğu görüşüne varmıştır. Tarlabası'nın içerdiği toplumsal ve kültürel çeşitlilik “etnik damgalanma” tezini şüpheli hale getirmektedir.¹⁵⁰

Ersan Ocak, bu bölgelerin çöküntü alanı haline gelmesini çeşitli şehirselleşme olgularına “uzaklık” bağlamında ele alarak ortaya koymuştur. Bu yaklaşıma göre yoksulların barındığı yerler ya kentin yerleşik alanlarının dışında kalan ve kentte ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin minimum düzeye indiği fiziksel uzaklık, ya zaman içerisinde kent içerisinde kalan sert yamaçlar ya vadi tabanları gibi yerleşime elverişsiz mahallelerin kurulduğu uzaklık, ya da fiziksel ve ekonomik olmaktan ziyade eski kent merkezinin “çöküntü alanı” haline gelmiş kesimlerinde kent merkezinin hemen yanı başında buralarda yerleşen yoksullarla diğer kentliler arasında sosyal ve kültürel uzaklıkla belirlenmektedirler.¹⁵¹ Özellikle kadınların yaratmış olduğu komşuluk ilişkilerine dayalı sosyal etkileşim, mahalledeki bazı sokakları suça karşı korumaktadır. Ancak bu, sokaklarda suç işlenmemesinin bu sokaklarda oturanların başka bölgelerde suç işlemeyeceği anlamına gelmemektedir. Söz konusu çalışmada böyle bir durum olup olmadığını tespit etmeye yönelik bir araştırma yapılmamıştır.

Ocak 2006'da Esenler Karabayır Mahallesi'ne düzenlenen bir operasyonun ardından üst düzey bir emniyet yetkilisi, İstanbul'da benzer on kadar semt bulunduğunu, mahallelerde sokak numaralarının, su, elektrik vs. kayıtlarının bulunmadığı mahallelilerin, operasyonlar sırasında taşlarla direnişe geçtiklerini, evleri yerin altından bir birlerine bağlayan ve böylece zanlıların kaçmalarını sağlayan tüneller bulunduğunu belirtmiştir. Özellikle de küçük çocukların cezai ehliyetleri olmaması nedeniyle aileleri tarafından suça itildiklerini düşünen emniyet yetkilileri bu tür mahallelerdeki sorunu şu şekilde ortaya koymaktadırlar: “Burada toplumsal bir sorun yaşanıyor. Sadece emniyet tedbirleriyle çözülmesi güç gözüküyor. Bu bölgelerin sürekli göç alması da yeni suç örgütlerinin oluşmasına

¹⁵⁰ Şen, agm., s.256

¹⁵¹ Ocak, E., “Kentın Değişen Anlamı”, Birikim Dergisi(Haziran-Temmuz), İstanbul, 1996, s.86–87

neden oluyor. Aileler yakalanıyor ancak çocuklar yine orada yaşayanların insafına bırakılıyor. Bu çocukların ilgili kurumların koruması altına alması gerekiyor.”¹⁵²

Karabayır Mahallesi, Siirt, Sinop, Sivas, Giresun ve Kars’tan yoğun göç almıştır. Ayrıca, İzmir ve Tokat’tan gelen Alevi Romanlar da bu mahallede yaşamaktadırlar. Doğu’dan gelenlerin çoğunlukta olduğu bir grup, mahalleyi ikiye bölen Sakarya Caddesinin üst tarafında, Romanlar ise aşağı bölümlerde yaşamaktadırlar. Mahallede yaşayan Romanların önemli bir bölümü çöp toplayıcılıkla geçinmekte iken bir kısmı ise işsizdir. Her iki grubun gençleri “gözle görülmeyen sınırlarla” birbirlerinden ayrılmış durumdadırlar. Mahallede 2002 yılında bir Siirtli ile Roman arasında yaşanan alacak meselesinden dolayı çıkan kavganın, Romanlar ile Karadenizliler ve doğulular arasında yaşanan toplu çatışmaya dönüşmesiyle gündeme gelmiştir. Bu olaylar sonucunda bir kişi ölmüş; biri ağır 21 kişi yaralanmış, gözaltına alınan 138 kişiden 39’u tutuklanmıştır. Gözaltına alınan 21 kişinin üzerinde ruhsatsız tabanca bulunmuş, ayrıca olaylardan sonra Romanların evleri tek tek aranmıştır. Romanlar, “Alevi oldukları için kendilerine ayrımcılık yapıldığı, belediyenin kendilerine hizmet vermediği, polis de karşı taraftan olduğunu”, olayın aktörlerinden Siirtliler ise, “romanlarla aynı mahallede yaşamak istemediklerini, roman gençlerinin sokaklarda içki içtiğini ve Karabayır’ı akşam dışarı çıkılmaz bir yer haline getirdiklerini” savunmaktadırlar.¹⁵³

Erman, Karabayır mahallesindeki şiddete, yaşanan ekonomik krizlerin, işsizliğin ve yoksulluğun yarattığı hayal kırıklığı, siyasal ve ekonomik yönden zayıf grupların “günah keçisi” olarak görülmesi ve bu nedenle ayrımcı ve dışlayıcı davranışlarla karşılaşmaların yol açtığını düşünmektedir. Mahallede bu günah keçisi rolü taşıyanlar Alevi ve Roman olmalarına ek olarak aynı zamanda da çöp toplayıcılık gibi bir meslekle geçinenlerdir. Türkiye’ye özgü bir boyutu, bu mahallelerin neredeyse tümünün romanların yerleşik olduğu mahalleler olmasıdır. Romanların geleneksel olarak sahip oldukları mesleklerin ortadan kalkması, onların

¹⁵² Hürriyet, (21 Ocak 2006), www.hurriyetim.com.tr, 02.05.2009

¹⁵³ Erman T., “2000’li Yıllarda Kent Çapında Şiddet:Esenler, İstanbul Olayının Düşündürdükleri”, www.sav.org.tr/almanakyazilar%5Csiddet05t_erman.htm, 20.06.2009

yoksullukları ve eğitim düzeylerinin düşüklüğü inkâr edilemese de burada belirleyici olan onlara yönelik dışlama ve ön yargılardır.¹⁵⁴

Son yıllarda bu tür bölgelerde yoğun olarak yerleşen kesimlerden diğeri ise güvenlik nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan göç edenlerdir. Her ne kadar önceden belirtildiği gibi hemşeri dayanışması gibi olanaklar olsa da güvenlik nedeniyle göç edenlerden bazılarının çöküntü bölgesi olarak nitelendirilen yerlere yerleşmek zorunda kaldıkları tahmin edilmektedir.

3.3.2. Suç Üretim Yerleri: Varoşlar

1980 sonrasında neo liberal politikalarla kentlerdeki bölünme ve ayrışma üst sınıfın kendine duvarlar örmesiyle ve ötekilerinden ayrıştırmasıyla sonuçlanmıştır. Bu ayrışma bir süre sonra söyleme de yansımaya başlamış ve dışlanan kesim "varoş" olgusu ile kendini oluşturmuştur. Belirli nedenlerle potansiyel suçlu olarak görülen kesimlere ek olarak kent yoksullarını ve köylerden göç edenler kentlilerin bir kısmı tarafından "tehlikeli sınıflar" olarak nitelendirilmektedir.¹⁵⁵

Ekinci, bu kavramı şu şekilde dile getirmiştir: "Bugün gecekondu toplumda karşımıza yasa dışı bölücü siyasi örgütlerin kök saldıkları Cumhuriyet'in kuruluş ilkelerine özellikle laikliğe aykırı yaşantı ve görüşlerin hüküm sürdüğü çevreler olarak çıkmaktadır. Ayrıca, tinerci çocuklardan, sokak çetelerine, kapkaççılara kadar her türlü şiddetin ve yasa dışılığın adresi gecekondu olmaktadır. Ve bu durumu ifade etmek için yeni bir kavram oluşturulmuş durumdadır: Varoş ve varoşlu."¹⁵⁶ Varoşlu sözcüğü giderek günlük yaşamda ve özellikle basında, yaygın olarak kullanılan bir kavram haline gelmektedir. Türkiye bağlamında ise varoş sözcüğünün yaygın olarak kullanılmaya başlanması, 1 Mayıs 1996 olaylarının basında ifade edilmesi sırasında olmuş; örneğin "Varoşlar Kente İndi", "Patlayan Varoşlar" gibi başlıklar atılmış, 'kırlardan kentlerin kenarlarına akan milyonlarca insanın, nasıl

¹⁵⁴ Erman, agm., www.sav.org.tr/almanakyazilar%5Csidet05t_erman.htm, 20.05.2009

¹⁵⁵ Bozkulak, S., "Sermaye, Kentsel Dönüşüm ve Varoş Fakirin Mali Zengininin Hazinesi" <http://www.arkitera.com.tr/h53294-sermaye-kentsel-donusum-ve-varos-fakirin-mali-zengininin-hazinesi.html>, 22.06.2009

¹⁵⁶ Ekinci, O., "İllegal Kent: Sultanbeyli", Cumhuriyet(28.Aralık 1993), <http://ejts.revues.org/index85.html>, 22.06.2009

radikal dinciliğin, terörün ya da vandalizmin kucağına itildiğini görmek' gereğinden bahsedilmiştir.¹⁵⁷ Gecekondu kavramının, gecekonducuların zaman içinde uğradıkları değişimlerden/dönüşümlerden dolayı geçerliliğini kaybettiği, içinin boşaldığı ve yerini alacak yeni kavramlara ihtiyaç duyulduğu için varoş sözcüğü giderek artan bir biçimde gecekondu yerine kullanılmaya başlanmıştır. Varoşun, şiddetin kol gezdiği, yasa dışı faaliyetlerin hâkim olduğu, toplumla bütünleşmek yerine topluma ve sisteme karşı bir duruşun üretildiği yerler olarak ifade edilmeye başlanmıştır. İkinci bu durumu abartarak; "Bu kurgulama içinde varoşlu, kent ve kentli için sürekli bir tehlike kaynağıdır; topluma ve Cumhuriyet'in varlığına bir tehdittir; Cumhuriyet'in üzerinde kurulduğu ana ilkeleri yok etmeye, düzeni yıkmaya çalışan bir düşmandır; kenti kuşatarak teslim almaktadır. Arazi yağması ve imar afları, salt kentleri değil, 'laiklik ve demokrasi'yi de tehdit' etmektedir."¹⁵⁸ şeklinde yorumlamıştır.

1990 sonrasında kentin suç depoları olarak gösterilen ve artık kentin merkezinde olan yerler söylemde de "varoş" ile ötekileştirilerek buraların suçun ve suçlunun kaynağı olduğu ve artık içimizde yaşadığı ve her an tehlike ile yaşadığımız korkusu kentlinin hayatına ve dünya görüşüne yerleştirilmiştir. Kentli bu söylemle beraber kent çevresindeki korunaklı sitelerde yaşamayan başlamış, kentin tehlikesinden kendini ve ailesini korumasının yolunun kentin tehlikelerinden uzakta durmasıyla mümkün olduğuna, bunu da kentten uzaklaşarak tehlikelerin bir şekilde içeri giremeyeceği yaşam tarzına sığınarak sağlayabileceğine inanmıştır. Böylece yoksullar kent dışına gönderilirken hem suçun yok olduğu düşünülmekte hem de kent merkezinin en değerli alanları bu değeri hak eden insanlara mekân olmaya başlamaktadır.¹⁵⁹ Herhangi bir altyapı, ulaşım, sosyal donatı gibi olanakların olmadığı bu alanlarda genç kuşak grupları bir araya gelerek "çete" denilen oluşumlara yönelmektedirler. Bu çeteler kendilerine hedef olarak kentin "kozmopolit" mekânlarını, önemli ulaşım odaklarını ve insan trafiğinin en çok olduğu alanları seçmektedirler. Ayrıca suça yönelik kurulan bu gruplar ekonomik

¹⁵⁷ Bila, F., "Varoşlar", Milliyet, 6 Mayıs 1996, <http://ejts.revues.org/index85.html>, 22.06.2009

¹⁵⁸ İkinci, "İllegal Kent: Sultanbeyli", Cumhuriyet(28 Aralık 1993)'den aktaran <http://ejts.revues.org/index85.html>, 24.06.2009

¹⁵⁹ Bozkulak, S., agm., <http://www.arkitera.com.tr/h53294-sermaye-kentsel-donusum-ve-varos-fakirin-mali-zenginin-hazinesi.html>, 22.06.2009

yapıya müdahale ederek, bu alanda da “biz sizi koruruzcu” söylemi üreterek kendilerine büyük haksız kazançlar sağlamaktadırlar.¹⁶⁰

Bu durumu Özer şu şekilde ifade etmektedir: “Örneğin Diyarbakır, Mersin veya İstanbul’a baktığımızda birbiriyle alakası olmayan en az iki kent görmek mümkün. Diyarbakır ve Mersin’in aynı adı taşıyan Gazi caddelerinde ya da İstanbul’un Şişli’sinde Mercedes marka otomobilleri, vitrinlerini her türlü lüks eşyaların süslediği büyük hiper marketleri ve dev gökdelenleri görüyoruz. Öbür taraftan bu olanaklara sahip olmayan Diyarbakır’daki Benu Sen Mahallesi, Mersindeki Siteler Mahallesi, İstanbul’daki Sultanbeyli çıkıyor karşımıza. Bu varoşlardaki insanlar yoksul, işsiz, aç ve çaresizdir ve de sisteme kızgındırlar. Bu da önemli bir gerilimi içinde taşıyor. Sonuçta devlet kırsal alanı güvenli hale getireceğim diye uyguladığı yanlış sosyo ekonomik, güvenlik ve göç politikaları sonucu, kentlerin varoşlarını fitili ateşlenmemiş bombalar haline getirmiş oluyor.(...) Hayal kırıklığı, kompleks, hınç ve hırs içinde kendi yaşam alanlarındaki adacıklarına ve gatolarına dönen bu arada kalmış insanlar ya sisteme dış bileyerek ya da bir takım alışkanlıklar edinerek bu durumdan uzaklaşmaya çalışacaktır. İşte uyuşturucu, içki, kumar, hırsızlık, çetecilik gibi bağımlılıklar ve bunların oluşturduğu alt gruplar bu vasatta yeşerip boy atmaktadır.”¹⁶¹

Gazeteci yazar Mehmet Altan’ın İstanbul Gazi Mahallesi’ne yapmış olduğu bir gezintisi sonrası yazdığı yazısında varoşlardaki suç olayını özetle net bir şekilde anlatmaktadır: “... yaşamlarını güvence altına aldıktan sonraki dönemin gençleri ise artık daha iyi yaşamak, televizyonlarda gördükleri zenginlikten paylarını almak istiyorlar... Üstelik de kısa yoldan... Çoğunluğu okulu bırakıyor. Bir işe yarayacağına inanmıyorlar. Mesleksizlik, hayatı daha da zorlaştırıyor. O bunalım bir an önce "köşeyi" uğursuz işlerden dönmeye itiyor bir kısmını. İstanbul'da son on yılda suç oranı yüzde 87 oranında artarken, varoşların yoğunlaştığı on dört ilçede suç oranı yüzde 285 oranında artmış o yüzden.”¹⁶²

¹⁶⁰ Pesen, A. Cemil, “Suç ve Kent”(30 Nisan 2007), <http://www.mimnap.org/W/?P=54>, 24.06.2009

¹⁶¹ Özer, A., Bağımlılığı Yaratın Sosyolojik Koşulların Göç - Kentleşme(me) ve Organize Suç Bağlamında İrdelenmesi, www.tohav.org/?bolum=dosya&no=44, 23.06.2009

¹⁶² Altan, M., Varoşların Kod Adı: Suç Oranı Yüzde 285, <http://arsiv.sabah.com.tr/2005/12/07/gnd115.html>, 24.06.2009

TBMM Araştırma Komisyonu Raporunda “varoş patlıyorum dedi” başlığıyla haber haline getiren bir gazetede yer alan saptamalardan bazıları şunlardır: “İstanbul çevresinde hızla oluşan ve her tür düzenden yoksun gecekondu bölgeleri terör için elverişli bir ortam oluşturmaktadır. Anadolu’nun çeşitli yerlerinden gelen gruplar belirli bölgeleri yerleşim alanı olarak seçmekte ve bu yörelerde her türlü güvenlik ve istihbarat hizmetini de güçleşmektedir. Alt yapı hizmetlerinden yoksun bu bölgelerde hizmetlerin yetersizliği bahane edilerek devlet aleyhine propaganda yapılmakta ve gençler teröre itilmektedir. Anadolu’dan gelen insanlar bu yörelerde adeta koloniler şeklinde dışa kapalı bir biçimde yaşadıklarından her türlü suçlu buralarda rahatlıkla saklanabilmektedir... Gecekondu arsalarının satımından elde edilen gelirlerin bir kısmını terör örgütlerine ulaştığı yolundaki kanı bazı çevrelerce ifade olunmakta ve bu bölgelerde Anadolu’dan gelen vatandaşlar arasında etnik farklılık ve dini görüş ayrılıkları istismar edilerek bölücülüğe uygun ortamlar yaratılmaktadır. Türkiye’deki suçluların 5’te 2’si İstanbul da yaşıyor. Sabıkalı sayısı 300bin.”¹⁶³

27 Ocak 1992 tarihli MGK toplantısında t bu temel sorunların başta gelenin asayiş ve güvenlik sorunu olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Buradan, MGK’nın özellikle 1990’lı yılların başından itibaren İstanbul’a özel bir önem verdiği sonucu ortaya koymaktadır: “Ülkenin sosyo-ekonomik potansiyeli içinde özgün bir değere sahip İstanbul ilinde, hızlı kentleşme, nüfus artışına paralel olarak hizmetlerin etkinliğini de artırmak üzere İstanbul’un asayiş, güvenlik ve huzur dâhil her alandaki sorunlarının tespit ve değerlendirilmesini amaçlayan bir rapor ele alınmış, İçişleri Bakanlığı koordinatörlüğünde yapılacak müteakip çalışmalarla çözüm önerilerinin geliştirilerek uygulanmaya konulmasına devam edilmesi kararlaştırılmıştır.”¹⁶⁴ 25 Şubat 1992 ve 26 Nisan 1996 tarihli toplantılarda da İstanbul’un asayiş ile ilgili söz konusu çalışmaların devam ettiği bildirilmekte, ayrıca uyuşturucuyla mücadele konusunda özel bir vurgu yapılmaktadır. Nisan 2005 ve Aralık 2005 tarihli toplantılarda ise iç göçün yarattığı kamu düzeni sorunlarının ele alındığı ve bu konuda çalışmalar yapıldığı belirtilmektedir.¹⁶⁵ Özetle Türkiye’nin güvenliği konusunda en üst düzeyde sorunlu olan MGK’nın “hızlı kentleşme” olarak

¹⁶³ Erder, S, Kentsel Gerilim, Ankara, 1997, s.97

¹⁶⁴ www.mgk.gov.tr/turkce/basimbildirileri.html, 20.05.2009

¹⁶⁵ www.mgk.gov.tr/turkce/basimbildirileri.html, 20.05.2009

nitelendirdikleri iç göç süreçlerini asayiş sorunları yaratan bir olgu olarak algıladığı, İstanbul'a ise bu konuda özel bir ağırlık verilmiştir.

Varoşlara yönelik tehdit algısının güncel bir örneğini Agos Gazetesi genel yayın yönetmeni Hrant Dink'in öldürülmesinin ardından yazdığı yazıda Hürriyet Gazetesi genel yayın yönetmeni Ertuğrul Özkök "varoş psikopatı" tabirini kullanmıştır: "Ben örgütten çok ama çok daha tehlikeli bir şeyden söz ediyorum. Toplumun çok daha derinlerinden gelen ve hepimizi tehdit eden bir tehlike bu. Varoş psikopatları yavaş yavaş bu toplumun en tehlikeli terör zinciri haline geliyor." "...Evet, Türkiye'de bazı tanınmış insanların kaderi küçük büyük orta boy şehirlerin kenar mahalle kahvelerinde okey masalarında tayin ediliyor. Artık hücre evine bile ihtiyaç yok. Peki, bununla nasıl mücadele edeceğiz... Varoş psikopatlarını enterne etmeye bu hastalığın yeni kuşaklara buluşmasını mani olmaya çalışmalıyız."¹⁶⁶ Özkök'ün bu ifadeleri, varoşu sadece büyük kentlerin gecekondu mahallelerini değil Türkiye'nin bütün kentlerinde yaşayan yoksulları bir tehdit unsuru olarak algıladığını göstermektedir.

Serkan Gölbaşı, 1980 sonrasında bu güne kadar gelen süreçte suç istatistiklerinin sınırlılıklarının bu dönem içinde kesin yargılara varmaya güçleştirse de ulaşılan sınırlı verilere dayanılarak suç oranlarının genel olarak artmakta olduğunu ve mala karşı suçların büyük şehirlerde yoğunlaştığı tespitini ortaya atmıştır. İstanbul'un başta hırsızlık olmak üzere pek çok suçta Türkiye ortalamasının üzerinde yer aldığını, bu artışın kentleşme ile ilişkisini ortaya koymuştur. Gölbaşı, suç istatistiklerini araştıran sosyal bilimcileri bu konuda daha kapsamlı ve derli toplu çalışmalar yapmaya davet ederken, bu konuda istatiki verileri düzenleyen güvenlik birimlerinin bu konulardaki yetersizliklerini gidermeleri önerisini dile getirmiştir.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Özkök E., "Madımak Sendromu", Hürriyet(24 Ocak 2007), <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5827846&yazarid=10>, 29.05.2009

¹⁶⁷ Gölbaşı, agk., s.211-212

3.3.3. Çocuk Suçluluğu

Özellikle sanayi devrimi ve kentleşmenin artması ile birlikte geleneksel kalıplara bağlı aile yapısı bozulmaya başlamış ve aile içinde bir statü belirsizliğine bağlı olarak mevcut norm ve değer biçimlerinde bir çöküntü yaşanmıştır. Son zamanlarda çocuk suçluluğu üzerine yapılan araştırmalarda ailenin çocuk üzerindeki sosyal kontrolünün azlığı, suç sebebi gösterilmektedir.¹⁶⁸

Göç eden ailelerin kentte karşılaştıkları sosyal ve ekonomik sorunlar, aile yapısını olumsuz etkilemekte, bu çerçevede ortaya çıkan aile içi şiddet, ihmal, istismar ve ailelerin parçalanması gibi unsurlar, çocukları sahipsiz ve korumasız duruma düşürmekte ve sokağa itmektedir.¹⁶⁹ Sonuç olarak ailenin sosyoekonomik şartları, aile hayatının ruh sağlığını etkilediği gibi çocuğun kişiliğini de etkilemektedir. İsteklerine kavuşamayan veya kötü hayat şartlarına mahkûm olan çocukların kişiliğinde derin izler bırakmaktadır. Bu durum, çocukların erken yaşta suç ve kabahat teşkil eden fiillerle tanışmalarına sebebiyet vermektedir. Diğer yandan, memleketinde iş bulamayan ve para kazanmak amacıyla dışarıya giden erkekler, gayri meşru işlerle uğraşmakta ve geride kalan anneler de sayısı fazla olan çocukları ile yeterince ilgilenememektedirler. Neticede sahipsiz ve ilgisiz kalan çocuklar her türlü telkine açık hale gelmektedirler. Bu durum, 2005 yılı TBMM “Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu”nda da vurgulanmıştır. Bu rapora göre, çocukları sokağa iten sebepler arasında, göç ve buna bağlı olarak yaşanan uyum sorunu ve yoksulluk ilk sıralarda yer almaktadır. Yine aynı komisyon raporuna göre, çocukları sokakta bekleyen tehlikeler olarak da, şiddet, madde bağımlılığı, suç örgütlerine katılma vb. tehlikeler belirtilmiştir.¹⁷⁰

Varoşlarda yaşayan çocuklar, aileleri tarafından genellikle sokaklarda çalıştırılmakta, yaşama, gelişme, korunma ve kendisini ifade etme haklarından

¹⁶⁸ Erkan, agk., s.52

¹⁶⁹ Serinkan, C., “Bölücü Terörü Besleyen Varoş Gerçeği”,

<http://www.stratejikboyut.com/haber/bolucu-teroru-besleyen-varos-gercegi-28239.html>, 29.06.2009

¹⁷⁰ Sokakta Yaşayan ve Çalışa Çocuklar, http://shcek.gov.tr/hizmetler/Sokakta_Yasayan_Calisan_Cocuklar/rapor1.htm, 29.06.2009

mahrum edilmektedirler. Buralardaki çocuklar, teknik tabiriyle “Kaybolmuş Çocuk Sendromu” yaşamaktadırlar. Çocuklar, yeterli eğitim alamadıkları, aile sevgisi ve ilgisinden yoksun olarak büyüdükleri için, ergenlik döneminde kimlik arayışı içerisine girmekte ve olumsuz grupların etkisiyle model olarak terör örgütüne veya diğer yasa dışı suç örgütlerine kaymaktadırlar.¹⁷¹

Göç olayını yaşayan çocuklar daha çok hırsızlık ve yaralama suçlarını işlemektedirler. Yaralama suçlarının toplumsal uyumsuzluk kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Hırsızlığın ilk planda daha çok ekonomik zorluklar nedeniyle yapıldığı, çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak için bu yola başvurduğu değerlendirilmektedir. Hırsızlık yapan çocuk bu yolla maddi gereksinimini gidermekten çok ailenin ve okulun denetiminden uzak kalmanın verdiği bir başıboşluk içinde suça yönelmekte, sevgi ve sevecenlik eksikliğini gidermek için bu yola başvurmaktadır. 6-25 yaşları arasındaki 125 çocukla yapılan araştırma, çocukların yüzde 92’sinin, Doğu Anadolu Bölgesi’nden İstanbul’a göç eden ailelerin çocukları olduğunu göstermektedir.¹⁷² Yine Doğu Anadolu’nun en fazla göç alan ili olan Diyarbakır’da valiliğin 2004’de yaptığı bir çalışmada ise, kentte kapkaç ve yankesicilik olayına karışan 141 çocuğun %80’inin kentin köylerinden ya da çevre illerden göç eden ailelerin çocukları olduğu tespit edilmiştir.¹⁷³

Yine 1976 yılında yapılan bir incelemede, hükümlü olan 1186 çocuk ve gencin %66’sının köy kökenli olduğu, %20’sinin kasabada, %14’ünün kentte yaşadıkları tespit edilmiş, kentte yaşayıp da polisle başı derde girenlerin %93’ünün ise gecekondu bölgelerinde oturdukları belirlenmiştir.¹⁷⁴

Boran, 11 suçlu çocukla ve emniyet görevlileriyle yaptığı görüşmeler ve Ankara’nın “içtimai mıntıkları”nda yaptığı gözlemlerden yola çıkarak suçluların yoğunlaştığı bölgeler ile bu bölgelerin sosyolojik özelliklerini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Boran, emniyet görevlilerinin ifadelerinde suç olaylarının belli

¹⁷¹ Serinkan, C., “Bölücü Terörü Besleyen Varoş Gerçeği”, <http://www.stratejikboyut.com/haber/bolucu-teroru-besleyen-varos-gercegi--28239.html>, 29.06.2009

¹⁷² Ceylan, C., “Türkiye’de Son 20 Yıl İçerisinde Kırsal Alanlardan Kent Merkezlerine Yapılan Göçlerin Çocuk Suçluluğu Üzerindeki Etkileri Nelerdir?”, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/turkiyegoc.htm>, 09.06.2009

¹⁷³ www.radikal.com.tr, 22.06.2009

¹⁷⁴ Yörükoğlu, A. Gençlik Çağı, İstanbul, 1990, s.325

bölgelerde toplandığını, bir sosyoloji öğrencisiyle 141 adet suç işlemiş ama cezaevi ya da islahahine gönderilmemiş çocuk hakkında yaptıkları araştırmalarda, bunların arasında kent içerisinde yerleşik 56'sının tamamının da bu bölgelerde yaşamakta olduğunu ve yine tamamının Ankara'ya başka il ya da köylerden göç eden ailelerin çocukları olduğu belirtilmektedir. Ankara'nın ilk gecekondu yerleşimleri olan bu mahalleleri Boran, “mantar evler mahallesi” olarak adlandırmaktadır. Boran'a göre bu mahallelerde çocuklar günün büyük kısmını evin dışında geçirmekte, çoğunlukla da oyun amacıyla çeşitli gruplaşmalar meydana getirmektedirler.¹⁷⁵

“Aile değerleri zayıflayınca toplum suç makinesine döndü” başlıklı haberde haberin başlığından da anlaşılacağı gibi aynı sebeplerden bahsedilmektedir. “Ürkütücü tablonun temelinde yatan sebepler konusunda ise uzmanlar hemfikir. Eğitimsizlik, göç, terör, gelir adaletsizliği gibi maddelerin sıralandığı listenin başına aile değerlerinin tahribatı konuluyor. Önü alınamayan boşanma ve aile facialarının bedelini çocukların ödediği vurgulanıyor. Aile terbiyesi görmeyen ve yeterli eğitim alamayan çocuk ve gençler alkol-uyuşturucu batağına saplanırken, suça bulaşanların yaş ortalaması da düşüyor. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün cezaevlerinde yatan 44 bin 551 mahkûm çocuk üzerinde yaptığı bir araştırma, onların neden suça yöneldiğine ilişkin çarpıcı ipuçları veriyor: Yüzde 95'i köyden kente göç etmiş, düşük gelirli ailelere mensup. Yüzde 45'inin babası işsiz. Yüzde 51'i okul yüzü görmemiş. Yüzde 15'inin de anne-babası ayrı yaşıyor ve ailelerinde sabıkalı bir fert daha bulunuyor.”¹⁷⁶

TBMM Töre ve Namus Cinayetlerini Araştırma Komisyonu'na sunulan raporlara göre, İstanbul'da suça karışan çocukların büyük bölümünün hırsızlık ve dolandırıcılıkta kullanılmaktadır. Rapora göre 2003 yılında 10.500 civarında olan olay sayısı, 2004 yılında 1000 artışla 11.500'ü aşmaktadır. 2005 yılı sonu itibariyle İstanbul'da suça karışan çocuk sayısı da 10.000 civarındadır. Ancak bu raporun bir sonucunda bu çocukların “sokak çocuğu” olmadığı ortaya çıkmaktadır. Çünkü aynı rapora göre, yakalanan çocukların yüzde 57'si madde bağımlısı değildir, yüzde 37'si sigara, sadece yüzde 1-2'ler civarında da hap, yapıştırıcı ve çözücü madde

¹⁷⁵ Boran B., “Mücrim Mahalleler”, s.32–40'dan aktaran Gölbaşı, agk., s.168

¹⁷⁶ www.frmtr.com/guncel/838589-aile-degerleri-zayiflayinca-toplum-suc-makinesine-dondu.html, 22.06.2009

kullanıcısı bulunmaktadır. Daha önemlisi bu çocukların yüzde 84'ü öz anne ve babasıyla, yüzde 2'si sokakta, yüzde 4'ü akrabalarında ve yüzde 3'ü de sosyal hizmet kurumlarında yaşamaktadır.¹⁷⁷ Bu tablo, suçun işlenmesinde ailenin de belli şekillerde rolü olduğu gerçeğini sergilemektedir.

Yapılan bir araştırmaya göre intihar edenler üzerine konulan tanıda şizofreniden sonra ikinci sırada göç ve benzeri süreçlerin tetiklediği depresyon gelmektedir. Yabancılaşma ve uyum sorunları ile büyüyen gençlerin ergenlik ve sonraki dönemlerde depresyona girme olasılıkları düşünüldüğünde bu durum, göçün anlaşılmasının ve kontrol altına alınarak planlı bir sürece geçilmesinin gençler açısından son derece önemli olduğunu göstermektedir.¹⁷⁸

ATO'nun "Çocuk Suçlular Raporu"nda, tespitlere göre son 5 yılda güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocuk sayısındaki artış yüzde 88'dir. 2004 yılında güvenlik birimlerine getirilme nedeni yüzde 64 ile suç isnadı ve bunların yüzde 19'u mağdur, yüzde 5'i sokak çocuğu, yüzde 9'u madde bağımlısı olduğu, madde bağımlısı çocukların yüzde 5'inin kız olduğu belirtilmektedir.¹⁷⁹

Türkiye Ulusal Raporu Hazırlık Komitesi tarafından bu görüşleri de kapsayacak şekilde hazırlanan "Ulusal Rapor ve Eylem Planı"nda konu, "öncelikli konular" arasında sayılmıştır. Raporda bu konudaki tespitler şöyledir: "Değişik nedenler ve özellikle aile içi şiddet sonucu ailelerinden kopan bazı çocuklar ise toplumsal ve kurumsal desteğin yetersiz olduğu kentsel mekânda kendilerini sokakta bulmaktadır. Çocuğa ilişkin daha karmaşık bir sorun aracı oluşturmaktadırlar. Suçluluğa itilen bu çocuklar, toplumsal duyarlılığın yetersizliği ve bu çocuklara sahip çıkan mekanizmaların gelişmemişliği dolayısıyla çaresiz kalmakta ve geleceğin sorunlarının potansiyel parçaları haline gelmektedirler."¹⁸⁰

¹⁷⁷ www.meclishaber.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?.p1=42880, 01.07.2009

¹⁷⁸ Güner, O., Kırdan Kente Göç Bağlamında Gençlerde Oluşan Kültür ve Kimlik İnkilemleri, www.kayaburun.com/yayinlar/Kirdan%20Kente%20Goc.doc, 22.06.2009

¹⁷⁹ ATO, Çocuk Suçlular Raporu, <http://www.atonet.org.tr/turkce/bulten/bulten.php3?sira=4>, 24.07.2009

¹⁸⁰ Tekeli, İ., Habitat II Konferansı Yazıları, Ankara, 1996, s.101

3.4. Türkiye’de Yapılan Suç İstatistikleri Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Türkiye’de suç, uzun süre bireysel faaliyet olarak görülmekle birlikte, son 30 yılda suçların görünümü değişmiş ve örgütlü suçlar daha etkin bir hal almıştır. Bu bağlamda suçların nitelik ve niceliğine bakıldığında her geçen gün artış olduğu gözlenmektedir. Devletimizin imkân ve kaynaklarının terör örgütleri ile mücadele bağlamında yoğunlaşması, diğer suçların artışına zemin hazırlamış, son on yıllık dönemde trafik suçları birinci, asayiş suçları ikinci, kaçakçılık suçları üçüncü, toplumsal olaylar dördüncü, terör suçları beşinci sırada yerini almış, gelişen teknolojinin suçta kullanılmaya başlanması ile yeni suç tipleri ortaya çıkmıştır.¹⁸¹ Ancak çalışmada sadece asayiş suçları ele alınmıştır. Asayiş suçları; toplumsal olaylar, terör ve ideolojik nedenlerle işlenmiş suçlar, ölümlü veya yaralamalı trafik kazaları dâhil trafik suçları ile kaçakçılık ve organize suçlar dışında kalan, teşekkül halinde işlenenlerde dâhil olmak üzere kişiler ve/veya mal varlığına karşı işlenen suçları ifade etmektedir.¹⁸²

Suçlar hakkında bilgi veren çeşitli istatistik türleri bulunmaktadır. Bunlardan Adalet Bakanlığı istatistikleri ve cezaevi istatistikleri suçlar hakkında yeterli bilgi verememektedir. Bu yetersizlik suçların birçoğunun mahkemeye gelene kadar elenmesi, bazı suçların istatistiklere işlendiklerinden farklı bir görünüm içinde yansıtılması (örneğin nitelikli hırsızlığın basit hırsızlık olarak gösterilmesi) gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Cezaevi istatistikleri de suçluların çok sınırlı bir bölümünü temsil etmektedir. Bunların yanında kriminolojik araştırma yapan kurumların düzenlediği istatistikler ve uluslararası istatistikler bulunmaktadır.¹⁸³

Bir toplumdaki gerçek suçluluğun bilinmeyip istatistiklere yansımayan bölümüne “siyah sayılar” adı verilmektedir. Siyah sayılar suçlunun mağdur tarafından tanımlanamaması, mağdurun rızası, suçu önemsememesi, suçu işleyenle kişisel ilişkileri ya da utanma duygusu nedeniyle suçu ifşa etmek istememesi, korkması ile polis ve adalet mekanizmasına güvenmemesi, yargılama giderlerini ve yargılama sürecinde harcayacağı zamanı düşünerek şikâyetçi olmaması polisin

¹⁸¹ Toplumsal Suç, Suçluluk, Şiddet(31Ekim 2009), <http://ymmd.org/?p=177>, 21.11.2009

¹⁸² www.asayis.pol.tr, 06.05.2009

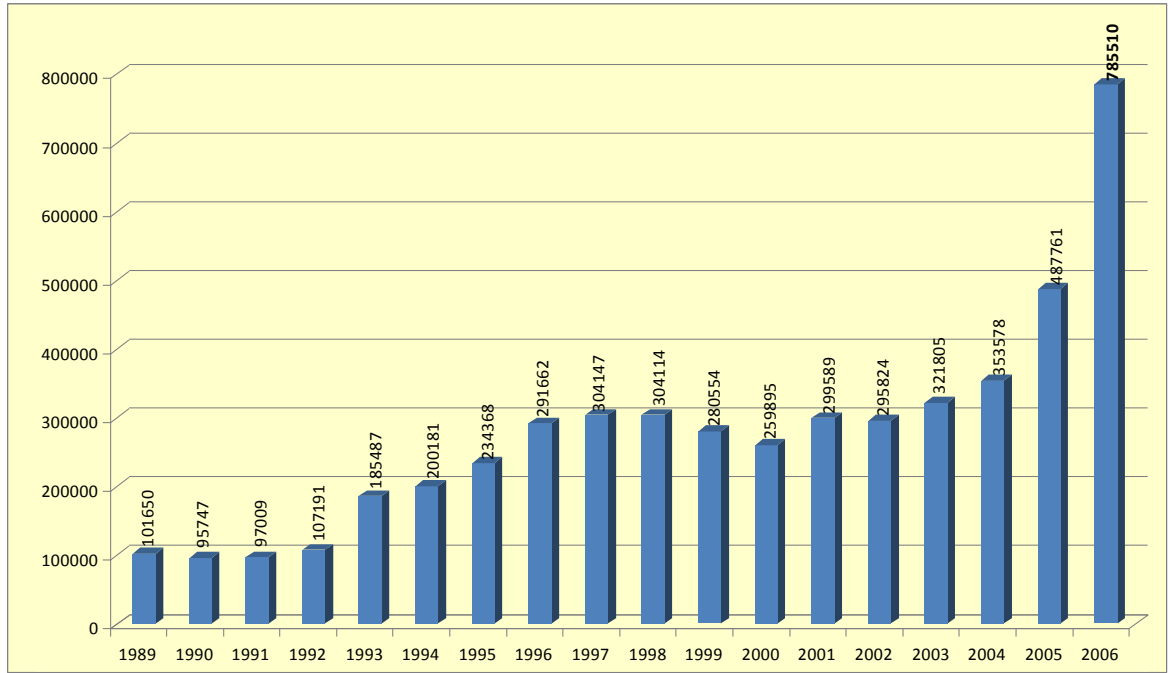
¹⁸³ Sokullu-Akinci F., Kriminoloji, İstanbul, 1999, s.68-72

önemsemediği suçları kayıt altına almaması ve bizzat kendilerinin işlediği suçları gizlemesi gibi nedenlerle oluşmaktadır.¹⁸⁴ Ayrıca polisin suçluları koruması veya olayları geçiştirmesi de mümkündür. Bütün bunlara polisin ve jandarmanın başarılı görünmek amacıyla kendilerine ulaşan olayların bir kısmını istatistiklere yansıtılmamaktadır.

Kentlerde işlenen suçların hem çalınacak daha fazla şey bulunması hem de kentlerin bunları çalmak için daha uygun bir sosyal çevre olmasına (çarşılar, pazar yerleri, depolar) ve kente göç edenlerin göç sonrası yaşadıkları sorunlara ya da kentle bütünleşememelerine bağlanabileceği konusunda araştırmaların yeterli bilgiyi veremediği Serkan Gölbaşı'nın yaptığı çalışmalarda ortaya konmuştur. Bu konuda yapılması gerekenin, genellemeler yapmaya yeterli bir suçlu örneklemeyle gerçekleştirilecek anket ve derinlemesine mülakatlar olduğunu belirtmektedir. Bu tür araştırmalarda suçlulara suç türleri ve suç işlemelerinin diğer nedenleri de göz önünde bulundurularak “ne kadar süredir kentte yaşadıkları”, “kent için ne ifade ettiği”, “göç etmişlerse göçün ardından yaşadıkları sorunlar” vb. gibi konularda sorulacak olan sorular kentleşme ile suç arasında ne düzeyde bir ilişki bulunduğu konusunda daha fazla bilgi elde etmeyi sağlayabilir.¹⁸⁵

¹⁸⁴ Gölbaşı, agk., s.178

¹⁸⁵ Gölbaşı, agk., s.179

Grafik-1**1989-2006 Toplam Asayiş Suçları**

Türkiye’de asayiş suçlarının 1994-2003 döneminde, 1999 ve 2000 yılı hariç, sürekli artış olduğu görülmektedir.¹⁸⁶ (bkz. Grafik-1) 1994 yılında 196.532 olan suç sayısı 2003’te 322.189’a çıkarak 1994-2003 döneminde %63,9 oranında artmıştır. Suç sayısının özellikle 1994-1996 ve 2000-2001 dönemlerinde hızlı artışı dikkati çekmektedir. Suç sayısının hızlı artışı gösterdiği 1994-1996 ve 2000-2001 dönemleri, Türkiye’de ekonomik krizlerin yaşandığı ve yüz binlerce kişinin işsiz kaldığı dönemlere (1994, 2000 ve 2001) denk gelmektedir.¹⁸⁷ İşsizlik gerek birey, gerekse içinde yaşadığı toplum açısından ekonomik ve sosyal birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla ortaya çıkan ekonomik krizlerin suçu artırıcı bir etkide bulunduğu tezi ortaya atılabilir. Birçok teorik ve deneysel çalışmada da cezaların caydırıcılığı, adalet sistemi, yoksulluk ve işsizlik oranı gibi çeşitli faktörler suçun sebeplerini açıklamada kullanılmıştır. Ayrıca Türkiye’de asayiş suçlarının coğrafi dağılımına bakıldığında, sayıca en çok asayiş suçu İstanbul (82529), Ankara (30887), İzmir (22482), Bursa (16787) ve Antalya (14677) gibi büyük şehirlerde

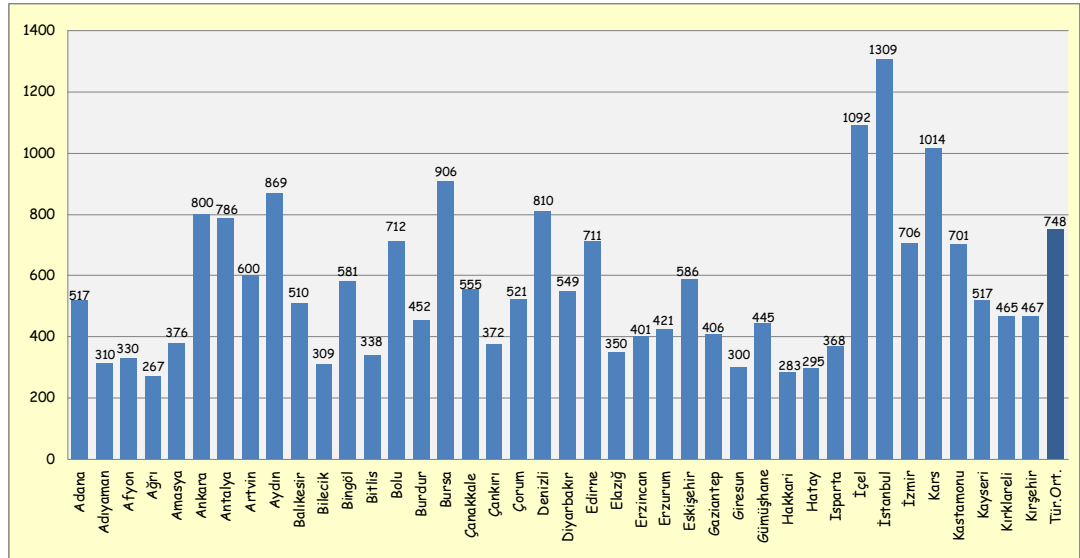
¹⁸⁶ Gölbaşı, agk., s.250, Yılmaz, A.,ve Günayergün, S., “Türkiye’de Şehir Asayiş Suçları: Dağılım ve Başlıca Özellikleri”, yayim.meb.gov.tr/dergiler/170/170/ali%20yilmaz.doc ve Alaç, A. Erkan, Türkiye’de Suç ve Suç İstatistikleri Üzerine Bir Araştırma, http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/36/web/anayasa_hukuku_insan_haklari/ali_erkana_alac.htm, 02.07.2009

¹⁸⁷ Yılmaz, A.,ve Günayergün, S., “Türkiye’de Şehir Asayiş Suçları: Dağılım ve Başlıca Özellikleri”, yayim.meb.gov.tr/dergiler/170/170/ali%20yilmaz.doc, 22.06.2009

meydana gelmektedir.¹⁸⁸ Türkiye'nin en kalabalık nüfuslu bu şehirlerinde suçun sayıca fazla olması beklenen bir durumdur. Bu nedenle, bir yerin suç durumunun belirlenmesinde sadece suç sayısının esas alınması yetersiz kalmaktadır. Bu konuda suçun nüfusa bölünmesi ile elde edilen suç oranı, daha iyi bir gösterge olmaktadır.

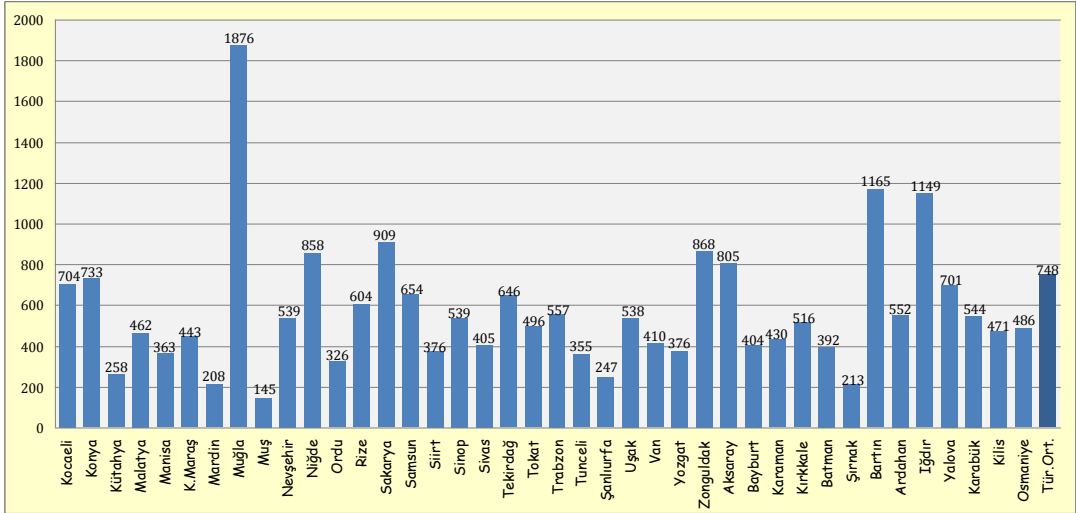
Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 1997 ve 98 yıllarına ait asayiş olayları değerlendirmesinde illerin tek tek asayiş suç türleri ortaya konmuştur.¹⁸⁹ 1998'de 100.000 kişiye düşen asayiş suçu Türkiye ortalaması 748 iken bu oran İstanbul için 1309'dur. Muğla, 1876 ile İstanbul'u geride bırakan tek kenttir. Bu durum muhtemelen Muğla'nın yaz tatili döneminde nüfusunun büyük artış göstermesinden kaynaklanmaktadır.(bkz. Grafik-2)

Grafik-2 1998 Yılı 100.000 Kişiye Düşen Asayiş Suçu

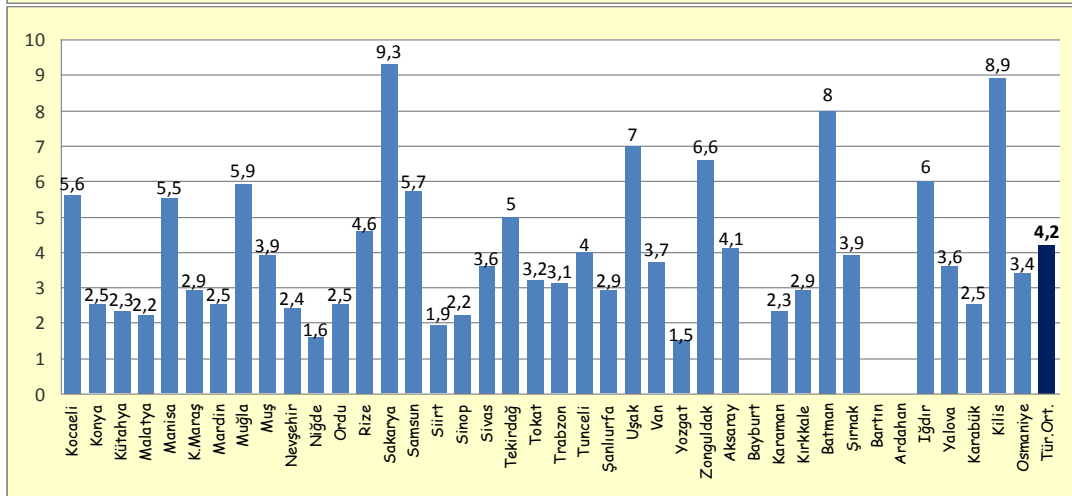
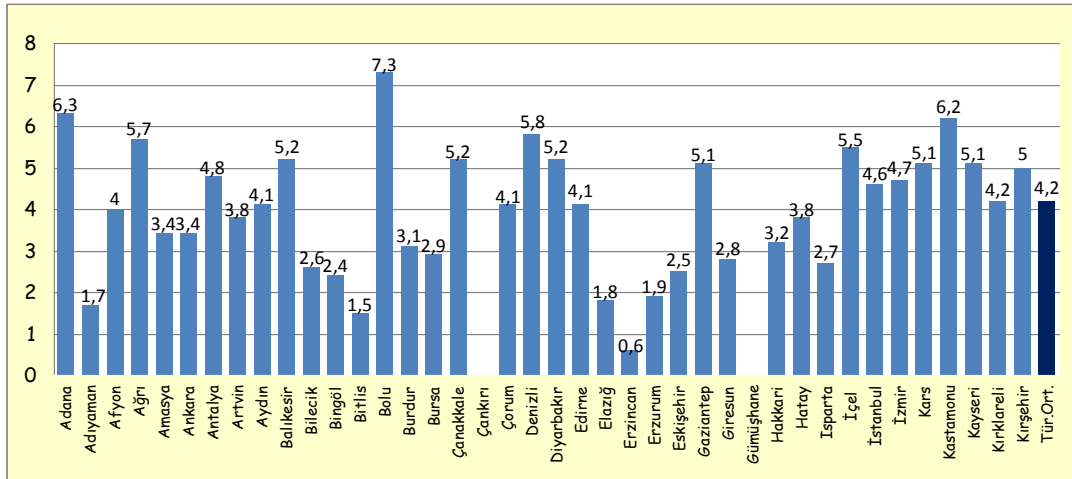

¹⁸⁸ Yılmaz, A., ve Günayergün, S., "Türkiye'de Şehir Asayiş Suçları: Dağılım ve Başlıca Özellikleri" agm., yayim.meb.gov.tr/dergiler/170/170/ali%20yilmaz.doc, 22.06.2009

¹⁸⁹ Alaç, A. Erkan, Türkiye'de Suç ve Suç İstatistikleri Üzerine Bir Araştırma, http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/36/web/anayasa_hukuku_insan_haklari/ali_erkon_alac.htm, 26.06.2009

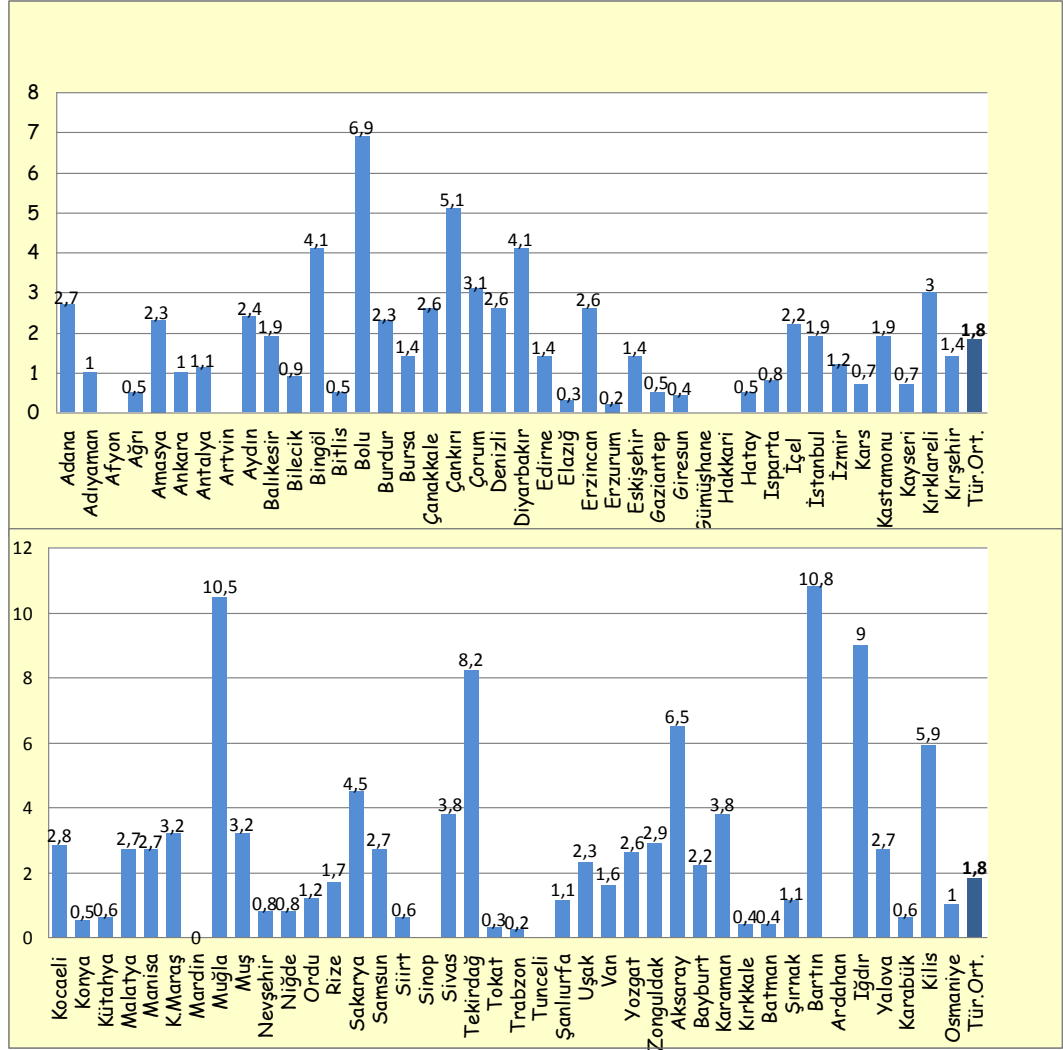

Grafik-3 1998 Yılı 100.000 Kişiye Düşen Cinayet Oranı

1998'de 100.000 kişiye düşen cinayet oranı Türkiye ortalaması 4,2 iken bu oran İstanbul'da 4,6'dır.¹⁹⁰ (bkz. Grafik-3)

Grafik-4 1998 Yılı 100.000 Kişiyeye Düşen İrza Geçme Suçu

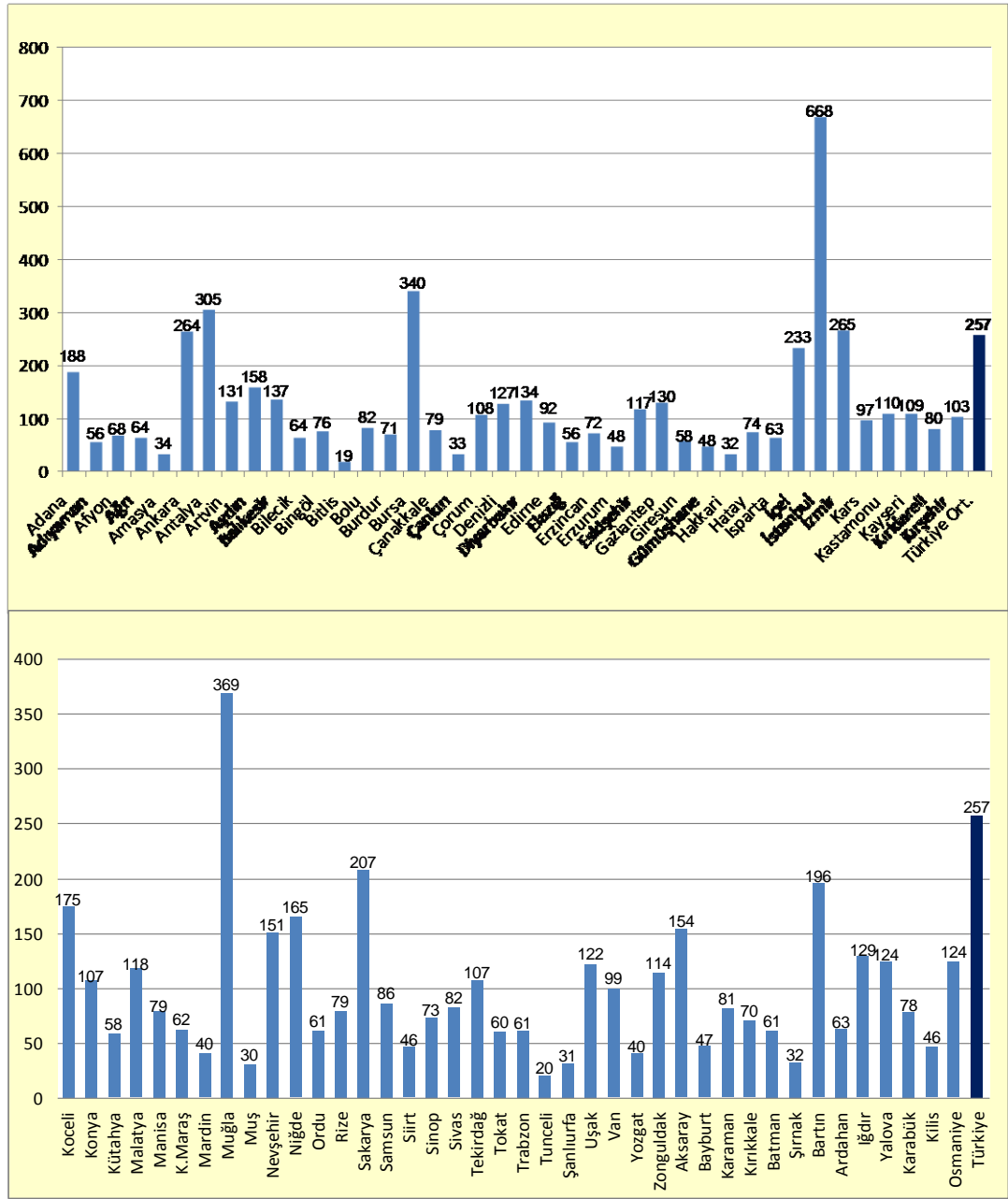

İrza geçme suçunda Türkiye'de için 1,8 İstanbul için ise 1,9'dur.¹⁹¹ (bkz.Grafik-4)

¹⁹⁰ Alaç, A. Erkan, Türkiye'de Suç ve Suç İstatistikleri Üzerine Bir Araştırma, http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/36/web/anayasa_hukuku_insan_haklari/ali_erkana_alac.htm, 26.06.2009

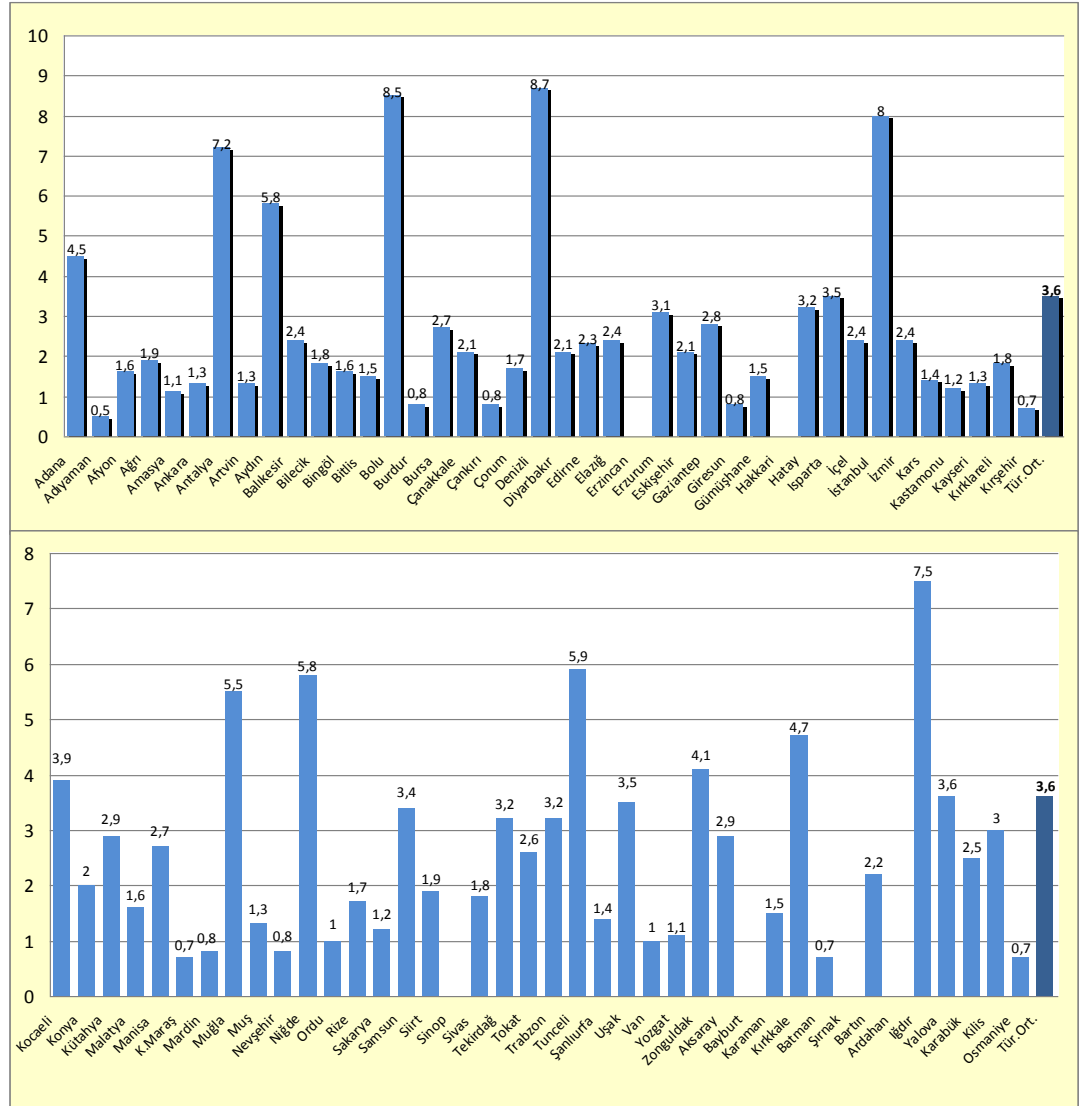
¹⁹¹ Alaç, A. Erkan, Türkiye'de Suç ve Suç İstatistikleri Üzerine Bir Araştırma, http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/36/web/anayasa_hukuku_insan_haklari/ali_erkana_alac.htm, 26.06.2009

Grafik-5 1998 Yılı 100.000 Kişiyeye Düşen Hırsızlık Suçu

Hırsızlık oranlarına bakıldığında Türkiye ortalaması 257 iken İstanbul'da bu oranın 668'dir.(bkz. Grafik-5) Dikkat edilirse mala karşı suçlarda, özellikle hırsızlıkta fark çok yüksektir.

Grafik-6 1998 Yılı 100.000 Kişiyeye Düşen Gasp-Soygun Suçu

Gasp ve soygun suçunda Türkiye ortalaması 3,6 iken, İstanbul'da bu oranın yüz binde 8 olduğu görülmektedir.¹⁹² (bkz. Grafik-6)

Bu oranlar İstanbul'un suçluluk oranının yüksekliğinin sebebi olarak mala karşı suçların, özellikle de hırsızlığın neden olduğunu göstermektedir. Mala karşı suçların, kentlere ve özellikle de büyük kentlere özgü olduğu görüşünü doğrulamaktadır. Grafikler incelendiğinde bu görüşün diğer büyük kentler içinde genel olarak geçerli olduğu görülmektedir.

¹⁹² Alaç, A. Erkan, Türkiye'de Suç ve Suç İstatistikleri Üzerine Bir Araştırma, http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/36/web/anayasa_hukuku_insan_haklari/ali_erkana_alac.htm, 26.06.2009

Diğer bir çalışmada 1991 yılı ile 2004 yılı karşılaştırıldığında suçların sayısal olarak 1991'e göre 3,6 kat arttığı görülmektedir. 1991 yılında polis sorumluluk alanında günde 266 suç işlenirken, günde yaklaşık 969 suçun işlendiği ortaya çıkmaktadır. 1991 yılında yüz bin kişiye düşen suç oranı 288 iken 2004 yılında 803'tür.¹⁹³

Recep Sanal, "Türkiye'deki İllerin Emniyet ve Asayiş Bakımından Risk Durumlarının Belirlenmesinde Bir Yöntem Önerisi" başlıklı makalesinde EGM'den aldığı 1999 yılı asayiş olaylarına ilişkin verileri analiz ederek "illerin güvenlik ve asayiş riski açısından sıralamasını" çıkarmıştır.(bkz. Ek-1, Tablo-1) Bu çalışma, İstanbul, İçel, Antalya ve İzmir gibi birlikte en riskli iller arasındadır. Ancak Sanal'ın yasal grev ve lokavtları ve yasal toplantı ve gösterileri yürüyüşlerini bu risk kategorisine dâhil etmiştir.¹⁹⁴

Türkiye'de asayiş suçlarının yarıdan fazlasını mala karşı suçlar oluşturmaktadır. Hırsızlık ise mala karşı suçların büyük bölümünü teşkil etmektedir. Mala karşı suçlarda 2003 yılında 100.000 kişiye düşen suç ortalaması Türkiye genelinde 373 iken bu oranın en fazla olduğu 6 kent Antalya (878), İstanbul (697), Gaziantep (583), Muğla (505), Bursa (498) ve Mersin (477)'dir.(bkz. Ek-1 Tablo-2) Bu kentler içerisinde İstanbul gibi özellikle Antalya, Gaziantep ve Mersin'de genel olarak son yıllarda yoğun göç alan, şehirleşme oranı ve sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi yüksek, büyük nüfuslu ve güvenlik nedeniyle göç edenlerin yoğunlaştığı kentlerdir.¹⁹⁵

2003 yılı için yapılan bir araştırmada, 100.000 kişiye düşen asayiş suçu sayısı Türkiye genelinde 674 iken İstanbul'da bu sayı 832'dir. Ancak İstanbul, Türkiye ortalamasının üzerinde olmasına rağmen Türkiye'de bu dönemde suç oranı en yüksek 10 il içerisinde girememektedir. Bu sıralamada Antalya (1372) ve Mersin (1077) gibi büyük kentlerin olduğu kadar Bartın (1255) ve Niğde (1228) gibi kentlerin de gerisinde kalmaktadır. Ayrıca 2003 yılı nüfusu bir milyonu aşan,

¹⁹³ Kaya, N.Ç., "Şiddetin Sosyal Dinamikleri", Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu(Aralık 2006), s.10-11, <http://e-kutuphane.egitimsen.org.tr/pdf/1588.pdf>, 02.07.2009

¹⁹⁴ Sanal, R., "Türkiye'deki İllerin Emniyet ve Asayiş Bakımından Risk Durumlarını Belirlenmesinde Bir Yöntem Önerisi", Polis Bilimleri Dergisi,(c.3, No:3/4), Ankara, 2001, s.193-217

¹⁹⁵ Yılmaz, A.,ve Günayergün, S., "Türkiye'de Şehir Asayiş Suçları: Dağılım ve Başlıca Özellikleri" yayim.meb.gov.tr/dergiler/170/170/ali%20yilmaz.doc, 22.06.2009

İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana, Konya, Gaziantep, Antalya ve Mersin şehirlerindeki suç durumu ele alınmıştır. 2003 yılında Türkiye’de işlenen toplam 322189 asayiş suçunun %63,1’i (203409); 144186 şahsa karşı suçun %48,6’sı (70217) ve 178003 mala karşı suçun %74,8’i (133192) nüfusu bir milyonu aşan dokuz büyük şehirde gerçekleşmiştir.¹⁹⁶

ATO’nun Emniyet Genel Müdürlüğü rakamlarından yararlanarak hazırladığı “Suç Terörünün Bilançosu Raporu”ndaki verilerde 2005 ve 2006 yıllarında hırsızlık suçlarında büyük bir artış olmuştur. İstanbul’un başta hırsızlık gibi mala karşı suçlarda önde gelen kent olmuştur. ATO’nun elde ettiği verilere göre toplam evden hırsızlık suçu sayısı 2002’de 26.275 iken 2006’da 85.964’e yükselmiştir. İş yerinden hırsızlık için bu rakamlar sırasıyla 27.365, 55.697, otodan hırsızlık için 18.063 ve 68.855’tir. Diğer mala karşı suçlarda da 2005 ve 2006 yıllarında büyük bir artış görülmektedir.(bkz. Ek-1, Tablo-3) ATO’nun elde etmiş olduğu verilerde, 2005 ve 2006 yıllarında yukarıdakilerin yanında bazı diğer suçlarda artışlar gözlenmektedir. Bu verilere göre 2004’te 5587 tehdit suçu işlenmişken, 2005’te 10.809, 2006’da ise 28.088 tehdit suçu işlenmiştir. Toplam hakaret ve sövme suçları ise 2004, 2005 ve 2006 yılları için sırasıyla 2339, 4600, 11.509’dur. Buna karşılık öldürme ve cebren ırza geçme ve ırza tasaddi gibi suçlarda bu ölçüde artışlar gerçekleşmediği görülmektedir. Öldürme için rakamlar aynı yıllar itibariyle sırasıyla 3072, 3391 ve 3455’tir. Cebren ırza geçme ve ırza tasaddi için 1861, 2001 ve 2326’dır.¹⁹⁷ Diğer açıdan şahsa karşı suçlarda yaralama ve darpta, adam kaçıрма, tehdit, aile fertlerine kötü muamele, tehdit, hakaret ve sövmeye, müstehcen hareketler ile intihara teşebbüste gözle görülür artış meydana gelmiştir.(bkz. Ek-1, Tablo-4)

Emniyet Genel Müdürlüğü’nün 2004 yılında yaptığı “Türkiye’nin Suç Haritası” çalışmasına göre İstanbul’da bir yılda işlenen suç oranının Türkiye genelininin 4’te 1’i olduğu belirlenmiştir. İstanbul Asayiş Şube Müdürlüğü’nün hazırladığı “2006 Yılı Asayiş Raporu” ilçelerin suç haritasını ortaya koymuştur. Bu rapora göre, gasp ve yankesicilik olaylarında Beyoğlu ve Eminönü ilk sırada yer alırken Topkapı, Şişli, Beşiktaş listede yüksek değerleri ile öne çıkmaktadır.

¹⁹⁶ Yılmaz A.,ve Günayergün S., “Türkiye’de Şehir Asayiş Suçları: Dağılışı ve Başlıca Özellikleri” yayim.meb.gov.tr/dergiler/170/170/ali%20yilmaz.doc, 22.06.2009

¹⁹⁷ ATO “Suç Terörünün Bilançosu Raporu” Ankara, 2007, www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=1078&l=1, 28.04.2009

Hırsızlık olaylarında Beşiktaş, kapkaç olaylarında ise Topkapı ilk sırada yer almaktadır.¹⁹⁸ Bu mekânların kentin kozmopolit mekânları, ulaşım noktaları ve kalabalık alanları olduğu görülmektedir. Ayrıca bu alanların ortak noktalarından biri de önemli ekonomik hareketliliklerin olduğu alanlar olmalarıdır.

Karasu'nun çalışmasında, 2000 yılında göç alan 15 kentte on bin kişiye düşen suç sayısı ortalaması 41 iken, bu sayı en fazla göç veren 15 kentte 36'dır. 2006 yılında göç alan 15 kentte, on bin kişiye düşen suç sayısı ortalaması 133 iken, bu sayı en fazla göç veren 15 kentte 60'dır. En fazla göç alan 15 kentte 2000–2006 yılları arasında suç sayılarındaki artış % 367,8 olup, bu oran göç veren 15 kent için % 292'dir. Buna göre en fazla göç alan 15 kentte hem daha çok suç işlenmektedir, hem de suç artış hızı daha yüksektir. (bkz. Ek-2, Tablo-5) İstanbul, Kocaeli, İzmir, Bursa, Yalova, Gaziantep, Ankara, Adana kentlerinde suç oranları hem 2000 yılında, hem de 2006 yılında Türkiye ortalamasının üzerindedir. Nüfus yoğunluğu en yüksek olduğu 15 kentten 9'unda hem 2000 yılında hem de 2006 yılında işlenen suç sayısı Türkiye ortalamasından yüksektir. 2000 yılında nüfusun en yoğun olduğu 15 kentte on bin kişiye düşen suç sayısı ortalaması 40 iken, nüfusu en az olan 15 kentte bu sayı yalnızca 19'dur. 2006 yılında nüfusun yoğun olduğu 15 kentte on bin kişiye düşen suç sayısı ortalaması 111'e, nüfus yoğunluğu az olduğu 15 kentte ise 67'e yükselmiştir. Ancak kentler arasındaki fark korunmuştur. (bkz. Ek-1, Tablo-6) Bu rakamlardan hareketle, nüfus yoğunluğunun suçu artırıcı bir etkisi olduğu, nüfusu yoğun kentlerde daha çok suç işlendiği görülmektedir.¹⁹⁹

Tablo-7'ye bakıldığında, kentleşme oranının en fazla olduğu 15 kent ile kentleşme oranının en düşük olduğu 15 kent arasında suç bakımından bir ilişki kurulabilmektedir. (bkz. Ek-1, Tablo-7) 2000 yılında en fazla kentleşmiş 15 kentte, on bin kişiye düşen suç sayıları ortalaması 42 iken, bu 2006 yılı için 119'dür. En az kentleşmiş 15 kent için bu sayılar sırasıyla 25 ve 69'dur. Bu arada kentleşme oranı en yüksek 5 kentten on bin kişiye düşen suç sayıları, 2000 yılı itibariyle, Türkiye ortalaması olan 31'den daha yüksektir. Bu sayılar; İstanbul'da 67, Ankara'da 58, İzmir'de 50, Eskişehir'de 54, Gaziantep'te 75'dir. Kentleşme oranı en fazla olan 15

¹⁹⁸ Pesen, A., "Suç ve Kent"(30 Nisan 2007), <http://www.mimdap.org/w/?p=54>, 24.06.2009

¹⁹⁹ Karasu M. A., "Türkiye'de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi", <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2008-57-04/AUHF-2008-57-04-karasu.pdf>, 21.07.2009

kent içinde, 2000 yılı itibariyle, Türkiye'deki suç ortalamasını aşan kent sayısı 11 iken, kentleşme oranı en düşük olan kentlerde bu sayı 5'dir. 2006 yılında Türkiye'de on bin kişiye düşen suç sayısının ortalaması 90'dır. 2006 yılında kentleşme oranı en fazla olan kentlerden 11'i bu ortalamanın üzerinde iken, en düşük kentleşme oranına sahip kentlerde bu sayı yalnızca 3'dür. Bu verilere göre, suçların kentsel alanlarda kırsal alana göre daha çok işlendiği iddiası doğrulanmış olmaktadır.²⁰⁰ Benzer bir sonuca ulaşılan bir başka araştırmada, Türkiye'deki kentleşme oranı ile suç artışı arasında bir bağlantı kurulmuştur. Büyük kentlerde daha fazla suç işlendiği yargısı Gölbaşı tarafından da dile getirilmiş; özellikle son on yılda suç oranlarında görülen artışın büyük bir çoğunluğunun büyük kentlerde gerçekleştiği belirtilmiştir.²⁰¹

Tablo-8'de, 2006 yılı suç oranları esas alındığında, Türkiye'de on bin kişiye düşen suç sayısı ortalaması 90'dır. Türkiye'nin en gelişmiş 15 kentinden 13'ünde bu sayı aşılmıştır. 2000 yılına göre bir artış söz konusudur. Yalnızca Tekirdağ (58) ve Bolu (86) kentleri bu yönden ülke ortalamasının altında kalmıştır. 2006 yılı içerisinde en az gelişmiş 15 kentin hiçbirisinde Türkiye ortalamasının üzerinde suç işlenmemiştir. (bkz. Ek-1, Tablo-8) Tablo-3'e göre Türkiye'de, 2000 yılında on bin kişiye düşen suç sayısı ortalaması en gelişmiş 15 kent için 41,1 iken, en az gelişmiş 15 kent için 19,9'dur. 2006 yılında bu sayılar sırasıyla 136,8 ile 39,6'dır. Gelişmiş kentler ile az gelişmiş kentler arasındaki suç sayısı arasındaki fark giderek açılmaktadır. 2000 yılında gelişmiş kentler ile az gelişmiş kentler arasında 2,06 olan oran, 2006 yılında 3,45'e yükselmiştir.²⁰²(bkz. Ek-1, Tablo-3)

Ayrıca Emniyet Genel Müdürlüğü 2009 faaliyet raporunda 2006 yılı ile 2009 yılı arasındaki asayiş suç sayıları karşılaştırması yapılmıştır. Buna göre sadece görevli memura mukavemet ve dolandırıcılıkta artış görülürken diğer asayiş suçlarında, özellikle de kapkaçta gözle görülür bir azalma meydana gelmiştir. (bkz. Ek-1, Tablo-9) Özellikle son yıllarda kentlerdeki insanların korkulu rüyası olan kapkaçtaki bu azalmanın sebebi, polisin "güven timleri" adı verilen sivil görünümlü, dışarıda herhangi bir işle uğraşan ekiplerin başarısı olarak gösterilmektedir.

²⁰⁰ Karasu M. A., agm., <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2008-57-04/AUHF-2008-57-04-karasu.pdf>, 21.06.2009

²⁰¹ Gölbaşı, agk., s.185

²⁰² Karasu M.A., agm., <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2008-57-04/AUHF-2008-57-04-karasu.pdf>, 21.06.2009

Türkiye’de asayiş suçları giderek artmaktadır. Suç sayısı 1994-1996 ve 2000-2001 dönemlerinde diğer yıllara göre daha hızlı artış göstermiştir. Ulaşılan çok sınırlı veriye dayanarak Türkiye’de son yıllarda suçların genel olarak artma eğiliminde olduğu, özellikle 2005 ve 2006 yıllarında resmi istatistiklerde büyük bir sıçrama görüldüğü ve İstanbul’un bu tablo içerisinde şahsa karşı suçlar açısından Türkiye ortalamasının gerisinde yer alırken mala karşı suçlar açısından Türkiye’nin başta gelen kentlerinden olduğu söylenebilir.

Genel olarak asayiş suçları, şehirleşme ve sosyoekonomik açıdan daha gelişmiş ve göç alan Türkiye’nin batı yarısında yoğunluk göstermektedir. Bu genel dağılışı içinde, az nüfuslu ve şehirleşme oranı düşük yerlerde şahsa karşı suçların; göç alan ve sosyoekonomik düzeyi yüksek yerlerde mala karşı suçların oranının yüksek olduğu görülmüştür.

Bunun dışında göçün, kesin bir biçimde, suçu artırıcı etkisi olduğunu iddia etmek için en fazla göç alan kentlerde işlenen suçların büyük bir bölümünün göçmenlerce işlendiğinin belirlenmesi gerekmektedir. Göçün yarattığı baskının toplumda gerginliğe yol açması, göçmenlerin göç yüzünden yaşadıkları sorunlar karşısında suça ve sapkın davranışlara yönelmesi gerekmektedir. Yalnızca göç alan kentlerde değil, göç veren kentlerde de suç oranlarındaki artışın inanılmaz boyutlara ulaşması hem konunun ayrıca araştırılması gereğini ortaya koymakta, hem de artan suç oranları bakımından tek etkenin iç göç olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum hem göç dışında değişkenlerin de suç üzerinde etkin olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak ülkenin gelişmişlik derecesi arttıkça suç türlerindeki çeşitlenmelerde, ekonomik suçlarda, dolandırıcılık ve şahsın kişiliğine karşı yapılan suçlarda artış olduğu görülmektedir. Ayrıca insanlar artık daha fazla hukuk yoluna başvurarak şikâyete bağlı suçlar hakkında daha fazla yasal işlem yapılmasını sağlamaktadır.

3.5. Silivri Açık Cezaevi Hükümlüleri ile Yapılan Anket Çalışması

3.5.1. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı İstanbul'a göç ederek burada suça karışmış insanların, temel bilgilerini, sosyo-ekonomik durumlarını, içerde olmalarının olumsuzluklarını ortaya koyarak konumuzla ilgili anlatılanların geçerliliğini sınırlı verilerle test etmek ve karşılaştırmasını yapmaktır. Konu anlatımında genellikle suça neden olan veya sonucunda suç olarak karşımıza çıkan olgular olmasına rağmen bu çalışmada en son aşama olan cezaevi safhası ele alınmaktadır.

3.5.2. Yöntem

Hükümlülerle ilgili yapılacak çalışmayı, verileri daha kolay, doğrudan ve istendiği şekilde elde etmek ve sınıflandırabilmek amacıyla anket yöntemi kullanılmıştır. Sorular çoktan seçmeli ve altında seçenek dışı cevaplar için açıklama bölümü konulmuştur. Ancak verilen cevaplar çok büyük çoğunlukla seçenekler üzerinde olduğu için bırakılan boşluklardaki cevaplar dikkate alınmamıştır. Değerler verilen cevap/toplam cevap sayısına bölünerek yüzde olarak çıkarılmıştır.

3.5.3. Evren ve Örneklem

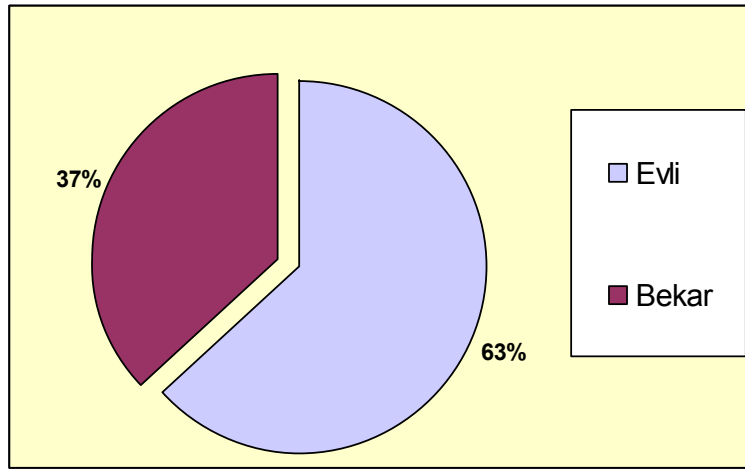
Çalışmanın evrenini Silivri Açık Cezaevinde bulunan İstanbul'a zamanında göç etmiş hükümlüler oluşturmaktadır. Ancak, hükümlülerin çoğunluğunun birtakım işlerde(fırın, mutfak, temizlik vb.) çalışmakta olması 350 civarındaki mevcuttan sadece 123 kişiyle anketi uygulama imkânı sağlamıştır. Ayrıca bunlardan 36'sının İstanbul doğumlu olması, 7'sinin başka ilde nakil edilerek gelmesi sebebi ile sayı 80'e düşmüştür. Çalışmanın örneklemini bu 80 kişi oluşturmuştur.

(Ek bilgi olarak, cezaevinde bulunan tutuklularla herhangi bir görüşme, mülakat vs. yapmak yasal olarak yasak olduğu için sadece Adalet Bakanlığı'nın izni alınarak hükümlülerle anket yapılmıştır.)

3.5.4. Bulgular ve Yorumlar

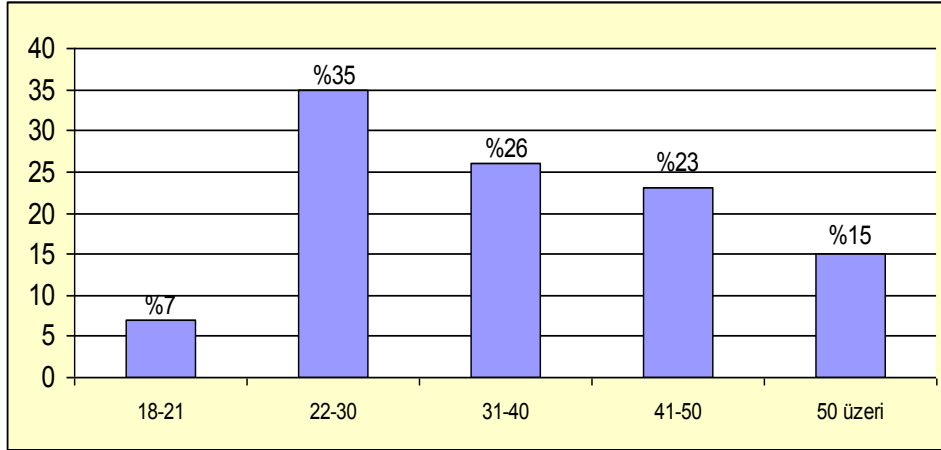
Öncelikle hükümlülere temel bilgiler sorulmuştur. Ardından sosyo-ekonomik durumları hakkında sorularla devam edilmiş, hükümlü bulunmasının çeşitli açılardan olumsuzlukları ele alınmış, son olarak suç ve göç hakkında kendi görüşleri alınmaya çalışılmıştır.

Grafik-7a Medeni Durum

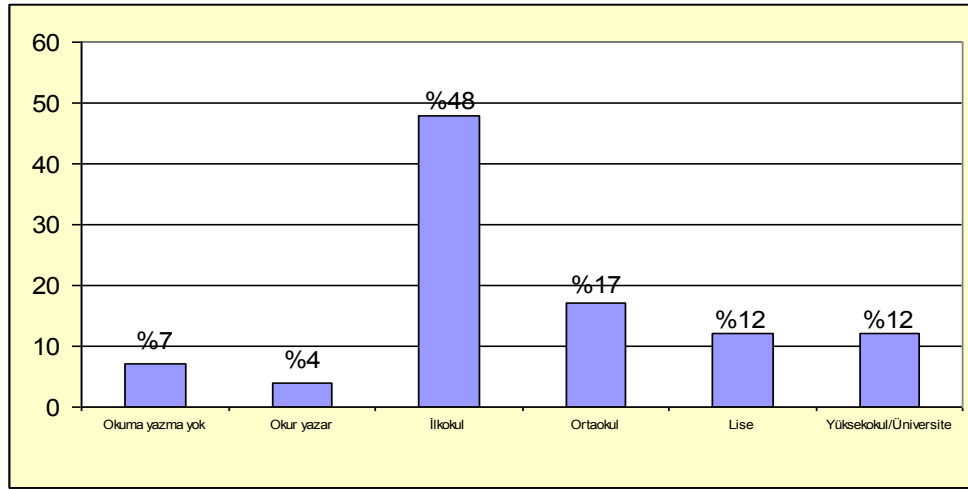
Hükümlülerin %63'ü evli, %37'si bekârdır. Normalde evli olmak bir insan için hem sosyal hem de ailevi denetim açısından olumlu bir durumdur. Hükümlülerin neredeyse 2/3'ünün evli olması, evini geçindirme derdi ile sorumlu ve sorunlu olan bu insanların ekonomik sebeplerden dolayı suç işlemek durumunda kaldığı şeklinde yorumlanabilir.

Grafik-7b Yaş Durumu

Hükümlülerin %35'i 22-30 yaş aralığında, %26'sı 31-40 yaş aralığında, %23'ü 41-50 yaş aralığında, %15'i 50 yaşı üzerinde, %7'si ise 18-21 yaş aralığındadır.

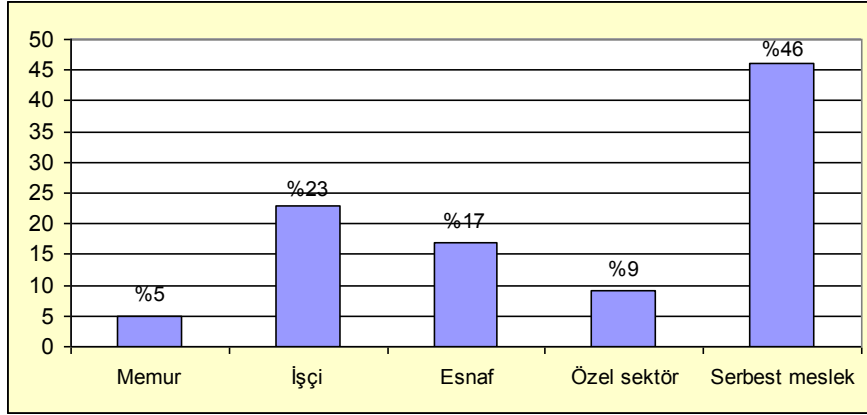
Grafik-7c Eğitim Durumu

Eğitim durumunda, %48'le ilköğretim mezunu olanlar en fazla, %17 ile ortaokul mezunları arkasından gelmekte, lise ve yükseköğretim mezunları %12'şer oranı paylaşmakta, okuma yazma bilmeyen %7 ile sadece okur-yazar olanlar %4'le en az oranları almaktadır.

Kızmaz, eğitim durumu ve suç üzerine yaptığı araştırmasında da bu iki olgu arasındaki anlamlı ilişkiyi ortaya koymuştur. (bkz. Ek-1, Tablo-9)

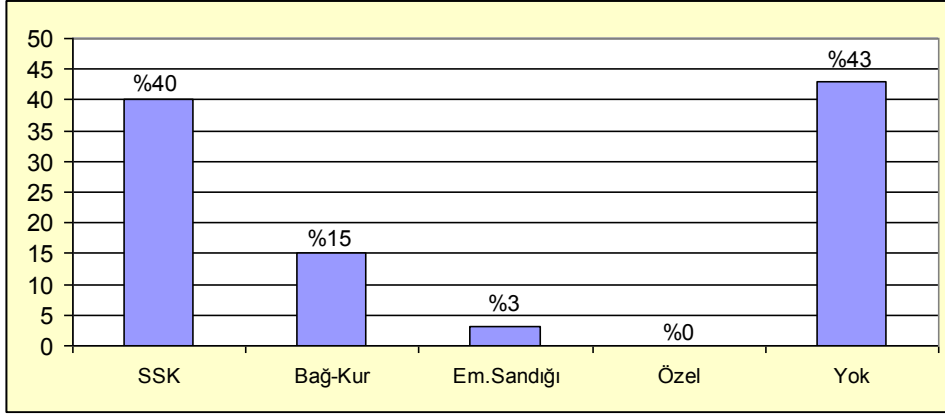
Grafik-7d Sahip Olunan Meslek/İş

Sahip olunan meslek/iş oranlarında, serbest meslek %46'yla başı çekerken, işçi olanlar %23, esnaflar %17, özel sektör %9 ve en son memur kesimi %5'i oluşturmaktadır.

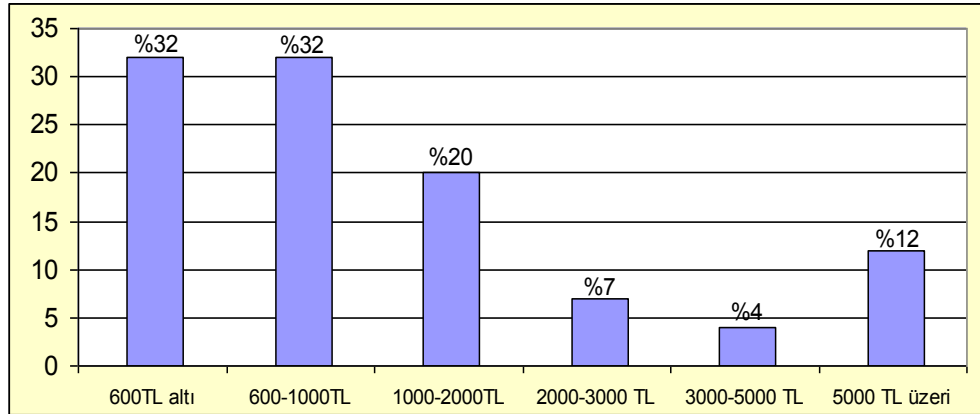
Serbest meslek cevabının yarıya yakın oranda olması bu insanların daha çok niteliksiz, düşük ücretli veya marjinal işlerde çalıştığını göstermektedir. Zaten şehre göç eden insanların da çoğunlukla bu kesimden olduğu bilinmektedir. İşçi olarak çalışanlar ise asgari ücretle veya yoksulluk sınırındaki maaşları ile geçinmeye çalışmaktadırlar. Esnafın ise işlerinin kötü gitmesi, insanlarla olan ilişkilerinin maddi sebeplerden dolayı hemen bozulma ihtimalinden dolayı her an istemeseler de suç işlemek ve suçlu durumunda kalabilmektedirler.

Grafik-7e Bağlı Bulunduğu Sosyal Güvenlik Kurumu

Herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmayanlar %43 oranında iken, SSK %22, Bağ-Kur %15, Emekli Sandığı %3 oranlarına sahiptir. Özel sigortası olan kimse yoktur.

Grafik-7f Dışarıda Maaş/Kazanç Durumu

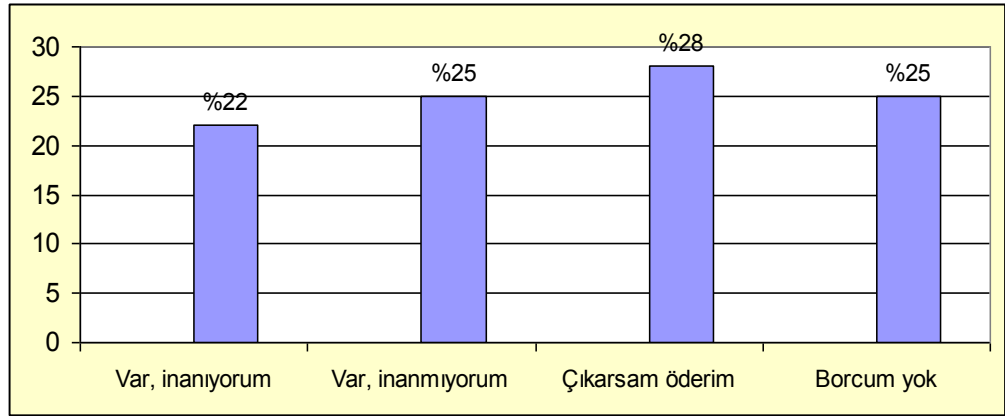

Dışarıda elde ettikleri gelire bakıldığında %32 oranını 600 TL altı ve 600-1000 TL arası paylaşmakta, 1000-2000 TL geliri olanlar %20, 5000 TL üzeri %12, 2000-3000 TL %7, %4 oranıyla 3000-5000 TL gelir grubu en son gelmektedir.

Gelir durumuna dikkat edilirse, 1/3'lük kesim çok düşük gelir elde etmekle beraber, hemen arkasından 1/3'lük oranda 600-1000TL ve 1/5 oranda 1000-2000TL gelir grubu gelmektedir. Bunlar ciddi oranlardır. Türkiye şartlarına göre toplamda %64 oranındaki kesim açlık sınırının altında kazancı varken, 1/5'lik kesim ise yoksulluk sınırının altında hayatını sürdürmeye çalışmaktadır. Bu şartlarda yaşayan insanların %63'ünün evli olduğu göz önüne alındığında gerçekten bir ekonomik

sıkıntı içerisinde olduğu görülmektedir. Diğer dikkat çeken nokta orta ve orta üst gelir grubu düşük oranlarda kalırken, üst gelir grubunun %12’lik bir oranı oluşturmasıdır. Türkiye’de 5000TL ve üzeri gelir grubu nüfus oranı bu orandan daha düşüktür. Bu insanlar ise mali açıdan sıkıntıya girmiş veya içinde bulunduğu suç grubuyla ilişkili yüksek kazanç elde eden kesim olma ihtimali bulunmaktadır.

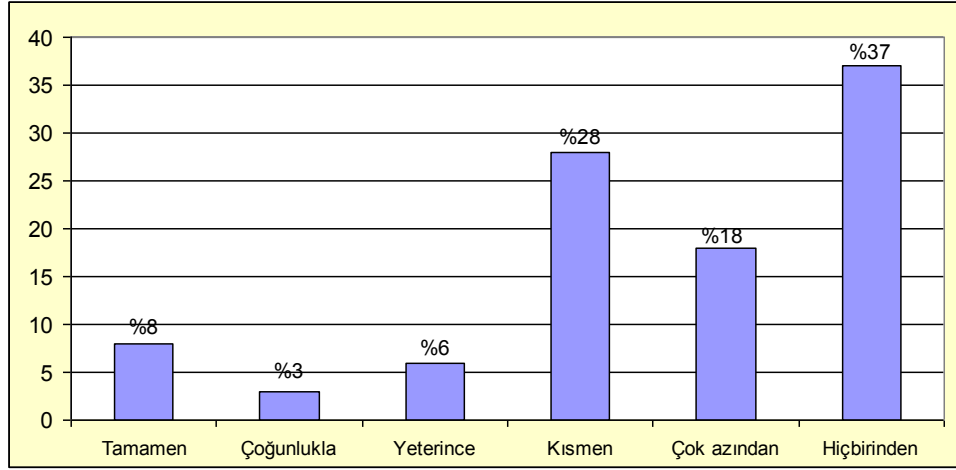
Grafik-7g Borç Durumu

Borcunuz var mı, ödeyebileceğinize inanıyor musunuz sorusuna %28 çıkarsa ödeyebileceğini, %25 borunu ödeyebileceğine inanmadığını, %25 borcunun olmadığını, %22 ise borcunu ödeyebileceğine inandığı şeklinde yanıt vermiştir.

Borç durumunda toplamda %75’lik bir kesimin borcu olduğu görülmektedir. Sadece “çıkarsam öderim” cevabı verenlerin borcunu ödeme ihtimali yüksek görülürken, ödeyeceğine inandığını söyleyenlerin ödeme ihtimali daha düşük görülmektedir. Çünkü muhtemelen bu insanların elinde herhangi bir kaynak olmamakla beraber çalışarak, borç alarak vs. ödeyebileceklerine inananlardır. Suç işleyen veya işlemek zorunda insanların sadece gelir durumunun düşük ve borç oranının yüksek kesimden olduğu görülmektedir.

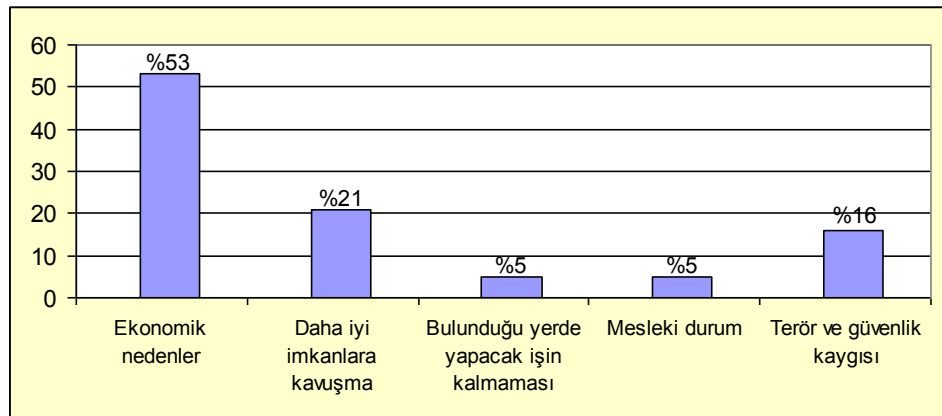
Grafik-7h Dışarıda Sosyal Olanaklardan Ne Oranda Faydalanabildiği

Dışarıda iken sosyal olanaklardan hangi oranda yararlandığı sorulduğunda %37 hiçbirinden, %27 kısmen, %18 çok azından, %6 yeterince, %8 tamamen, %3 çoğunlukla yanıtını vermiştir.

Sosyal imkânlardan yararlananları iki gruba ayrılırsa, toplamda sadece %17'lik kesim istediği oranda bu imkânlardan faydalanabilirken, %83'lük bir kesim ise istediği oranda imkânlardan faydalanamamaktadır. Hatta 1/3'ünde hiçbir şekilde bu gerçekleşmemektedir. (Haberlerde 10 yıldan fazla İstanbul'da yaşayıp deniz görmeyen insanların belediye tarafından gezi düzenlemesi örneğinde olduğu gibi.)

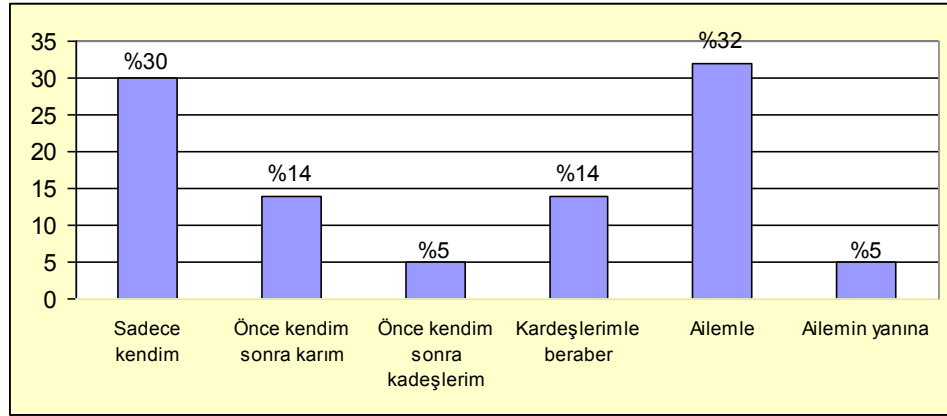
Grafik-7i Göç Etme Sebebi

Göç etme sebebi olarak %53 ile ekonomik nedenler ilk sırada yer alırken, onu %21 ile daha iyi imkânlara kavuşma isteği, %16 ile terör ve güvenlik kaygısı, %5'er oranda da yapacak işin kalmaması ve mesleki durum takip etmektedir.

Ekonomik nedenler, iş bulma imkânları doğal olarak Göçün en başta gelen sebebi olarak gösterilmektedir. Daha iyi imkânlara kavuşma isteği ise şehirlerin çekici özelliğini ortaya koymakla birlikte kitle iletişim araçlarından faydalanan insanın şehirdeki iş imkânlarından haberdar olmasını sağlamaktadır. Göçle, göç edilen yerdeki nüfus ve iş imkânları erimektedir. Ayrıca eski zanaatların teknoloji ile yok olması da genç nesli memleketinden şehre itmektedir. 1990'larda artan terör ve güvenlik kaygısı da doğu ve güneydoğudaki vatandaşlarımızı zorunlu olarak, aniden ve ailece göç etmek durumunda bırakmıştır.

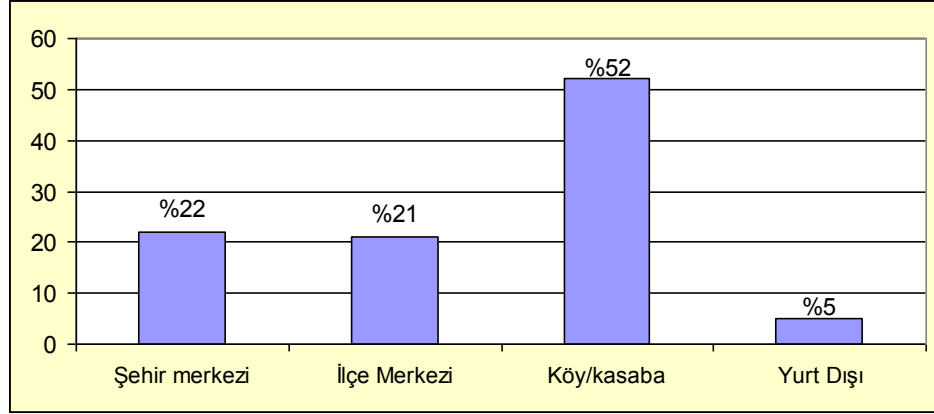
Grafik-7j Kiminle/kimlerle Beraber GÖç Ettiği

Şehre kimlerle beraber geldiği sorusuna %32 ailemle yanıtını verirken, %30 sadece kendisi göç etmiştir. Önce kendisi sonra karısı ve kardeşleri ile gelenler %14'er oranı, önce kendi sonra kardeşleri ve ailesinin yanına gelenler de %5'lik oranları paylaşmıştır.

İnsanların herhangi bir hazırlık olmadan şehre göç etmesi veya göç ettikten sonra dayanak olacağı kimsenin olmaması ileride yaşayacağı herhangi bir sıkıntıda kişiyi ruhsal olarak bunalıma kadar iten travmalar doğurabilmektedir. İstanbul'a sadece kendi ve ailesi ile birlikte gelenlerin en büyük oranı teşkil etmesi bu duruma işaret etmektedir. İnsan yabancı ortamda ne kadar maddi ve manevi yönden destekleniyorsa kendini psikolojik olarak o kadar rahat hissetmektedir.

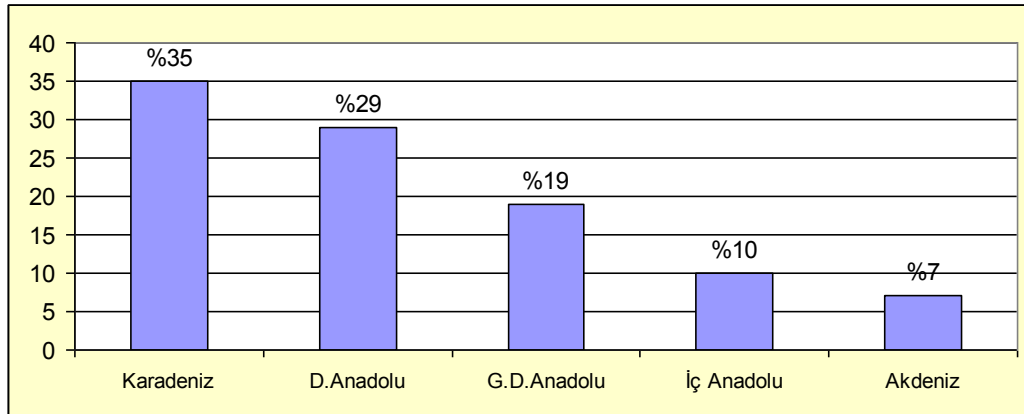
Grafik-7k Göç Ettiği Yerleşim Birimi

Nereden göç ettiği sorusu %52 ile köy/kasaba, şehir ve ilçe merkezi sırasıyla %22 ve %21’le yakın oranda, yurtdışı %5 ile en sondan gelmektedir.

Köy/kasabadan gelenlerin yarı oranı teşkil etmesi Türkiye için ortaya konulan göç teorileri ile örtüşmektedir. Yani tarımsal yapıdaki değişiklik ve artan nüfusu besleyecek yeterli tarım alanı olmaması, şehirlerin çekici faktörleri ile birleştiği zaman köylerden göçler başlamaktadır. Ayrıca eskiden bu oranın daha yüksek olduğu bilinen bir gerçektir. Şimdi insanlar daha çok merkezlerden gelmektedir.

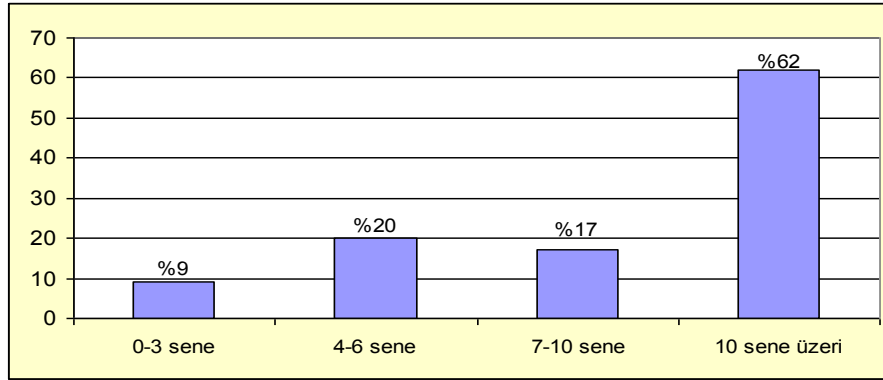
Grafik-7l Hükümlülerin Memleketlerinin Bulunduğu Coğrafi Bölge

Hükümlülerin memleketleri sorularak aslında göç ettikleri bölgeler hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. İstanbul’a en fazla göç %35 ile Karadeniz bölgesinden gerçekleşirken, onu Doğu Anadolu %29, Güneydoğu Anadolu %19 oranları ile izlemektedir. Sondaki iki bölge olarak İç Anadolu(%10) ve Akdeniz(%7) takip

etmektedir. Bu oranlar en fazla göçün hangi bölgelerden gerçekleştiğini göstermektedir. Karadeniz bölgesinden gelen yoğun göçün sebebi yine klasik göç sebeplerinden tarımsal alanların artan nüfusu taşıyamaması olarak düşünülse bile durum bu şekilde değildir. Çünkü Karadenizlilerin çoğu yazın memleketlerine giderek fındık, tütün gibi faaliyetlerle uğraşmakta, hatta güneydoğudan buraya yoğun işçi akımı olmaktadır. Karadenizlilerin çok olmasının sebebi önceki gelenlerin sonradan gelecekler için göçü hızlandırıcı, yani teşvik eden pozisyonlarıdır. Doğu ve İç Anadolu ile Akdeniz bölgeleri için daha çok ekonomik faktörler rol oynarken, Doğu Anadolu'nun bir kısmı ve Güneydoğu Anadolu için zorunlu göç söz konusudur.

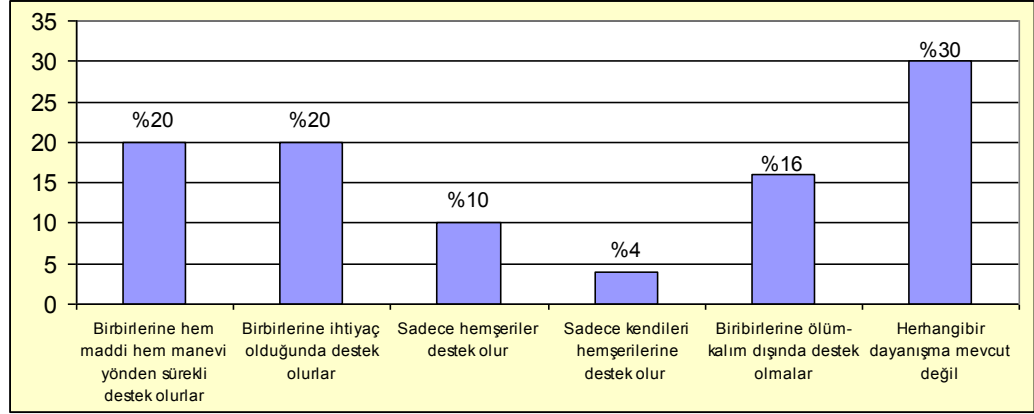
Grafik-7m İstanbul'da Bulunma Süreleri

İstanbul'da bulunma süreleri bakımından %62 ile 10 sene ve üzeri ilk sırada yer alırken onu %20 ve %17 ile 4-6 sene ve 7-10 seneler takip etmekte; 0-3 senedir İstanbul'da oturanlar %9'la en sonda yer almaktadır.

10 senenin üzerinde İstanbul'da ikamet edenlerin yüksek oranda olması ileri sürülen uyumsuzluk sonucu yapılan sapma davranışlar tezine uymamaktadır. Şehirde en fazla oturanların daha fazla suç işlemesi, gelenlerin şehirdeki ortama ayak uydurmak istemesi sonucu oluşmaktadır. Yani uzun süre şehirde oturanlar, şehrin yaşantı biçimine alışmakta, ihtiyaçları artmakta, "gözü açılmakta", ayrıca gelenek ve göreneklerden uzaklaşmakta, kendini daha serbest hissetmekte ve kötü örneklerle dolu bir ortamda yaşadığı için rahatlıkla bir suç işlemektedir.

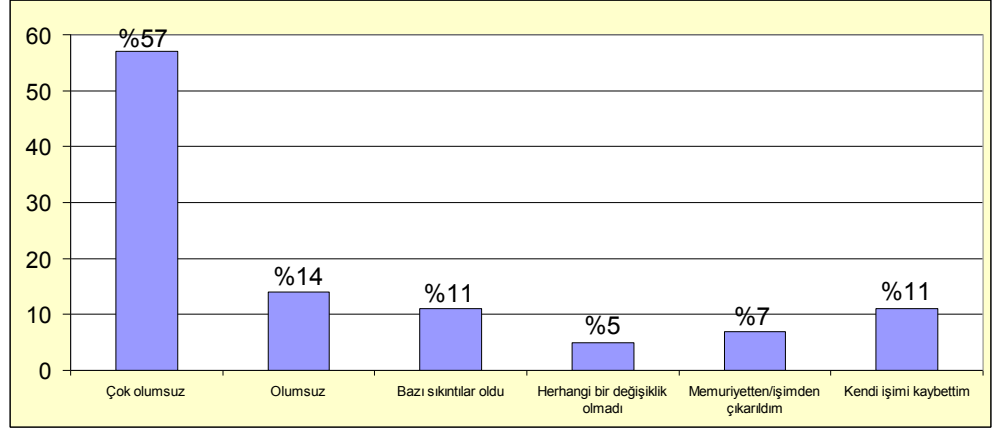
Grafik-7n Hemşerileri ile Yardımlaşma Durumu

Hemşerilerle yardımlaşma durumuna bakıldığında %30 hemşerileriyle herhangi bir yardımlaşma durumunda değilken, %20’şer oranda sürekli destek olanlar ve ihtiyaç halinde destek olanlar, %10 sadece hemşerileri, %4’ü ise sadece kendilerinin destek olduğunu belirtmişlerdir.

İnsanların birbirine destek olmaları, özellikle şehir gibi yabancı bir ortamdaki hemşeri desteği önem arz etmektedir. 1/3 oranında herhangi bir yardımlaşma durumunun olmaması ve %16’lık kesimin ölüm kalım dışında birbirlerine destek olmaması, üzerinde düşünülecek vahim bir durumdur. Şehirde kalma süresi uzadıkça çeşitli açılardan yıpranan aile kurumu, hemşerilik ilişkilerinin azalması ile fertleri, özellikle ihtiyaç duyulduğu zamanlarda daha kötü durumlara sürüklenme ihtimali bulunmaktadır.

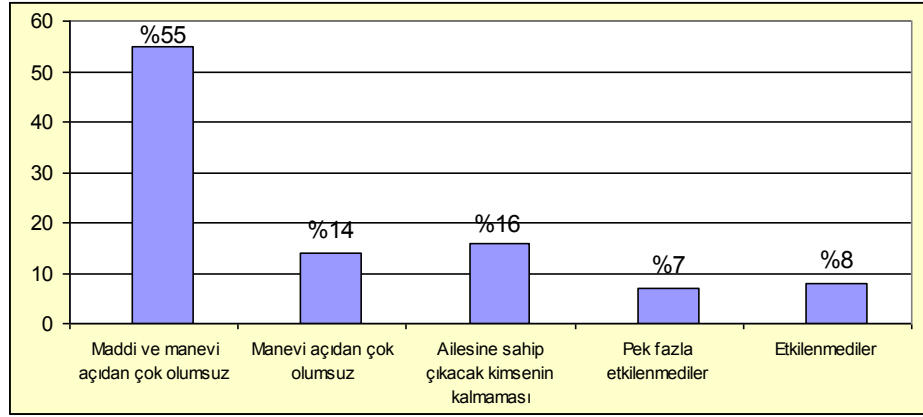
Grafik-7o Tutuklu Bulunmasının İşini/Mesleğini Nasıl Etkilediği

“Tutuklu bulunmanız işinizi/mesleğinizi nasıl etkiledi?” sorusuna %57 çok olumsuz yanıtı verirken, %14 olumsuz, bazı sıkıntılarının olduğu ve işimi kaybetti diyenler %11, işinden çıkarılanlar %7, herhangi bir değişiklik olmadı diyenler %5 oranındadır.

Hükümlülerin işlerinin olumsuz etkilenmesi, dışarıya çıktıkları zaman sabıkalı oldukları için iş bulamamaları, işini kaybettiği için gerekli ve sermaye olmadığı için hayata tekrar başlamak zorunda oldukları için kendilerini hem psikolojik hem de maddi yönden kötü duruma düşürmektedir. Bu kişilerin içeride olması işlerini büyük oranda olumsuz etkilemesi sadece kendilerini değil dışarıda geçimini sağlamaya çalıştığı ailesini de olumsuz etkilemektedir.

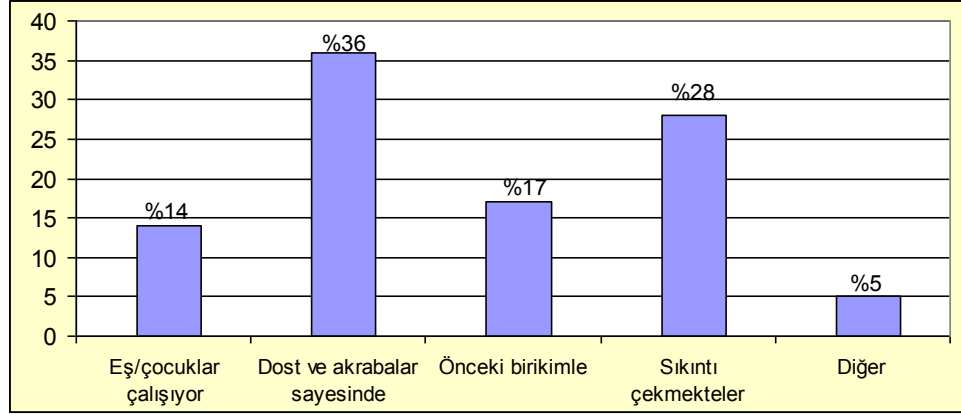
Grafik-76 Ailesinin/Maddi Destekte Bulduklarının Tutuklu Bulunmasından Nasıl Etkilendiği

Ailesinin/maddi destekte bulduklarının tutuklu bulunmasından nasıl etkilendiği sorusuna %55 oranında maddi ve manevi açıdan çok olumsuz yanıtını verirken, “aileme sahip çıkacak kimse kalmadı” diyenler %16, maddi ve manevi açıdan çok olumsuz olarak değerlendirenler %14, pek fazla etkilenmedi ve etkilenmedi cevapları %7 ve %8’de kalmıştır.

Toplamda %85’lik kısmın ailesinin olumsuz etkilenmesi, onları psikolojik ve ekonomik olarak sıkıntı içine düşürebilecek; bundan da ailedeki özellikle genç bireyleri de olumsuz yönde etkileyecektir. Bu gençlerin de bu olumsuz durumdan dolayı bunalım ve sapma davranışların içine girme ihtimali yükselecektir.

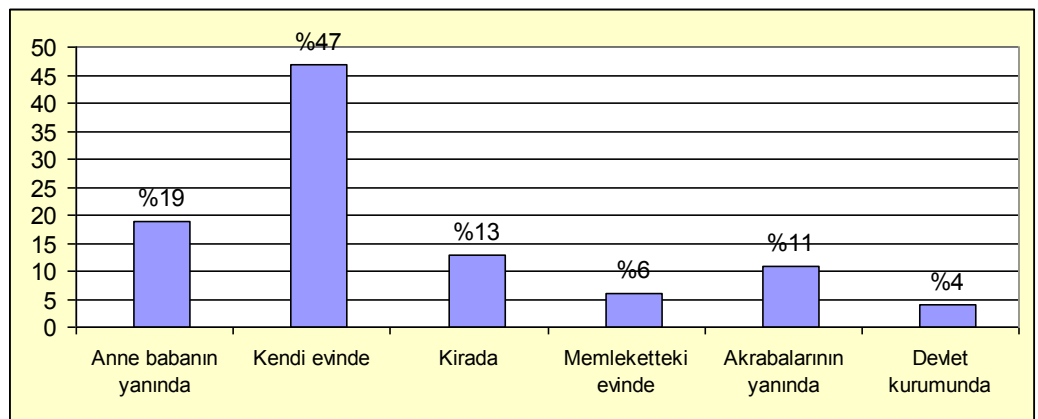
Grafik-7p Ailesinin Geçim Durumu

Ailesinin şu anda nasıl geçindiği sorusuna %36 dost ve akrabalar sayesinde, %28 sıkıntı çekmekte olduklarını, %17 önceki birikimleriyle, %14 eş/çocukların çalıştığı yanıtlarını vermişlerdir.

Ailede gerekli otoritenin eksikliği, yeterli gelir elde edemeyen ailedeki genç bireyin dışarıda çalışmak durumunda kalması onu kötü çevre, arkadaşlar ve alışkanlıklarla karşı karşıya getirmektedir. Ayrıca sıkıntı çeken %28'lik bölümün psikolojik, sosyal ve ekonomik yönden olumsuz etkilenme ihtimali yüksek olmakta ve ailedeki bireylerin sapma davranışlara girmesi kolaylaşmaktadır.

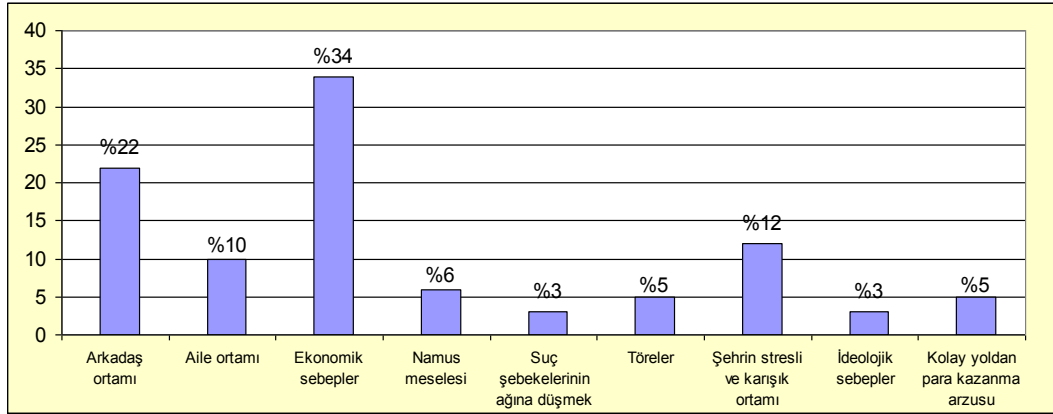
Grafik-7r Ailenin Nerede Kaldığı

Hükümlünün ailesinin nerede kaldığı sorusuna %47 kendi evinde, %19 anne-babanın yanında, %13 kirada, %11 akrabalarının yanında, %6 memleketteki evinde, %4 devlet kurumunda yanıtını vermiştir.

Ailenin kendi evinde kalması bir yandan olumlu gibi görünse de, eğer aileyi koruyup kollayacak insanlar yoksa İstanbul gibi bir şehirde her türlü tehlikeye açık anlamına gelmektedir. Ayrıca kendi evi olarak kastedilen, eğer çoğunluğun geliri yoksulluk sınırı altındaysa, kiracı olarak oturma ihtimali yüksektir. Ailesi en güvende olanlar ise anne babasının yanında ve memleketteki evinde kalanlardır. Devlet kurumunda kalanların korunmaya muhtaç olduğu ise ortadadır. Sonuç olarak hükümlülerin içeride iken aile yapısının parçalanmadığı, ailelerin mümkün olduğunca kendi imkânları ile idare etmeye çalıştığı, bu imkân olmayanların yakınlarında kaldığı görülmektedir. Görünen tek sorun kirada oturanların maddi açıdan masraflarını ve kiralalarını ödeme güçlüğü ve şehrin tehlikeli ortamıdır.

Grafik-7s “Sizce İnsanı Suça İten Sebepler Nelerdir?”

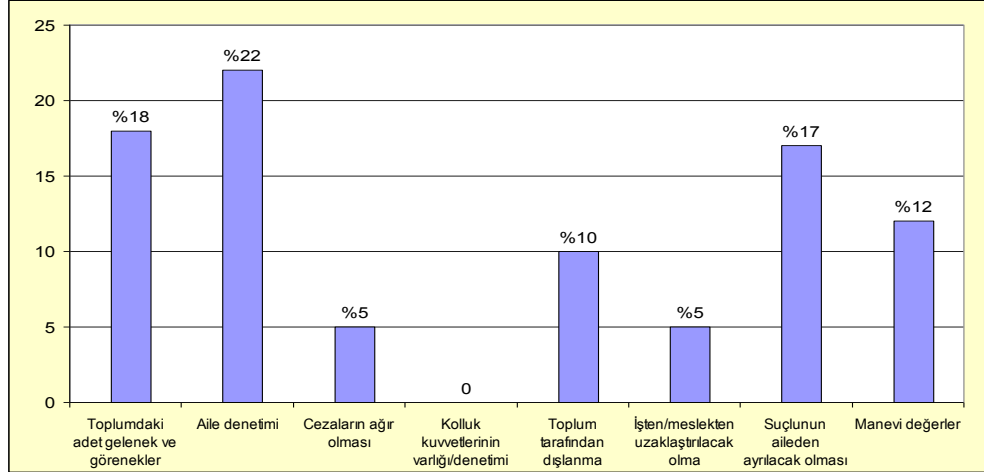

“Sizce insanı suça iten sebepler nelerdir?” sorusuna %34 ekonomik sebepler, %22 arkadaş ortamı, %12’şer şehrin stresli ve karışık ortamı ile ideolojik sebepler, %10 aile ortamı, %6 namus meselesi, %5 töreler, %3 suç şebekelerinin ağına düşmek şeklinde cevap vermiştir.

Hükümlülere suça iten sebepler sorulduğunda, en fazla ekonomik sebebi göstermeleri, suç işlemenin ana nedenini ortaya koymaktadır. İkinci neden olarak arkadaş ortamının olması şehirdeki toplumsal bozulmayı ve denetimsizliği açıklamaktadır. Ekonomik nedenler denilince, genel olarak işsizlik anlaşılmaktadır. İşsizlik, bireylerin iş aramak için başka yerlere göç etmelerine yol açmaktadır. İşsizlik ile ilişkili olarak gerçekleşen göçün bazı sonuçları olan ailevi, ananevi ve manevi

değerlerde zayıflama, uyum sorunu, yabancılaşma gibi ortaya çıkan sorunlar, bireylerin suç işlemlerinde etkili olabilmektedir. İşsizlik, görüldüğü gibi, hem doğrudan ve hem de dolaylı olarak suça neden olmaktadır.

Grafik-7t “Sizce İnsanı Suçtan Caydıran Sebepler Nelerdir?”

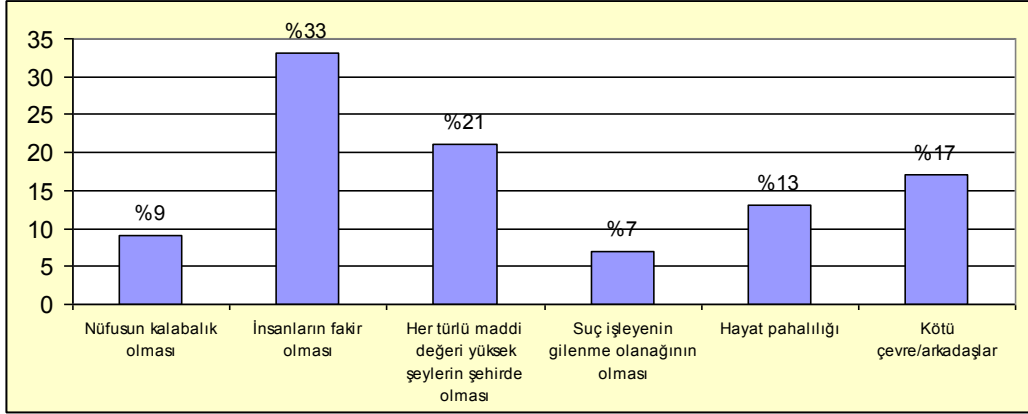

“Sizce insanı suçtan caydıran sebepler nelerdir?” şeklindeki soruya %22 aile denetimi, %18 gelenek ve görenekler, %17 suçlunun aileden ayrılacak olması, %12 manevi değerler, %5’er oranda ise cezaların ağır olması ve işinden atılacak olması oluşturmaktadır. Ayrıca kolluk kuvvetlerinin varlığı ve denetimini caydırıcı sebep olarak kimse görmemektedir. Çünkü şehrin karmaşık ve kalabalık yapısı, bu insanların suç işlemekten başka çıkar yol görmeyerek riski göze almaları bunun sebebi olarak görülebilir.

Çalışmada da bahsedildiği gibi aile denetimi ve toplumdaki gelenek ve görenekler suçu engelleyici faktörler olarak başı çekmektedir. Suçlunun ailesinden ayrılacak olması üçüncü sırada yer almasına karşın, kişi suç işlerken bu faktörü ne kadar hesaba katacağı bilinmemektedir. Daha çok vicdan, “Allah korkusu” gibi kelimelerle ifade edilen manevi değerler ise bunlardan sonra gelmektedir. Kızmaz cezaların caydırıcılığı konusunda yaptığı çalışmasında, cezaların ağırlığının suç oranları üzerinde cezanın caydırıcı etkisinin sınırlı olduğunu ileri sürmektedir.²⁰³

²⁰³ Kızmaz, Z., “Ceza veya Kriminal Yaptırımın Suç Oranları Üzerindeki Caydırıcı Etkisi”, <http://www.sosbil.aku.edu.tr/dergi/VII2/ZahirKizmaz.pdf>, 06.10.2009

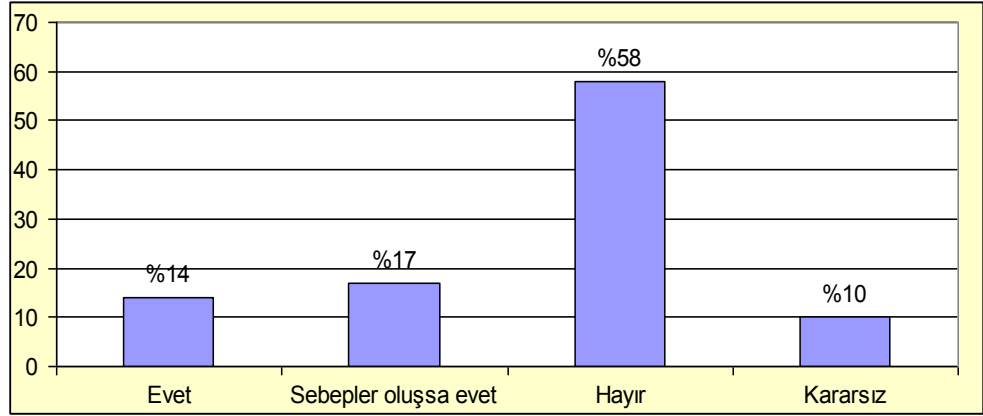
Grafik-7u Şehirlerin İnsanı Suça Teşvik Etme veya Şehirlerde Suç İşleme Oranının Yüksek Olma Sebepleri

Şehirlerin insanı suça teşvik etme veya şehirlerde suç işleme oranının yüksek olma sebepleri sorulduğunda, insanların fakir olması %33 ile başta gelirken, maddi değeri yüksek varlıkların şehirde olması %21, kötü çevre arkadaşlar %17, hayat pahalılığı %13, kalabalık nüfus %9, gizlenme olanağı %7 oranlarındadır.

Bu sorunun cevapları da insanların neden suç işlediği ile benzerlik göstermektedir. İnsanların fakir olması ve hayat pahalılığı ekonomik nedenler içinde gösterilebileceği gibi, konu anlatımında bahsedilen suça etken olan unsurlardan kent yoksulluğu ve görece yoksulluk kavramları ile de örtüşmektedir. Maddi değeri yüksek metalarda şehirde bulunması, araştırmacılar tarafından çeşitli sebeplerle suça, özellikle hırsızlığa teşvik edici bir faktör olarak gösterilmiştir. Kötü çevre-arkadaşlar da ailedeki ve toplumdaki denetimin zayıflaması, aile içerisindeki bağların zayıflaması anlamına gelebileceği gibi; eğer oturlan mahalle ve okul çevresi kötü ise aile denetiminin de bir yerden sonra etkili olmadığı görülmektedir.

Grafik-7v “Aynı suçu göç etmemiş olsa işler miydiniz?”

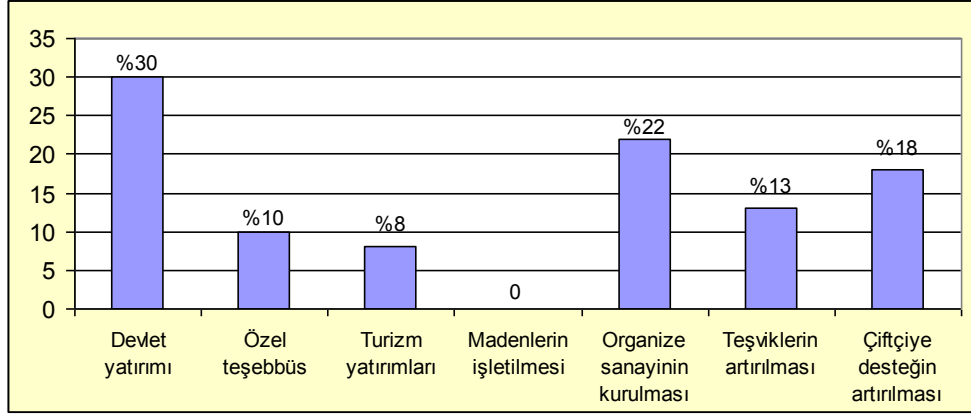

“Aynı suçu göç etmemiş olsa işler miydiniz?” sorusuna %58 hayır derken, %17 sebepler oluşsa evet, %14 evet yanıtlarını vermiş, %10 ise kararsız kalmıştır.

Hayır yanıtının yarısından fazlasını oluşturması göç-kentleşme-suç ilişkisini basit bir şekilde ortaya koymaktadır. Diğer bir ifade ile hükümlülerin yarısından fazlasının suçu şehre göç etmesinin bir sonucu olarak işlediğini göstermektedir.

Sonuç olarak anket çalışmasından elde edilen bulgular, diğer veriler ve araştırmalarla paralellik göstermektedir. Göç ve kentleşme doğrudan olmasa da dolaylı olarak, içerisinde barındırdığı veya sonuçları itibari ile olumsuz faktörlerden ötürü suç için gerekli ortamı sağlamakta ve suç işlenmesine pozitif katkılarda bulunmaktadır. Hiçbir insan –eğer amacı suç işlemek değilse- şehre suç işlemek için gelmemekte, şartlar ve insanlar onu suç işlemeye “teşvik” etmektedir.

Grafik-7y “Göçü Önlemek İçin Ne Tür Yatırımların Yapılması Gerekir?”

“Göçü önlemek için ne tür yatırımların yapılması gerekir?” sorusuna %30 devlet yatırımı, %22 organize sanayinin kurulması, %18 çiftçiye desteğin artırılması, %13 teşviklerin artırılması, %8 ise turizm yatırımları yanıtlarını vermiştir. Göçü önlemek için çözüm öneri olarak sunulabilecek yanıtların başında her zaman devlet yatırımı gelmektedir. Devletin elinin her yere yetiştirilmesi mümkün olmamakla birlikte diğer verilen yanıtlardaki hususlar için devlet tarafından olanaklar ve kolaylıklar sağlanabilir. İnsanlar gerçekten memleketinde çalışacak bir iş bulursa, kentlere olan göç tersine döndüğü gibi ülke genelinde de suç oranının azalacağı tahmin edilmektedir. İkinci cevap olan organize sanayinin kurulması isteği aslında insanların artık sadece devletten bir şeyler istediği dönemin yavaş yavaş geçtiğini göstermektedir. Ancak Türkiye 1950’den sonra sanayi ağırlıklı üretim şekline geçilecek diye maalesef tarım ve hayvancılıkla uğraşan kesim ihmal edilmiştir. Bu konu da dolaylı olarak insanların işsiz kalmasına, geçim sıkıntısına ve göçe sebebiyet vermektedir. Zaten hem göçün hem de suçun başlıca sebebi olarak ekonomik sorunlar başta gelmektedir.

Ankette verilen cevaplardan şu sonuçlar çıkmaktadır:

Öncelikle hükümlülerin çoğu orta yaşlarda, alt gelir grubuna ait, İstanbul’da on seneden fazladır ikamet eden, şehrin sosyal olanaklarından yeterince faydalanamayan, hemşerileri ile ilişkileri zayıf kişilerden oluşmaktadır. Ekonomik sorunları suçun kaynağı olarak, toplumsal ve aile denetimini suçlu önleyici faktörler olarak görmektedirler.

Bu bilgilere göre göçün suça olan doğrudan etkisi doğrulanamamakla birlikte, kentleşmenin ve şehir ortamının insanları dolaylı olarak suça iten veya suçun hazırlayıcısı koşulları taşıdığı söylenebilir. Göç eden insanların sosyal ve ekonomik özellikleri de suçun oluşmasında önemli olduğu görülmektedir. Yani suça karışmış insanlar içinde buldukları şartlardan dolayı kanuna aykırı davranmak zorunda kalabilmektedir.

Suç işlemek durumunda kalmış insanlara verilen cezalardan daha çok topluma kazandırma, ekonomik açıdan olanak sağlama veya iş sahibi yapılması gibi uygulamaların bu insanların tekrar suç işleme oranını düşüreceği değerlendirilmektedir.

Yapılan bu anketin çalışmamıza temel teşkil etmesi mümkün değildir. Çünkü araştırma alanımızın kısıtlı bir bölümünü oluşturan örneklemdaki insanlar, ayrıca sadece belli bir yerde toplanmış olanlara sorulan sorular sonucu elde edilen sonuçlarla kısmi bir bakış açısı sağlayabilmektedir. Ancak yine de çalışmamızdaki istatistiki oranların verildiği diğer araştırmalarla aynı doğrultuda sonuçlara ulaşılmaktadır.

Anket çalışmasında çok kısıtlı sayıda sorular sorulmasına rağmen yine de konumuza temel teşkil edebilecek gerekli cevaplar verilmiştir. Bir hükümlünün “göçü önlemek için memleketinize ne tür yatırımlar yapılması gerekir?” sorusuna “şehrin cafcıflı hayatı insanları çeker göç önlenemez” şeklindeki aslında çok şey anlatan gerekli karşılığı vermiştir.

Sonuçta yapılan anket, konumuzun ana esaslarını oluşturan göç, kentleşme ve konularında, anlatılanlarla paralellik göstermektedir. Daha ayrıntılı ve kapsamlı çalışmalarla bu süreçler daha net şekilde ortaya konulabilecek, sorunlar görülebilecek, buna göre de çözümler daha kolay görülebilecek ve elde edilebilecektir.

SONUÇ

Çalışmanın amacı, Türkiye’de yaşanan hızlı ve dengesiz göç ve bunun sonucunda oluşan çarpık ve dengesiz kentleşmenin, şehirlerdeki suç artışına olan etkisini, ülke genelinde ortaya koymak ve özelde İstanbul sahasında incelemektir. Konu bakımından göç ve kentleşme konuları genel olarak açıklanmış, suç ve suçluluk kavramları teorik olarak ele alınmış, son olarak Türkiye ve İstanbul’da göç, kentleşme ve suç ilişkisi çeşitli çalışmalardan yararlanılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca, Silivri Açık Cezaevi hükümlülerinden İstanbul’a göç etmiş kişilerle yapılan anketin sonuçları da bu bağlamda analiz edilmeye çalışılmıştır.

Göç olgusu, Türkiye’de yaşanan hızlı değişim sürecinin en temel öğelerinden birisidir. Tarımdaki hızlı makineleşme, kırsal kesimde ekonomik yapıyı oluşturan toprak nüfus dengesizliğine yol açmış; üretim dışı kalan özellikle genç işgücü, yeni geçim kaynakları bulmak üzere kentlere göç etmeye başlamışlardır. Önceleri ağırlıklı olarak köyden kente olan göçler, 1980’li yıllardan sonra liberal ekonomiye geçiş, kitle iletişim ve ulaşım araçlarının gelişmesi gibi faktörlerin etkisiyle giderek kentten kente göç halini almıştır. Yaşanan bu gelişmeler İstanbul’un nüfusunu arttırırken, kente göç edenlerin kentsel kültürü özümseyemeyişleri dünya çapındaki bir kentin “dev bir kasaba” haline gelmesine yol açmıştır. Türkiye’de göç edenlerin gittikleri yerlerde istihdam, sınıfsal farklılaşma, uyum, gerginlik ve barınma gibi birçok sorunları ortaya çıkmaktadır. Göç sonucu gelenlerin çoğunun sürekli bir iş ve sosyal güvenceye sahip olmaması, geçici ve niteliksiz işlerle geçimlerini sağlamak zorunda kalmaları, kayıt dışı ekonomi ve marjinal sektörlerin artmasına neden olmaktadır.

1980’li ve 1990’lı yıllarda Türkiye’de göç edenlerin iradesi ve ön hazırlığı olmadan, Güneydoğudaki terör ortamı nedeniyle göç etmek zorunda kalmaları nedeniyle daha önceki göçlerden farklı ve daha ağır sorunlara yol açabilecek bir zorunlu göç süreci yaşanmıştır. Ayrıca, genel olarak kendi isteği dışında göç etmiş yoksul ve/veya göç sonrası daha yoksullaşan sosyal güvencesiz işlerle ve işsizlikle karşı karşıya kalan eğitim seviyesi oldukça düşük ve özellikle de göç sonrası ilk dönemlerde dışlanma ve yabancılık hissi içerisinde olan bir nüfus olduklarını ortaya koymaktadır.

Kentleşme, aynı zamanda sanayileşme ve modernleşmenin yarattığı toplumsal yapıda köklü niteliksel değişme süreci olarak tanımlanmaktadır. Kentleşme, üretim ve istihdamda ağırlığın tarımdan sanayi ve hizmet sektörüne kaydığı bir olgudur. Kentleşme sağlıklı gelişmediği zaman düzensizliği, kuralsızlığı, bireyin yalnızlığını, yabancılaşmayı, suç artışını, maddiyatın ön plana çıkmasını, gelir dağılımındaki adaletsizliği ifade etmektedir. Gelişmekte olan toplumlarda fert ihtiyaçlarını karşılayamadığı ya da isteklerine ulaşamadığı için suç işlerken; gelişmiş toplumlarda istediği şeyleri gerçekleştirme gücüne sahip olduğu ya da gerçekleştirdiği için yeni arayışlar içine girmekte ve sapma davranışlarda bulunmaktadır. Hızlı sosyal değişme, sosyal yapıların çözülmesine neden olmaktadır. Bu kentleşme sürecinde önemli bir yere sahip olan göç olgusu, kentsel yapıdaki bozulmalara hız kazandırmakta, anormal davranışların çoğalmasına neden olmaktadır. Türkiye'deki kentleşme, sanayileşme ile yakın ilişki içinde olmasına rağmen sanayileşme ile orantılı bir biçimde ve onun doğurduğu ihtiyaçlara uygun olmadığı için sağlıklı ve düzensiz bir şekilde olmaktadır. Sanayileşme ile desteklenmeyen ve son derece çarpık şekilde oluşan kentleşme, başta büyük kentlerimiz olmak üzere göç alan yerleşmeleri ciddi sorunlar ile yüz yüze bırakmıştır.

Kalabalık ve heterojen nüfus yapısı, farklı kimliklerin varlığı, toplumsal denetimin zayıflığı, ekonomik ve mali kaynakların zenginliği kentleri suç işlemek için ideal alanlar haline getirmektedir. Kentleşmenin sağlıklı oluşu, kentleşme sürecinde iç göçün belirleyici rolü, büyük kentlerin orta ve küçük kentlere göre artan kentsel nüfustan daha fazla pay alması, küreselleşmenin kentler üzerinde neden olduğu olumlu ve olumsuz etkiler gibi kentsel dinamiklerin, suç üzerinde kaçınılmaz etkileri bulunmaktadır.

Konu, İstanbul sahası içinde ele alınacak olursa, aşırı göç, hızlı ve çarpık kentleşme veya gecekondulaşmanın yaşandığı şehirde kentleşmenin tüm olumsuzlukları görülmektedir. Gecekondu ülkemizde suç işlenen mekânlar olarak gösterilse de tam tersine kırsal hayatın yaşanmaya çalışıldığı, aile ve toplumsal kontrolün etkilerinin görüldüğü yerleşim yerleridir. Gecekondu tabiri yerine çöküntü bölgeleri ifadesi daha doğrudur. İstanbul'un kentleşmesi ile suçluluk arasındaki ilişkinin aydınlatılması için çöküntü bölgelerinin sosyolojik özelliklerinin ortaya

konması gerekmektedir. İstanbul'da çöküntü bölgeleri, kent yoksulluğunun, sapma davranışların en görünür biçimde yansıdığı yerler olarak ortaya çıkmaktadır.

Göç eden ailelerin kentte karşılaştıkları sosyal ve ekonomik sorunlar, aile yapısını olumsuz etkilemekte, bu çerçevede ortaya çıkan aile içi şiddet, ihmal, istismar ve ailelerin parçalanması gibi unsurlar, çocukları sahipsiz ve korumasız duruma düşürmekte ve sokağa itmektir. Sonuç olarak ailenin sosyo-ekonomik şartları aile hayatının ruh sağlığını etkilediği gibi çocuğun kişiliğini de etkilemektedir. İsteklerine kavuşamayan veya kötü hayat şartlarına mahkûm olan çocukların kişiliğinde derin izler bırakmaktadır. Bu durum, çocukların erken yaşta suç ve kabahat teşkil eden fiillerle tanışmalarına sebebiyet vermektedir.

Ortaya çıkan problemlerin çözümü için öncelikle sosyologların ve kriminologların şehirlerdeki suçluluk konusunda daha derinlemesine araştırmalar yaparak, analizlerini ortaya koymaları gerekmektedir.

Gerek çalışmanın içinde gerekse anket sonuçlarında göç ve suçun en büyük sebebi olarak ekonomik sebepler gelmektedir. Bu konuda ilk olarak istihdam artırıcı teşebbüslerin hem devlet, hem de özel kuruluşlar tarafından üzerinde çalışmalar yapması gerekmektedir. Ayrıca yoksul ve muhtaçta olan insanlara ve ailelere daha etkin, bilinçli ve hak edene yapılacak şekilde bir sistem içerisinde yardım ve koruma görevinin yapılması devletin ve diğer yardım kuruluşlarının olduğu kadar vatandaşların da görevidir. Sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın alınacak bütün tedbirlerden daha etkili olacağı değerlendirilmektedir.

Göçün önlenmesi için, göç veren yerlere yatırımlar yapılması gerektiği gibi, tarımsal faaliyetlerin de devlet tarafından daha etkin şekilde yönlendirilmesi ve desteklenmesi sağlanmalıdır.

Göç alan yerlerde kaçak yapılaşmaya izin verilmemesi gerektiği gibi, bunun çözümü için toplu konutlar ihtiyacı karşılayacak oranda yapılmalıdır.

Suç ve suçlulukla mücadelede etkin tedbirler alınmadığı takdirde suç artışı devam etmesi, genç nüfus denetim ve disiplinden uzak kalması, toplumda sosyal problemler ve şiddet artması kaçınılmaz hale gelecektir.

Suç sonrası yapılan işlemlere ağırlık verilerek suçların sebeplerinin tümüyle ortadan kaldırılması ve mevcut şartların iyileştirilmesi mümkün görülmemektedir. Bu nedenle, suça neden olan sorunların çözümü ve suçların oluşmadan önlenmesi için suçtan endişe duyan her bir kurumun, sivil toplum kuruluşunun ve vatandaşın suçla mücadeleye aktif katılımı sağlanmalı, işbirliğine ve güven esasına dayalı önleyici yaklaşımlar geliştirilmelidir.

Suçluluğu önlemenin en etkin yolu, çocuklara ve genç nesle yatırım yapmaktan geçmektedir. Yeterli eğitimi almış, meslek sahibi, Türk adet, gelenek ve göreneklerine göre yetişmiş bir gencin yanlış davranışlar içine girmesi beklenemez. Bu konuda hem aileye, hem de aile dışındaki devlete, medyaya ve sivil toplum kuruluşlarına çok iş düşmektedir.

Sonuç olarak göç ve kentleşme tek başına suç oluşumunun sorumlusu olmamakla birlikte, olması gerektiği gibi gelişmeyen göç hareketleri ve kentleşme, toplumda sosyal olumsuzluklara gebe bir ortam oluşturarak, kentlerde özellikle ekonomik sebeplerle bulunan insanları, toplumun değer yargılarından da uzaklaştırmasıyla beraber suç işlemeye hazır hale getirmektedir.

KAYNAKLAR

1. Eser ve Araştırmalar

Akkaya, Y., “Göç, Yoksulluk ve Kentsel Şiddet”, Ed.: Özdek Y., Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları, Ankara, 2002

Alada, B., Sayita, U., Temelli S., “Küreselleşme, Yoksulluk ve Şiddet Bağlamında Sokak Çocukları”, Yoksulluk, Şiddet, İnsan Hakları, Ed. Özdek Y., Ankara, 2002

Ayhan, İ., Çubukçu, K. Mert, Suç ve Kent İlişkinine Ampirik Bakış:Literatür Taraması, Süleyman Demirel Üniversitesi S. B. Enstitüsü Dergisi(Yıl: 3, Sayı: 5), Isparta, 2007

Bahçeşehir Üniversitesi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Politik Yapı Araştırması ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden En Fazla Göç Almış olan İllerin Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Politik Yapı Araştırması: Sorunlar, Beklentiler ve Çözüm Önerileri, İstanbul, 2009

Bal, H., Kent Sosyolojisi, Isparta, 2008

Bayhan, V., Türkiye’de İçgöçler ve Anomik Kentleşme, Toplum ve Göç, Ankara, 1987

D.İ.E., Türkiye Nüfusu, 1973-1994 Demografi Yapısı ve Gelişimi, 21inci yy. Ortasına Kadar Projeksiyonlar, Ankara, 1995

Dinçer, M., “Göç-Doğal Kaynaklar İlişkinine Çevre Güvenliği Açısından Bir Bakış”, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi(Kasım 1996), Mersin, 1997

Dönmezer, S., “Hızlı Şehirleşme ile Suç ve Adalet Sistemi İlişkileri”, Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar, İstanbul, 1986

Dönmezer, S., Toplum Bilim, İstanbul, 1994

Erder, S, Kentsel Gerilim, Ankara, 1997

Erder S., Ümraniye: İstanbul'a Bir Kent Kondu, İstanbul, 1996

Erdoğan, N., “Yok-Sanma:Yoksulluk, Mağduriyet ve Fark Yaraları”, Yoksulluk Halleri, Der: Erdoğan N., İstanbul, 2007

Erdoğan, Z., “Türkiye’de Kentleşme ve Sanayileşmenin Birlikte Etkilediği Bazı Sosyal Problemler”, Türkiye 9. Şehircilik Günü 6–7–8 Kasım, Eskişehir, 1985

Ergil, D., “Şiddetin Kültürel Kökenleri”, Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı:399, Şubat 2001

Ergun, N., Yirmibeşoğlu, F., “İstanbul’da 2000-2004 Yılları Arasında Suçun Mekânsal Dağılımı”, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 29. Kolokyumu, Planlamada Yeni Politika ve Stratejiler Riskler ve Fırsatlar, İstanbul, 2005

Erkan, Kentleşme ve Sosyal Değişme, Ankara, 2004

Erman, T., “Kent Yoksulu ve Şiddet: Gecekondu Bağlamında Eleştirel Bir Yaklaşım”, Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları, Ed: Özdek Y., Ankara, 2002

Gedik, A., “Türkiye’de İçgöçler, 1965-85: Bazı Varsayımların Sorgulanması”, Kent Planlama, Tarık Okyay Anısına Yazılar, Ankara, 1994

Geray, C., “Kentleşme ve Konut Politikaları Açısından Yeni Yerleşmeler”, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi (Kasım 1996, Mersin), Ankara, 2002

Giddens A., Sosyoloji Eleştirel Bir Yaklaşım., Çev. Esengün R., Öğretir İ., İstanbul, 1994

Giritlioğlu, C., “İç Göç ve Kentleşme”, Kentleşme ve Kentleşme Politikaları, Haz. Suher, H., İstanbul, 1991

Gökçe, B., Gecekondu Gençliği, Ankara, 1982

Gölbaşı, Kentleşme ve Suç, İstanbul, 2008

Görmez, K. Kent ve Siyaset, Ankara, 1991

Güler, A., “Doğu ve Güneydoğu Anadolu ve Göç”, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Ankara, 1997

Hancı, H., “Kentte Suç ve Kent Suçu, Hekim ve Yaşam”, İzmir Tabip Odası Bülteni(Sayı:6), İzmir, Mayıs-Haziran 1999

Işıктаç, Y., “Sosyolojik Açından Çocuk Suçluluğu ve Bir Hukuk Devleti Olan Türkiye’de Devletin Cezalandırma Yetkisini Kullanış Biçimi”, Mevzuat Dergisi(Sayı:2), İstanbul, 1999

İçduygu, A., Sirkeci İ., “Bir Ülke, Bir Aile ve Birçok Göç: Cumhuriyet Döneminde Bir Toplumsal Dönüşüm Örneği”, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Ed. Baydar, O., İstanbul, 1998

İçli, “Sosyal Kültürel ve Ekonomik Özellikleri”, Türkiye’de Suçlular, Ankara, 1992

İsbir, E. G., Şehirleşme Meseleleri, Ankara, 1991

İstanbul’a Muhtemel Göç Dalgaları, İ.B.B. APK Daire Başkanlığı Araştırma Müdürlüğü, İstanbul, 2004

- İzkan S., Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Kentleşme Sürecinde Suç ve Suçluluk Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniv. Sos. Bil. Enst., Sivas, Eylül 1992
- Karpat, Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm, Çev.: Sönmez, A., Ankara, 2003
- Kartal, K., Ekonomik ve Sosyal Yönleri ile Türkiye’de Kentleşme, Ankara, 1992
- Kartal, K., Kentleşme ve İnsan, Ankara, 1978
- Keleş, R., Kentleşme Politikası, Ankara, 2002
- Keleş, R., Ünsal, A., Kent ve Sosyal Şiddet, Ankara, 1982
- Keleş, R., 100 Soruda Şehirleşme, Konut ve Gecekondu, İstanbul, 1978
- Kongar E., 21nci Yüzyılda Türkiye, İstanbul, 2001
- Küntay, E., ve Enginsoy, G., “İstanbul’da 18 Yaşından Küçük Seks İşçisi” Kız Çocuklar, İstanbul, 2005
- Murat, S., “Doğum Yerlerine Göre İstanbul Nüfusu ve İç Göçler”, Sosyal Siyaset Konferansları, Prof Dr. Hasan Başaran’a Armağan Özel Sayısı, İstanbul, 2007
- Ocak, E., “Kentın Değişen Anlamı”, Birikim Dergisi(Haziran-Temmuz), İstanbul, 1996
- Özbek M., Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski, İstanbul, 1991
- Özcan, Y.Z, “İçgöçün Tanımı ve Verileri ile İlgili Bazı Sorunlar”, Türkiye’de İçgöç, Ankara, 1998
- Özek, Ç., “Türkiye’de Şehirleşmenin Ana Nitelikleri ve Ceza Adaleti Yönünden Yol Açabileceği Sorunlar”, Şehirleşmenin Doğurduğu Ceza Adaleti Sorunları Sempozyumu(17–19 Aralık 1973), İstanbul, 1974
- Özer İ., “Türkiye’de Kent, Kentleşme ve Kentsel Değişme”, Dünden Bugüne Türkiye’nin Toplumsal Yapısı, Ed.: Zincirkıran M., Ankara, 2006
- Peker, M.,“Türkiye’de İçgöçün Değişen Yapısı”, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Ed.: Baydar, O., İstanbul, 1998
- Picca G., Kriminoloji, Çeviren Erbaş, E., İstanbul, 1992
- Sanal, R., “Türkiye’deki İllerin Emniyet ve Asayiş Bakımından Risk Durumlarını Belirlenmesinde Bir Yöntem Önerisi”, Polis Bilimleri Dergisi(c.3), Ankara, 2001
- Sezal, İ., Şehirleşme, Amme İdaresi Dergisi, İstanbul, 1993
- Sokullu-Akıncı F., Kriminoloji, İstanbul, 1999

- Şenyapılı T., Gecekondu: Çevre İşçilerin Mekânı, Ankara, 1988
- Şen, M., “Kökene Dayalı Dayanışma-Yardımlaşma “zor iş...” Yoksulluk Halleri Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri Der: Erdoğan, N., İstanbul, 2007
- Tekeli, İ., “Gecekonduları Planlama Sorunları ve Yolları”, Türkiye’de Kentleşme Yazıları, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar:3, Ankara, 1982
- Tekeli, İ., Habitat II Konferansı Yazıları, Ankara, 1996
- Tolan, B., Çağdaş Toplumun Bunalımı, Anomi ve Yabancılaşma, Ankara, 1985
- Tolan, B., Toplum Bilimlerine Giriş, Ankara, 1996
- Türkdoğan, O., “Doğu ve Güneydoğuda Aşiret ve Sosyo-Antropolojik Yaklaşımlar”, Sosyal Bilimler Kavşağında Doğu ve Güneydoğu Anadolu, 100.Yıl Üniv., Van, 1998
- Türkdoğan, O., Aydınlıktakiler ve Karanlıktakiler, İstanbul, 1996
- Türkdoğan O., İstanbul Gecekondu Kimliği, İstanbul, 2006
- Türkdoğan, O., Yoksulluk Kültürü Gecekonduların Toplumsal Yapısı, İstanbul, 1977
- TÜSİAD, “Türkiye’nin Fırsat Penceresi”, Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri, İstanbul, Ocak 1999
- Ünlü, A., Alkışer, Y., ve Edgü, E., Fiziksel ve Sosyokültürel Değişim Bağlamında Beyoğlu’nda Suç Olgusunun Değerlendirilmesi, İstanbul, 2000
- Yalçın,C., Göç Sosyolojisi, Ankara, Ekim 2004
- Yörükhan T., Gecekondular ve Gecekondu Bölgelerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri, Ankara, 2006
- Yörükoğlu, A. Gençlik Çağı, İstanbul, 1990
- Yükseker, D., “Yerinden Edilme ve Toplumsal Dışlanma:İstanbul ve Diyarbakır’da Zorunlu Göç Mağdurlarının Yaşadıkları Sorunlar”, Zorunlu Göç ile Yüzleşmek: Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası, İstanbul, 2006

2. İnternet Kaynakları

Adaman F., Keyder Ç., Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma, http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf, 15.07.2009

Akıncı, F., Suç Nedenlerinde Sosyo-Psikolojik Yaklaşım, www.donusumkonagi.net/makale.asp?id=5867&baslik=suc_nedenlerinde_sosyo_psikolojik_yaklasim&i=Adli_psikoloji, 04.06.2009

Altan, M., Varoşların Kod Adı: Suç Oranı Yüzde 285, <http://arsiv.sabah.com.tr/2005/12/07/gnd115.html>, 24.06.2009

ATO, Çocuk Suçlular Raporu, <http://www.atonet.org.tr/turkce/bulten/bulten.php3?sira=4>, 24.07.2009

Aydemir, N., “Çarpık Kentleşme-Suç İlişkisi”, www.turkishweekly.net, 20.04.2009

Baysal, A., Kentleşme Sorunları, <http://www.genbilim.com/content/view/1650/86/>, 20.04.2009

DPT, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3345/oik572.pdf, 26.04.2009

EGM, 1997-1998 Yılları Asayiş Olayları Değerlendirmesi, http://www.egm.gov.tr/Duyurular1998/1997_asayis_olay_degerlendirme.pdf, 20.06.2009

http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=38&ust_id=11, 24.05.2009

Erman, T., Gecekondu Çalışmalarında 'Öteki' Olarak Gecekondu(2004), <http://ejts.revues.org/index85.html>, 01.06.2009

Özer, A., Bağımlılığı Yaratan Sosyolojik Koşulların Göç - Kentleşme(Me) ve Organize Suç Bağlamında İrdelenmesi, www.tohav.org/?bolum=dosya&no=44, 23.06.2009

İç Göçler, Çarpık Kentleşme ve Çocuk Suçluluğu, <http://www.psikologum.com>, 16.04.2009

Toplumsal Suç, Suçluluk, Şiddet(31Ekim 2009), <http://ymmd.org/?p=177>, 21.11.2009

www.asayis.pol.tr, 06.05.2009

www.mgk.gov.tr/turkce/basimbildirileri.html, 20.05.2009

Türkiye’de Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, 2006

Alaç, A. Erkan, Türkiye’de Suç ve Suç İstatistikleri Üzerine Bir Araştırma, http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/36/web/anayasa_hukuku_insan_haklari/ali_erkani_alac.htm, 02.07.2009

ATO, “Suç Terörünün Bilançosu Raporu” (Ankara, 2007), www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=1078&l=1, 24.07.2009

Bozkulak, S., “Sermaye, Kentsel Dönüşüm ve Varoş Fakirin Mali Zengininin Hazinesi” <http://www.arkitera.com.tr/h53294-sermaye-kentsel-donusum-ve-varos-fakirin-mali-zenginini-hazinesi.html>, 22.06.2009

Ceylan, C., “Türkiye’de Son 20 Yıl İçerisinde Kırsal Alanlardan Kent Merkezlerine Yapılan Göçlerin Çocuk Suçluluğu Üzerindeki Etkileri Nelerdir?”, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/turkiyegoc.htm>, 09.06.2009

Ekinci, O., “İllegal Kent: Sultanbeyli”, Cumhuriyet(28.Aralık 1993), <http://ejts.revues.org/index85.html>, 22.06.2009

Erman T., “2000’li Yıllarda Kent Çapında Şiddet:Esenler, İstanbul Olayının Düşündürdükleri”, www.sav.org.tr/almanakyazilar%5Csiddet05terman.html, 20.06.2009

Güner, O., Kırdan Kente Göç Bağlamında Gençlerde Oluşan Kültür ve Kimlik İkilimleri, www.kayaburun.com/yayinlar/Kirdan%20Kente%20Goc.doc, 22.06.2009

Hürriyet,(21 Ocak 2006), www.hurriyetim.com.tr, 02.05.2009

Karasu M. A., “Türkiye’de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi”, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2008-57-04/AUHF-2008-57-04-karasu.pdf>, 21.06.2009

Kaya, N.Ç., “Şiddetin Sosyal Dinamikleri”, Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu(Aralık 2006), <http://e-kutuphane.egitimsen.org.tr/pdf/1588.pdf>, 02.07.2009

Özer, A., Bağımlılığı Yaratan Sosyolojik Koşulların Göç - Kentleşme(me) ve Organize Suç Bağlamında İrdelenmesi, www.tohav.org/?bolum=dosya&no=44, 23.06.2009

Pesen, A. Cemil, “Suç ve Kent”(30 Nisan 2007), <http://www.mimdap.org/W/?P=54>, 24.06.2009

Serinkan, C., “Bölücü Terörü Besleyen Varoş Gerçeği”, <http://www.stratejikboyut.com/haber/bolucu-teroru-besleyen-varos-gercegi-28239.html>, 29.06.2009

Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklar, http://shcek.gov.tr/hizmetler/Sokakta_Yasayan_Calisan_Cocuklar/rapor1.html, 29.06.2009

Suç ve Suçlu Psikolojisi, www.donusumkonagi.net/makale.asp?id=3409&baslik=suc_ve_suclu_psikolojisi&i=adli_psikoloji, 18.05.2009

Toplumsal Suç,Suçluluk,Şiddet(31Ekim 2009), <http://ymmd.org/?p=177>, 21.11.2009, www.asayis.pol.tr, 06.05.2009

www.meclishaber.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=42880, 01.07.2009

www.radikal.com.tr, 02.06.2009

Yılmaz, A.,ve Günayergün, S., “Türkiye’de Şehir Asayiş Suçları: Dağılışı ve Başlıca Özellikleri” yayim.meb.gov.tr/dergiler/170/170/ali%20yilmaz.doc, 22.06.2009

Yılıgür, E., “Mahalle Baskınları, Kurtarılmış Bölgeler:Çingeneler ve Vukuat Raconları”, www.sosyalhizmetuzmani.com, 15.06.2009

Yolcuoğlu, İ.G., Kentsel Yoksulluk, <http://www.toplumvesiyaset.com/yaziOku.php?id=585>, 26.07.2009

EK-1 Tablolar

Tablo-1: İllerin Güvenlik ve Asayiş Riski Açısından Sıralaması

Sıra No	İller	Endeks	Sıra No	İller	Endeks
1	Hakkâri	4,5553747	41	Edirne	-0,197489
2	Tunceli	3,548945	42	Osmaniye	-0,199158
3	Muş	3,114386	43	Eskişehir	-0,264663
4	Adıyaman	2,832785	44	Kırıkkale	-0,300978
5	Şırnak	1,84181	45	Manisa	-0,314276
6	Kütahya	1,784497	46	Konya	-0,364993
7	Mardin	1,592306	47	Çanakkale	-0,369498
8	Giresun	1,489514	48	Gaziantep	-0,392818
9	Erzurum	1,471327	49	Kayseri	-0,460038
10	Şanlıurfa	1,166589	50	Sinop	-0,476099
11	Bitlis	1,106693	51	Adana	-0,537243
12	Çankırı	1,082776	52	Amasya	-0,60043
13	Ordu	1,031614	53	Trabzon	-0,651292
14	Yozgat	0,988645	54	Kırşehir	-0,694718
15	Erzincan	0,945147	55	Bolu	-0,753232
16	Batman	0,909229	56	Çorum	-0,784945
17	Isparta	0,882849	57	Artvin	-0,833008
18	Afyon	0,869695	58	Sakarya	-0,865550
19	Bingöl	0,729963	59	Kocaeli	-0,883318
20	Bilecik	0,571840	60	Bursa	-0,885371
21	Hatay	0,497193	61	Nevşehir	-0,899426
22	K.Maraş	0,459810	62	Bayburt	-0,928953
23	Siirt	0,445275	63	Tekirdağ	-0,931500
24	Tokat	0,344836	64	Aksaray	-0,954180
25	Karaman	0,335971	65	Samsun	-0,970433
26	Van	0,292329	66	Yalova	-0,970160
27	Sivas	0,182052	67	Niğde	-0,988236
28	Diyarbakır	0,164850	68	Ankara	-0,988764
29	Kastamonu	0,152117	69	Denizli	-1,006784
30	Ardahan	0,057865	70	Uşak	-1,010748
31	Malatya	0,056796	71	İzmir	-1,047110
32	Karabük	0,045420	72	Zonguldak	-1,590630
33	Gümüşhane	0,032134	73	Aydın	-1,120159
34	Elazığ	0,005610	74	Antalya	-1,360053
35	Ağrı	-0,009358	75	İçel	-1,395935
36	Balıkesir	-0,039678	76	Kars	-1,461356
37	Kırklareli	-0,065109	77	Bartın	-1,482354
38	Burdur	-0,119250	78	İstanbul	-1,797339
39	Rize	-0,160730	79	Iğdır	-1,878088
40	Kilis	-0,172466	80	Muğla	-1,937575

Kaynak: Sanal R., “Türkiye’deki Emniyet ve Asayiş Bakımından Risk Durumlarının Belirlenmesinde Bir Yöntem Önerisi”, Polis Bilimleri Dergisi, c.3, No:3/4, Ankara, 2001, s.202-203

EK-1 Tablolar

Tablo-2: 2003 İllere Göre Mala Karşı Suçlar

İller	SS	SAO	YDS	İller	SS	SAO	YDS
Adana	2551	19	167	Konya	2472	57	163
Adıyaman	324	-2	84	Kütahya	529	-19	175
Afyon	772	47	184	Malatya	682	30	102
Ağrı	513	38	168	Manisa	1539	7	198
Amasya	595	26	249	K.Maraş	1092	28	171
Ankara	16639	18	399	Mardin	430	-13	122
Antalya	10485	27	878	Muğla	1150	-37	505
Artvin	206	50	181	Muş	164	-11	90
Aydın	1673	-3	317	Nevşehir	338	-3	242
Balıkesir	1706	28	232	Niğde	620	109	325
Bilecik	177	-3	137	Ordu	431	26	85
Bingöl	228	12	173	Rize	175	-33	88
Bitlis	241	37	81	Sakarya	1059	29	213
Bolu	278	13	175	Samsun	1276	14	183
Burdur	609	148	304	Siirt	319	56	142
Bursa	10055	28	498	Sinop	217	-25	252
Çanakkale	374	-26	218	Sivas	720	73	136
Çankırı	282	10	153	Tekirdağ	869	-7	204
Çorum	1314	-1	400	Tokat	678	6	156
Denizli	1186	5	253	Trabzon	732	12	131
Diyarbakır	2374	67	220	Tunceli	106	-38	255
Edirne	651	63	249	Şanlıurfa	1122	-16	147
Elazığ	514	-9	129	Uşak	569	31	279
Erzincan	85	-20	51	Van	544	19	93
Erzurum	477	10	72	Yozgat	350	31	100
Eskişehir	1551	0	283	Zonguldak	532	-34	300
Gaziantep	7080	18	583	Aksaray	324	33	130
Giresun	492	52	124	Bayburt	39	-7	102
Gümüşhane	85	-13	108	Karaman	194	102	112
Hakkâri	136	24	76	Kırıkkale	733	15	238
Hatay	1345	19	235	Batman	405	-15	127
Isparta	541	28	144	Şırnak	157	-15	74
Mersin	6725	47	477	Bartın	211	21	383
İstanbul	62275	-5	607	Ardahan	91	47	178
İzmir	14140	55	370	Iğdır	237	6	230
Kars	252	-24	201	Yalova	351	4	348
Kastamonu	495	169	199	Karabük	235	4	158
Kayseri	1493	-13	208	Kilis	230	132	204
Kırıkkale	503	2	262	Osmaniye	789	10	222
Kırşehir	320	-9	200	Düzce	590	101	305
Kocaeli	2190	-6	298				
Türkiye Geneli					178003	10.8	373

SS: Suç Sayısı (Emniyet Genel Müdürlüğü)

SAO: 2001–2003 Dönemi Suç Artış Oranı(%)

YDS: Yüz Bin Kişiye Düşen Suç

Kaynak: Yılmaz ve Günayergün, “Türkiye’de Şehir Asayiş Suçları: Dağılım ve Başlıca Özellikleri” , yayim.meb.gov.tr/dergiler/170/170/ali%20yilmaz.doc., 22.06.2009

EK-1 Tablolar

Tablo-5: 2002–2006 Mala Karşı Suçlar

SUÇ TÜRÜ	2002	2003	2004	2005	2006	2000/2006
Gasp ve Soygun/Yağma	3123	4048	5002	6978	8809	182,1
Evden Hırsızlık	26275	29541	33937	53932	85964	227,2
İşyerinden Hırsızlık	27365	28345	29919	43733	55967	104,5
Resmi Kurum ve Kuruluşlardan Hırsızlık	2191	2277	2744	3579	4307	96,6
Bankadan Hırsızlık	80	78	117	158	202	152,5
Otodan Hırsızlık	18063	24534	25190	39705	68855	281,2
Oto Hırsızlığı	20095	24616	24659	3251	31522	86,9
Yankesicilik ve Kapkaççılık	12595	12793	16790	25724	39766	215,7
Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Hırsızlığı	749	1671	695	886	1200	60,2
Diğer Hırsızlık	16883	20572	22447	35060	64166	280,1
Diğer Hırsızlık	2967	3349	3875	4777	8248	178,0
Yangın Çıkarmak	4550	4342	5141	7528	12651	178,0
Dolandırıcılık	3036	3359	3604	5162	8529	180,9
Emniyeti Suiistimal	345	524	372	510	1055	205,8
Suç Eşyası Satın Almak/Satmak/Saklamak	4675	5215	7046	14156	38267	718,5
Mala Zarar Verme	74	238	317	214	299	304,1
Bilişim Suçları	2035	1898	1836	2093	3156	55,1
Meskene Saldırı/Mesken Masuniyeti Aleyhine Suçlar(Ev basmak)	2943	3475	4439	2804	3487	18,5
Hükümet Emirlerine Muhalefet	7691	7128	7207	10715	27384	256,5
Tasnif Dışı Suçlar	155735	178003	195337	289765	463834	197,8
MALA KARŞI TOPLAM	295828	321805	353578	487761	785510	165,5

Kaynak: ATO “Suç Terörünün Bilançosu” Raporu(2007)

<http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=1078&l=1>, 28.04.2009

EK-1 Tablolar

Tablo-6: 2002-2006 Şahsa Karşı Suçlar

SUÇ TÜRÜ	2002	2003	2004	2005	2006	2002–2006 ARTIŞ ORANI
Öldürme Olayları	2722	2775	3072	3391	3455	26,9
Yaralama	25826	27592	29723	36179	51447	99,2
Darp	33270	33010	36816	46612	71564	115,1
Kız-Kadın-Adam Kaçırma	4583	4396	4471	5220	7130	55,6
Çocuk Kaçırma	142	187	293	429	546	284,5
Rehin Alma	21	29	33	33	48	128,6
Tehdit	4057	4520	5587	10809	28088	592,3
Aile Fertlerine Kötü Muamele	5130	5682	7079	9901	17064	232,3
Hakaret ve Sövme	1514	1724	2339	4600	11509	660,2
Müstehcen Hareketler	1438	1583	1757	1802	3144	1118,6
Cebren Irza Geçme ve Irza Tasaddi	1591	1760	1861	2011	2326	46,2
Evlenme Vaadi ile Kızlık Bozma	544	450	395	318	309	-43,2
Fuhuş, Fuhşa Teşvik, Adam Ticareti ve Aracılık	1827	1704	2032	1594	1932	5,7
Kumar	3310	3613	3485	1825	2329	-29,6
Zabıta/Kolluk Kuv. Saldırı/Polise Hakaret, Mukavemet, Darp	4501	5104	6169	7037	9631	114,0
Diğer Devlet Memurlarına Hakaret, Mukavemet, Darp	1124	1079	1354	1616	1841	63,8
Rüşvet-Zimmet-İrtikâp	190	204	210	197	233	22,6
İhtilas(para aşırma)	8	2	14	6	1	-87,5
İnsan Ticareti	-	-	200	130	104	
6136 S.Kan. Muh.(Silah Kan Muh)	10797	10955	13327	16137	25670	137,8
İntihar	1831	1661	1674	1619	1647	-10,0
İntihara Teşebbüs	8887	8432	9280	12094	18527	108,5
Tasnif Dışı Suçlar	26780	27340	27070	34436	63131	135,7
ŞAHSA KARŞI TOPLAM	140093	143802	158241	197996	321676	129,6

Kaynak: ATO, “SUÇ Terörünün Bilançosu” Raporu, 2007

<http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=1078&1=1>, 28.04.2009

EK-1 Tablolar

Tablo-5 Türkiye’de Kentlerin Net Göç Hızına Göre Suçla Olan İlişkisi

Kent Adı	Asayiş Suçlarının Sayısı		Asayiş Suçlarının Oranı		Asayiş Suçlarında Artış Hızı (2000–2006)
	2000	2006	2000	2006	
Net Göç Hızı En Yüksek Olan 15 Kent					
İstanbul	67.299	182.844	67	145	% 272
Kocaeli	3.282	20.551	27	143	% 626
İzmir	16.710	64.149	50	172	% 384
Antalya	11.036	45.788	64	256	% 415
Bursa	12.190	31.467	57	129	% 258
İçel	8.796	29.707	53	186	% 338
Tekirdağ	1.514	4.260	24	58	% 281
Muğla	3.191	10.918	45	143	% 342
Ankara	23.059	53.266	58	119	% 231
Aydın	3.540	7.612	37	80	% 215
Bilecik	414	1.215	21	60	% 293
Eskişehir	3.784	11.528	54	159	% 305
Manisa	2.970	10.980	24	83	% 370
Denizli	2.151	14.094	25	155	% 655
Balıkesir	2.406	12.794	22	114	% 532
Net Göç Hızı En Düşük Olan 15 Kent					
Kars	1.147	1.452	35	47	% 127
Tunceli	2.386	2.785	255	31	% 117
Gümüşhane	320	350	17	27	% 109
Erzurum	1.931	6.495	21	83	% 366
Sivas	1.341	6.930	18	109	% 517
Ağrı	1.076	2.413	20	45	% 224
Muş	631	946	14	23	% 150
Artvin	408	917	21	55	% 225
Bingöl	454	1.208	18	48	% 266
Sinop	483	956	21	48	% 198
Çorum	2.203	4.976	37	91	% 226
Erzincan	276	1.940	9	91	% 703
Adıyaman	970	3.653	16	63	% 377
Giresun	1.006	3.671	19	88	% 365
Elazığ	1.214	5.135	21	95	% 423

Kaynak: Karasu, M. Arman, Türkiye’de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi, auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd.../AUHF-2008-57-04-karasu.pdf, 28.06.2009

EK-1 Tablolar

Tablo-6: Türkiye'de Kentlerin Nüfus Yoğunluğunun Suçla İlişkisi

Kent Adı	Nüfus Yoğunluğu	Asayiş Suçlarının Sayısı		Asayiş Suçlarının Oranı (10000 Kişi)	
		2000	2006	2000	2006
Türkiye'de Nüfus Yoğunluğu En Yüksek Olduğu 15 Kent					
İstanbul	1.928	67.299	182.844	67	145
Kocaeli	334	3.282	20.551	27	143
İzmir	281	16.710	64.149	50	172
Hatay	215	2.136	6.305	17	45
Tokat	209	2.259	4.960	27	80
Bursa	204	12.190	31.467	57	129
Yalova	199	580	2.181	34	120
Gaziantep	188	9.641	17.026	75	109
Zonguldak	186	2.657	6.870	43	112
Ankara	163	23.059	53.266	58	119
Sakarya	156	2.290	8.285	30	99
Ordu	149	1.158	3.266	13	46
Osmaniye	147	2.023	3.978	44	88
Adana	133	6.749	29.515	36	147
Samsun	133	3.474	13.933	29	113
Türkiye'de Nüfus Yoğunluğu En Düşük Olduğu 15 Kent					
Trabzon	13	412	632	4	9
Artvin	26	408	917	21	55
Sivas	26	1.341	6.930	18	109
Bayburt	26	290	635	30	83
Erzincan	27	276	1.940	9	91
Karaman	27	315	2.907	13	129
Ardahan	28	221	623	17	55
Gümüşhane	29	320	350	17	27
Kastamonu	29	661	2.471	18	69
Bingöl	31	454	1.208	18	48
Kars	32	1.147	1.452	35	47
Bolu	33	774	2.327	29	86
Hakkâri	33	306	664	13	27
Çankırı	36	878	1.599	32	92
Erzurum	37	1.931	6.495	21	83

Kaynak: Karasu, M. Arman, Türkiye'de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi, auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd.../AUHF-2008-57-04-karasu.pdf, 28.06.2009

EK-1 Tablolar

Tablo-7: Türkiye'de Kentlerin Kentleşme Oranlarının Suçla Olan İlişkisi

Kent Adı	Kentleşme Oranı (%)	Asayiş Suçlarının Sayısı		Asayiş Suçlarının Oranı (10000 Kişi)	
		2000	2006	2000	2006
Türkiye'de Kentleşme Oranının En Fazla Olduğu 15 Kent					
İstanbul	90%	67.299	182.844	67	145
Ankara	88%	23.059	53.266	58	119
İzmir	81%	16.710	64.149	50	172
Eskişehir	78%	3.784	11.528	54	159
Gaziantep	78%	9.641	17.026	75	109
Bursa	76%	12.190	31.467	57	129
Adana	75%	6.749	29.515	34	147
Kırıkkale	75%	1.564	3.558	41	130
Karabük	70%	758	2.701	34	124
Kayser	69%	3.799	15.766	36	135
Osmaniye	68%	2.023	3.978	44	88
Batman	66%	1.132	2.969	25	63
Kilis	65%	258	1.274	22	108
Bilecik	64%	414	1.215	21	60
Elazığ	63%	1.214	5.135	21	95
Türkiye'de Kentleşme Oranının En Az Olduğu 15 Kent					
Bartın	26%	413	1.382	22	76
Ardahan	29%	221	623	17	55
Muş	35%	631	946	14	23
Niğde	36%	1.175	3.335	34	101
Muğla	37%	3.191	10.918	45	143
Zonguldak	40%	2.657	6.870	43	112
Düzce	41%	563	350	18	52
Gümüşhane	41%	320	1.678	17	27
Bayburt	42%	290	635	30	83
Artvin	43%	408	1.452	21	55
Kars	43%	1.147	917	35	47
Nevşehir	44%	1.226	2.344	40	84
Sinop	44%	483	956	21	48
Afyon	45%	1.143	4.041	14	58
Kastamonu	46%	661	2.471	18	69

Kaynak: Karasu, M. Arman, Türkiye'de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi, auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd.../AUHF-2008-57-04-karasu.pdf, 28.06.2009

EK-1 Tablolar

Tablo-8 Türkiye'de Kentlerin Gelişmişlik Sırasının Suçla Olan İlişkisi

Kent Adı	Asayiş Suçlarının Sayısı		Asayiş Suçlarının Oranı (10000 Kişi)	
	2000	2006	2000	2006
Türkiye'nin En Fazla Gelişmiş 15 Kenti				
İstanbul	67.299	182.844	67	145
Ankara	23.059	53.266	58	119
İzmir	16.710	64.149	50	172
Kocaeli	3.282	20.551	27	143
Bursa	12.190	31.467	57	129
Eskişehir	3.784	11.528	54	159
Tekirdağ	1.514	4.260	24	58
Adana	6.749	29.515	36	147
Yalova	580	2.181	34	120
Antalya	11.036	45.788	64	256
Kırklareli	809	3.558	25	107
Denizli	2.151	14.094	25	155
Muğla	3.191	10.918	45	143
Bolu	774	2.327	29	86
Balıkesir	2.406	12.794	22	114
Türkiye'nin En Az Gelişmiş 15 Kenti				
Muş	631	946	14	23
Ağrı	1.076	2.413	20	45
Bitlis	691	1.013	18	31
Şırnak	565	617	16	15
Hakkâri	306	664	13	27
Bingöl	454	1.208	18	48
Van	1.750	3.884	20	40
Ardahan	221	623	17	55
Siirt	446	933	17	32
Mardin	1.455	2.050	21	27
Gümüşhane	320	350	17	27
Batman	1.132	2.969	25	63
Iğdır	632	1.407	37	77
Şanlıurfa	1.654	5.680	11	37
Kars	1.147	1.452	35	47

Kaynak: Karasu M. A., agm., <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2008-57-04/AUHF-2008-57-04-karasu.pdf>, 21.06.2009

EK-1 Tablolar

Tablo 9: Hükümlülerin Öğrenim Düzeylerinin Dağılımı

Öğrenim Düzeyleri	Sayı	%
Okur-yazar	149	15,5
Okur-yazar ama ilkokul mezunu değil	86	9,0
İlkokul mezunu	419	43,6
Ortaokul mezunu	180	18,8
Lise veya dengi meslek okulu	111	11,6
Üniversite/yüksekokul mezunu	15	1,6
Toplam	960	100,0

Kaynak: Kızmaz, Z., “Öğrenim Düzeyi ve Suç: Suç-Okul İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”, <http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt14/sayi2/291-320.pdf>, 26.10.2009

ANKET SORULARI

1. Medeni haliniz?
 - a. Evli
 - b. Bekâr

2. Yaşınız?
 - a. 18-21
 - b. 22-31
 - c. 32-41
 - d. 41-51
 - e. 51 üstü

3. Öğrenim Durumunuz?
 - a. Okuma-yazma yok
 - b. Okur-yazar
 - c. İlkokul
 - d. Ortaokul
 - e. Lise
 - f. Yüksekokul/üniversite

4. Mesleğiniz/çalıştığınız iş nedir?
 - a. Memur
 - b. İşçi
 - c. Esnaf
 - d. Özel sektör
 - e. Serbest meslek

5. Dışarıda iken aylık geliriniz ne kadardı?
 - a. 600 ve altı
 - b. 600-1000TL
 - c. 1000-2000TL
 - d. 2000-3000TL
 - e. 3000-5000TL
 - f. 5.000 TL üstü

6. Bağlı bulunduğunuz sosyal güvenlik kurumu nedir?
 - a. SSK
 - b. Bağ-Kur
 - c. Em. Sandığı
 - d. Özel Sigorta
 - e. Yok

6. Borcunuz var mı? Ödeyebileceğine inanıyor musunuz?
 - a. Var. İnanıyorum
 - b. Var. İnanmıyorum.
 - c. Buradan çıkarsam öderim
 - d. Yok.

EK-2

7. Dışarıda iken sosyal olanakların ne kadarından faydalanabiliyorsunuz?

- Tamamen
 - Çoğunlukla
 - Yeterince
 - Kısmen
 - Çok azından
 - Hiç birinden
8. Memleketiniz?

9. Göç etme sebep veya sebeplerini belirtiniz.

- Ekonomik sebepler
- Daha iyi imkânlarla kavuşma
- Bulduğum yerde yapılacak işin kalmaması
- Mesleki durumdan dolayı
- Evlilik
- Terör ve güvenlik kaygısı

10. Kaç senedir İstanbul'da bulunuyorsunuz?

- 0-3 sene
- 3-5 sene
- 4-6 sene
- 7-10 sene
- 10 ve üzeri

11. Hemşerilerinizle yardımlaşma durumunuz nasıldır?

- Birbirimize sürekli maddi manevi yönden destek oluruz
- İhtiyacımız olduğunda destek oluruz
- Sadece onlar bize destek olurlar
- Sadece biz onlara oluruz
- Ölüm kalım dışında birbirimize destek olmayız
- Dayanışma içinde değiliz

12. Aynı suçu şehre göç etmemiş olsaydınız işler miydiniz?

- Evet
- Hayır
- Sebepler oluşsaydı evet
- Kararsızım

13. Aileniz veya bakmakla yükümlü olduğunuz kişiler tutuklu bulunmanızdan ne şekilde etkilenmektedirler?

- Maddi ve manevi açıdan çok olumsuz
- Manevi açıdan çok olumsuz
- Aileme sahip çıkan kimse kalmadı
- Pek fazla etkilenmediler
- Hiç etkilenmediler

14. Aileniz şu anda nasıl geçiniyor?

- Eş ve/veya çocuklar çalışıyor
- Akraba ve dostlarımızın yardımlarıyla
- Önceki birikimimizle
- Sıkıntı çekmekte

EK-2

15. Aileniz şu an kimin yanında kalıyor?
- Anne-babasının yanında
 - Kendi evimizde
 - Kirada
 - Memleketteki evimizde
 - Akrabaların yanında
 - Devlet kurumunda
16. Kaç senedir İstanbul'dasınız?
- 0-1 sene
 - 2-3 sene
 - 4-6 sene
 - 7-10 sene
 - 10 sene üzeri
 - Ailem ben doğmadan göç etmiş g. İstanbul'da hiç bulunmadım
17. Ailenizle mi yoksa tek başınıza mı geldiniz?
- Sadece kendim
 - Önce kendim sonra eşim
 - Önce kendim sonra kardeşlerim
 - Kardeşlerimle beraber
 - Karım ve ailemin diğer fertleri ile
 - Ailemin yanına geldim
 - İstanbul doğumluyum
18. Göç etme sebep veya sebepleriniz nelerdir?
- Ekonomik sebepler
 - Daha iyi İmkanlara kavuşma
 - Bulduğum yerde yapılacak işin kalmaması
 - Mesleki durumdan dolayı
 - Evlilik
 - Terör ve Güvenlik kaygısı
 - İstanbul doğumlu
 - Cezaevinden nakil
19. Sizce insanı ve/veya sizi suça iten sebepler nelerdir?
- Arkadaş ortamı
 - Aile ortamı
 - Ekonomik sebepler
 - Namus meseleleri
 - Suç şebekelerinin ağına düşmek
 - Töreler
 - Şehrin stresli ve karışık ortamı
 - Kolay yoldan para kazanma arzusu
20. Neden şehir insanı suça teşvik etmektedir veya şehirde suç işleme oranı yüksektir?
- Nüfusun kalabalık olması
 - İnsanların fakir olması
 - Her türlü maddi değeri yüksek olan şeylerin şehirde olması
 - Suç işleyen birisinin gizlenme olanağının olması
 - Hayat pahalılığı
 - Kötü çevre/arkadaşlar

EK-2

21. Memleketinizden göçü önlemek için ne tür yatırımların yapılmasını istersiniz?

- a) Devlet yatırımı b)Özel teşebbüs c) Turizm yatırımları d) Madenlerin işletilmesi
d)Organize sanayinin kurulması e)Teşviklerin artırılması f)Çiftçiye desteğin artması

22. Sizce insanı suça iten sebepler nelerdir veya sizi suça iten sebep(ler) nedir?

- a)Arkadaş ortamı b)Aile ortamı c) Ekonomik sebepler d) Namus meseleleri
e)Uyuşturucu madde alışkanlığı f)Suç şebekelerinin ağına düşmek g) Töreler
h)Şehrin stresli ve karışık ortamı ı)İdeolojik sebepler
i)Kolay yoldan para kazanma arzusu

23. Sizce insanı suçtan uzaklaştıran veya caydıran sebepler nelerdir?

- a)Toplumdaki adet, gelenek ve görenekler
b)Aile denetimi
c)Cezaların ağır olması
d)Kolluk kuvvetlerinin varlığı veya kontrolleri
d)Suçlunun toplum tarafından dışlanması
e)Suçlunun işinden/mesleğinden uzaklaştırılacak olması
f) Suçlunun ailesinden ayrı olacak olması
g)Manevi değerler

ÖZGEÇMİŞ

27 Mayıs 1983 tarihi, İstanbul ili Şişli ilçesi doğumluyum. İlkokulu ve Ortaokulu aynı ilçede tamamladım. Liseyi Kuleli Askeri Lisesi'nde bitirdikten sonra 2005 yılında Kara Harp Okulu'ndan, 2006 yılında Beytepe Jandarma Sınıf Okulu'ndan mezun oldum. İlk görev yerim olan İstanbul'dan 2008 yılında Şırnak 1. Jandarma Komando Tugayı'na tayin oldum. Halen bulunduğum yerde görev yapmaktayım.

Yabancı dilim İngilizce olup, evliyim.

Yahya Fikret ÖZGEN